เจ้าภาพขอขอบพระคุณ
ท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน
ที่มาในงานฌาปนกิจศพ
คุณแม่ "เปรม ศรีสดาพร"

มวลมนุษย์ขุดค้นจนได้พบ
''มุมสงบ'' ทุกข์หลุด คือจุดหมาย
เหมือนแสงสันติ์ โลมทาบ อาบใจกาย
แม้ถึงตายก็ร่มเย็นเมื่อเห็นธรรม ....

(จาก ''วิปัสสนาบันเทิงสาร)

หนังสือ

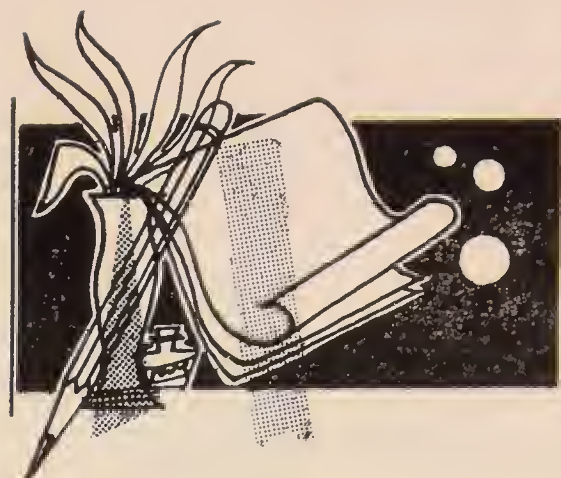
อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ

คุณแม่เปรม ศรีสถาพร

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

เมื่อ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๑๒

ปรารภ

การจัดพิมพ์หนังสือ อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ คุณแม่ เดิมจะจัดพิมพ์ ธรรมเนียมประเพณีพิธีการต่าง ๆ ของไทยเรา ผมบังเอิญได้พบกับ คุณประชุม กาญจนวัฒน์ ซึ่งผมเคารพ รักนับถือเหมือนพี่ ได้ให้ความกรุณาที่จะจัดหาเรื่อง พระเครื่องเรื่องของขลัง ซึ่งผมศรัทธา และเชื่อถือมาแล้ว จากการได้เห็นหนังสือภาพพระเครื่อง ซึ่งกำลังเป็นที่กล่าวขวัญกันอยู่ขณะนี้

อีกทั้งคุณประชุม กาญจนวัฒน์ ได้รับภาระติดต่อ อาจารย์เสถียร ศุภโศภน ขอเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับศาสนาในสมัยกรุงสุโขทัย มาผนวกกับเรื่อง พระเครื่องเรื่องของขลัง ให้มีรสเข้มข้นและได้จัดรูปหนังสือเล่มนี้ให้เป็นที่เรียบร้อย ซึ่งผมขอขอบพระคุณ คุณประชุม กาญจนวัฒน์ และอาจารย์เสถียร ศุภโศภน ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่า ทำให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จขึ้นมา

ผมหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านบ้าง หากมีความบกพร่องผิดพลาดประการใด ผมขอน้อมรับผิดทุกประการ หากได้เกิดประโยชน์แก่ท่านแล้ว ผมขออุทิศผลแห่งความดีนั้นให้แก่คุณแม่ จงช่วยดลบรรดาลให้วิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณแม่ ได้ประสพสุคติในสัมปรายภพนั้นเทอญ

วินัย ศรีสถาพร

(แทนในนามเจ้าภาพ)

คุณแม่เปรม ศรีสถาพร

ชาตะ 1 มิถุนายน 2441.

มรณะ 13 พฤษภาคม 2511.

ประวัติ

คุณแม่มาอยู่เมืองไทย อายุได้ ๑๖ ปี เมื่อสมรสกับคุณพ่อแล้วก็ติดตามคุณพ่อมาอยู่ที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ช่วยคุณพ่อค้าขาย คุณแม่ มีบุตร ๑๐ คน เป็นชาย ๖ คน เป็นหญิง ๔ คน อยู่ครบหมดทุกคนคือ

๑. *นายวิเชียร ศรีสถาพร*
๒. *น.ส. วิภา ศรีสถาพร*
๓. *นายวิรัช ศรีสถาพร*
๔. *นายวิทูรย์ ศรีสถาพร*
๕. *นายวิสิทธิ์ ศรีสถาพร*
๖. *นายวินัย ศรีสถาพร*
๗. *นางวิไลวรรณ แซ่ซึ้ม*
๘. *น.ส.วิลาวรรณ ศรีสถาพร*
๙. *นายวิศาล ศรีสถาพร*
๑๐. *น.ส.วิมล ศรีสถาพร*

คุณแม่ให้ความรักต่อลูกทุกคนไม่ลำเอียงให้ความเห็นใจต่อลูกแม้คนที่ใกล้ชิด เพื่อนบ้าน ญาติ—พี่น้องรักใคร่คุณแม่ในความซื่อไม่อิจฉา ริษยา หรือเป็นปากเป็นเสียงกับใคร คุณแม่ได้ย้ายมาอยู่กรุงเทพ ฯเมื่อ ปี ๒๕๐๓ มาอยู่กับลูกชายคนที่ ๓ ที่คลองขวาง ต. หลักสอง อ. หนองแขม จ. ธนบุรี แล้วย้ายมาอยู่กับลูกชายคนเล็กที่ปลาย

ซอยสุทธิสาร สะพานควาย ในปี ๒๕๐๘ ด้วยความรักหลานชายของบุตรชายคนเล็ก คุณแม่เป็นคนเกรงใจบุตร และใจบุญ ให้ความโอบอ้อมอารี แก่ญาติและเพื่อนบ้าน เป็นภรรยาที่ดีของคุณพ่อ เป็นแม่ที่ดีที่สุดของลูก คุณแม่ได้ล้มป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑ เวลา ๘.๑๕ น. ลูก ๆ ได้นำส่งเข้ารับการพยาบาลรักษาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ อาการมีแต่ทรงและทรุดเรื่อยมา เนื่องด้วยเส้นโลหิตใหญ่ในสมองแตก และต่อมาได้รับการพยาบาลรักษาอยู่ที่โรงพยาบาลเป็นเวลา ๔๕ วัน ต่อจากนั้นได้รับกลับมาพยาบาลที่บ้าน จนถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ เวลา ๘.๔๕ น. รวมอายุของท่านขณะถึงแก่กรรม ๗๐ ปี บริบูรณ์.

“ ศรีสถาพรรำลึก ”

↓ **พร้อมหน้ากัน เมื่อวัน สวดอภิธรรมคุณแม่**

ไว้อาลัย

ลูกยังจำได้

เมื่อวันจันทร์ที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๒ แม่ที่รักของลูกได้จากไป โดยที่ลูกทุกคนไม่มีโอกาสจะได้พบเห็นอีกชั่วชีวิต ลูกใจหายและอาลัยแม่อย่างสุดซึ้ง แม่จากลูกไปแต่ร่างกายเท่านั้น ความรัก ความปรานี คำสั่งสอน และความห่วงใยของแม่ที่มีต่อลูกยังอยู่เป็นอนุสรณ์ให้ลูก ๆ ได้สำนึก และจดจำเป็นแนวปฏิบัติสำหรับลูกต่อไป เมื่อแม่ยังอยู่แม่ได้ให้ความโอบอุ้มคุ้มครองให้ลูกมีความสุข ความอบอุ่นด้วยประการทั้งปวง ให้ความรัก ห่วงใย ต่อลูกสม่ำเสมอทุกคนโดยไม่เคยขัดใจลูก แม่จากไปอย่างไม่มีวันกลับ แม้ลูกจะทราบว่าความตายเป็นของเที่ยงแท้ที่ทุกคนไม่มีทางจะหลีกเลี่ยงได้ ลูกก็ไม่อาจจะหักห้ามความเศร้าสลดใจได้

ด้วยความกตัญญูกตเวทีของลูก ประกอบด้วยความรักและความเคารพอย่างสูงสุดซึ่งไม่มีที่เปรียบได้ในโลกนี้ ลูก ๆ รวมจิตต์ขออธิษฐาน ให้ดวงวิญญาณ ของแม่ ได้ไป สู่สุคติภพ ในสรวง สวรรค์ ชาติหน้าขอให้ลูก ๆ ได้มาเป็นลูกของแม่ที่รักอีก

จาก "ลูก"

ก่อนจะถึงเรื่องพระเครื่อง

นี่ก็เป็นอีกรายหนึ่งที่เรื่อง "พระเครื่อง" ของผู้เขียนได้มาปรากฏอยู่ในหนังสืออนุสรณ์เล่มนี้ ความจริงแล้ว เป้าหมายเดิมของเจ้าภาพก็เพียงแต่จะรวบรวมประเพณีพิธีการต่าง ๆ พิมพ์ขึ้นเป็นเล่มเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่งานเท่านั้น

ต่อมา......คุณวินัย ศรีสถาพรกับคุณวิศาล ศรีสถาพร ซึ่งเป็นหัวเรือใหญ่ที่จะต้องเนรมิตหนังสือนี้ขึ้นมาให้สำเร็จ จึงได้มาปรารภกับผู้เขียนว่า เห็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหนังสืออนุสรณ์ ซึ่งจะพิมพ์เป็นบรรณาการสำหรับมอบให้กับผู้มีเกียรติที่มาในงานฌาปนกิจศพคุณแม่เปรม ศรีสถาพร เป็นการด่วน และเป็นโอกาสเดียวที่ในชีวิตของเขาซึ่งเป็นบุตรของผู้วายชนม์ไปแล้วจะพึงปฏิบัติได้ในโอกาสนี้ ดังนั้น คุณวินัย ศรีสถาพรกับบรรดาญาติพี่น้องในสกุลนี้ทั้งหมดจึงต่างก็ลงความเห็นกันว่าเรื่องที่จะนำลงตีพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ ควรเป็นเรื่องราวที่ผูกพันเกี่ยวโยงกับศาสนาของเรา และกำลังเป็นที่สนใจกล่าวขวัญกันอยู่เวลานี้ก็คือ "พระเครื่องเรื่องของขลัง" เรื่องของผู้เขียนซึ่งท่านจะได้อ่านในลำดับต่อไป

คุณวินัย ศรีสถาพร เป็นผู้หนึ่งที่ผู้เขียนนิยมรักใคร่ในน้ำใจเปรียบได้ดังน้องเป็นทุนอยู่แล้ว การปรารภของเขาได้แสดงถึงกุศลเจตนาอย่างแน่วแน่เช่นนี้ จึงเชื่อได้ว่าหนังสือเล่มนี้จะต้องเป็นหนังสือดีมีค่าควรแก่การทนุถนอมอีกเล่มหนึ่ง แทนที่จะรับไปโยน

ลงเข่ง "เจ๊กมีขวดมาขาย" เพราะขาดคุณภาพหรือมีซ้ำกันแล้วนั่นเอง! จึงด้วยเหตุนี้ภาระที่ คุณวินัย ศรีสถาพรและคุณวิศาล ศรีสถาพร ขอร้องให้ช่วยเช่น การออกแบบปกเขียนเรื่องในเล่ม แถมยังเลยไปถึงภาพประกอบเรื่องอีกด้วย ผู้เขียน "จำยอม" รับภาระดังกล่าวนั้นไว้ ทั้ง ๆ ที่ตัวเองก็แบกภาระหนังสือภาพพระพุทธรูป ซึ่งคั่งค้างรอคอย กันมา เป็นแรมปี! หนังสือภาพพระเครื่องแฟนก็ร้องว่า เมื่อไหร่จะออกสักที ก็ให้มีงาน "กุศล" ซึ่งขัดไม่ได้อย่างนี้ทุกราย

ถึงอย่างไร ก็นับว่า เป็น เกียรติ แก่ผู้เขียน ยิ่งนัก ที่ได้มีโอกาสร่วมงานกุศลครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิตของเขา และบรรดาเครือญาติของสกุลนี้ เรื่องของผู้เขียนจึงอาจนำมาซึ่งสิ่งผิดพลาดบ้างก็ได้ จึงขอเรียนอภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย สำหรับ "ส่วนดี" จากเรื่องของผู้เขียนกับของอาจารย์เสถียร ศุภโศภน นั้นหากเป็นประโยชน์กับท่านผู้อ่านบ้างแล้ว ผู้เขียนขอน้อมอุทิศบำเพ็ญกุศลร่วมกับ คุณวินัย ศรีสถาพร และเครือญาติสนิท แห่งสกุล "ศรีสถาพร" ครั้งนี้ด้วยเช่นกัน

กุศลดังกล่าวจงเป็นอานิสงส์ดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณแม่ "เปรม ศรีสถาพร" ได้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพ และขอให้อำนาจ พุทธานุภาพของ "พระเครื่อง" อันทรงไว้ซึ่งกฤตยาคมศักดิ์สิทธิ์นั้นจงได้คุ้มครองให้กับดวงวิญญาณนี้ได้ประสพแต่สันติสุขนิรันดร ณ ภพนั้นจงทุกประการด้วยเทอญ.

ประชุม กาญจนวัฒน์

ห้องภาพ "โมนาลิซ่า"

สี่แยกหลานหลวง โทร. 814329

เหนือสิ่งอื่นใดในอาณาจักร์ "พระเครื่องรางของขลัง" และเยี่ยมยอดวิเศษสุดในด้านอิทธิปาฏิหาริย์ เป็นพระเครื่องพิมพ์เดียวที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่พระมหาราชา มหาชนทั่วผืนแผ่นดินไทย, และแม้กระทั่งเด็กเล็กก็ยังคงรู้จักกับพระเครื่อง ฯ "เนื้อผงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า" ที่ทั้งในและนอกวงการพระ ได้พากันเรียกกันจนติดปากว่า "พระสมเด็จวัดระฆัง" พระเครื่องชื่อดังของยอดอัจฉริยะเกจิอาจารย์ต้นยุครัตนโกสินทร์นั่นเอง

ประชุม กาญจนวัฒน์ — เสนอ

พระสมเด็จ วัดระฆัง.

ประวัติของสมเด็จพุฒาจารย์ (โต)

เกิดเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีวอก จ.ศ. ๑๑๕๐ ตรงกับวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๓๑ เวลารุ่งอรุณ ณ บ้านไก่จ้น (ท่าหลวง) อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มรณะภาพเมื่อวันเสาร์ แรม ๒ ค่ำ ปีวอก จ.ศ. ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๕ เวลาประมาณ ๒๔.๐๐ น. ณ วัดระฆังโฆสิตาราม จังหวัดธนบุรี

นามเดิมของสมเด็จฯ ชื่อว่า "โต" มีฉายาว่า "พรหมรังสี" กล่าวกันว่ารูปร่างของท่านเมื่อเล็ก ๆ บอบบางไม่ใหญ่โตเหมือนกับชื่อ และการที่ชื่อ "โต" ก็เพื่อให้เป็นมงคลแก่การเติบโตเท่านั้น โยมมารดาของท่านชื่อว่า "เกต" เป็นชาวบ้านท่าอิฐ จังหวัดอุตรดิตถ์ (ภายหลังย้ายมาอยู่อยุธยา) เมื่ออายุ ๑๒ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดสังเวช ฯ จังหวัดพระนคร ครั้นต่อมาภายหลังได้ย้ายไปศึกษาพระปริยัติธรรม ณ วัดระฆังฯ จังหวัดธนบุรี จนกระทั่งอายุครบบวช (พ.ศ. ๒๓๕๐) ได้รับพระราชทานโปรดเกล้า ฯ เป็นนาคหลวง ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยสมเด็จพระสังฆราช (สุก ไก่เถื่อน) แห่งวัดมหาธาตุเป็นพระอุปัชฌาย์ และได้รับฉายาว่า "พรหมรังสี" นับตั้งแต่นั้นมา

เมื่อระหว่างสมเด็จ ฯ ยังเป็นเณรอยู่ กล่าวกันว่าทรงเป็นที่โปรดปรานแก่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้ายิ่งนัก (พระยศระหว่างนั้นเป็นสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร) แม้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ก็ยังทรงพระเมตตาและโปรดปรานเช่นกัน

สมเด็จฯ ได้ศึกษาทางปัสสนาจากหลายสำนักจนเชี่ยวชาญแก่กล้าในวิทยาคมยิ่ง อาจารย์สำคัญที่สุดของท่านก็คือ สมเด็จพระสังฆราช ญาณสังวร (สุก ไก่เถื่อน) และอาจารย์ผู้นี้แหละเป็นผู้ให้แบบฉบับของต้นสกุลพระพิมพ์สมเด็จ ฯ มาจนกระทั่งทุกวันนี้.

พระเครื่องพิมพ์ ฯ ของสมเด็จ

กำเนิด ของพระเครื่อง ฯ พิมพ์สมเด็จ ฯ เป็นความคิดที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ท่านได้ครองสมณะศักดิ์เป็นสมเด็จพุฒาจารย์เพียงไม่กี่ปี กล่าวกันว่า พระเครื่องที่ท่าน

△ ประชุม กาญจนวัฒน์ - ถ่ายภาพ △

พระสมเด็จวัดระฆัง "พิมพ์ใหญ่" (องค์ใหญ่ที่ใส่กรอบ) เป็นภาพขยายเพื่อแสดงรายละเอียดทางด้านเนื้อ (องค์เล็ก) คือพระขนาดเท่าของจริง (พระองค์นี้คุณบุรณชัย ฐิติวัฒนา เป็นเจ้าของ)

สร้างขึ้นครั้งนั้น มีจำนวนถึง ๘๔,๐๐๐ องค์ ซึ่งเท่ากับจำนวนพระธรรมขันธ์พอดี สำหรับเรื่องแบบพิมพ์ต่าง ๆ ของพระสมเด็จ ฯ ลือกันว่าระยะแรกได้มีการสร้างพระชุดนี้ถึง ๗๓ พิมพ์ จะจริงหรือเท็จประการใดหลักฐานยืนยันไม่ได้ นอกจากนั้นยังกล่าวกันอีกว่า พระสมเด็จ ฯ มีทั้งพิมพ์นางพญา, พิมพ์เม็ดขนุน, พิมพ์สังกัจจายน์, พิมพ์ขุนแผนไข่ผ่า, พิมพ์พลูจีบ (จีบเหมือนพลูจริง ๆ), พิมพ์พระคง รวมปนกับพิมพ์สี่เหลี่ยม (ขนาดเท่าฝ่ามือ) และพิมพ์สี่เหลี่ยมมาตรฐาน กับพิมพ์ทรงไกเซอร์ (สอบถามผู้เชี่ยวชาญดูก็ไม่มีใครตอบถูกว่าเป็นอย่างไร บางท่านตอบได้แต่ไม่เคยเห็นพิมพ์ไกเซอร์เลย ? ผู้เขียนเข้าใจพิมพ์พระประธาน "พิมพ์ใหญ่" ธรรมดา ๆ นี่เอง

เรื่องแบบพิมพ์พระสมเด็จ ฯของเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ จะมีมาถึง ๗๓ พิมพ์หรือมีไม่ถึง? ผู้เขียนไม่ขอวิจารณ์เพราะถือว่าเป็นผู้มาภายหลัง แต่เท่าที่ได้พบ (นอกวงการ) ดูเหมือนจะเกินกว่า ๗๓ พิมพ์เสียอีก เพราะแต่ละท่านผู้เป็นเจ้าของพระต่างก็โมเมเหมาเอาว่าเป็นของสมเด็จ ฯ ท่านสร้างทั้งสิ้น ! และยิ่งมาปัจจุบันนี้ด้วยแล้วไม่ว่า พระอะไร หรือแม้จะเปิดกรุออกมาก็พูดว่าสมเด็จท่านสร้าง เปิดกี่ครั้ง ๆ ก็พระสมเด็จ ฯ ทั้งนั้น ทำกันในเนื้อชินก็มี, ตะกั่วก็มี, ดินเผาก็มี, แถมบางทีเป็นเนื้อเงินทองไปเลยก็มี ความเป็นอัจฉริยะยอดเยี่ยมในด้านพุทธาคมของององค์สมเด็จ ฯ ท่านโด่งดังมาจนหาชีวิตไม่แล้วก็ยังมีผู้นำชื่อท่านไปหลอกลวง "ต้ม" กันอยู่จนทุกวันนี้

อิทธิพลของพระสมเด็จ ฯ ซึมซาบอยู่ในสายโลหิตของชาวไทยเกือบทุกคน (ถ้าหากคนนั้นยังเป็นคนไทย) ผู้ที่ขาดความรอบคอบ หูเบา และประมาท จึงตกเป็นเหยื่อของพวก "มือผี" ที่ผลิตของปลอมอยู่ตลอดมา

"พิมพ์" และส่วนผสมการสร้างเนื้อ

ผู้เขียนจะขอผ่านเรื่อง "พิมพ์" จำนวนมาก—ซึ่งมากกว่า ๗๓ พิมพ์ของพระสมเด็จ ฯ ซึ่งกำลังตกเป็นเหยื่อของผู้รู้เท่าไม่ถึงการอยู่เวลานี้ไปเสีย ทั้งนี้มิใช่ว่าสมเด็จ ฯ จะ

มิได้สร้างออกมาก็หาไม่ เพราะการเริ่มต้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ในเมื่อของนั้นยังมิได้อยู่ในมาตรฐาน และก็เป็นที่แน่นอนเหลือเกินว่า พระพิมพ์แปลก ๆ เหล่านั้นย่อมจะมีน้อยองค์ที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้การเสี่ยงย่อมจะมีมากกว่า หากจะเป็นการเลี่ยงหนีให้มากเท่าใดก็ย่อมหมายถึงท่านได้ห่างจากพระมือผีได้โดยปลอดภัยฉันนั้น

ด้วยเหตุดังกล่าว ภายหลังท่านเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ จึงได้เปลี่ยนแนวการสร้างพระแบบพิมพ์แปลก ๆ เสีย และได้มายึดถือเอาทรงพิมพ์พระสมเด็จอรหัง ซึ่งเป็นแบบฉบับของสมเด็จพระสังฆราช (สุก ไก่เถื่อน) ผู้เป็นพระอาจารย์ของท่านมาเป็นแบบมาตรฐานในรูป "พิมพ์กรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้า" หรือที่ชาวบ้านสมัยนั้นเรียกกันว่า "พิมพ์ชินพัก" นั่นเอง (โปรดดูภาพประกอบ)

เล่ากันว่าการเปลี่ยนแปลง "พิมพ์" สมเด็จ ฯ ครั้งนั้น นายเทศได้เป็นผู้หนึ่งซึ่งเป็นผู้แกะแม่พิมพ์ถวาย โดยจะลำดับพิมพ์ของสมเด็จวัดระฆัง ซึ่งนิยมกันอยู่ในวงการพระปัจจุบันนี้ได้ คือ

๑. พิมพ์ใหญ่ (ทรงพระประธาน)
๒. พิมพ์ทรงเจดีย์
๓. พิมพ์ฐานแซม
๔. พิมพ์เกศบัวตูม

นอกจากนี้ยังกล่าวกันว่ายังมีพิมพ์ "ปรกโพธิ์" อีกพิมพ์หนึ่งด้วย พระพิมพ์นี้ปรากฏว่า ไม่ค่อยจะได้ผ่านสายตานักสะสมพระเท่าใด (หมายถึงของแท้) ทั้งปรากฏว่าพิมพ์ปรกโพธิ์นี้ได้มีผู้ทำเทียมออกมามากด้วย ในวงการพระปัจจุบันนี้จึงมิได้จัดเข้าอยู่ในระดับมาตรฐานเหมือน ๔ พิมพ์ดังกล่าว (ท่านจะชมรายละเอียดทาง "พิมพ์" ได้ทุกแบบจากหนังสือภาพพระเครื่อง ฯ ของประชุม กาญจนวัฒน์)

โดยทางเนื้อของพระสมเด็จ ฯ นอกจากผงวิเศษทางพุทธาคมอันได้แก่ ปถมัง, อิธะเจ, มหาราช, พุทธคุณ, และตรีนิสิงเหแล้ว ยังมีส่วนผสมของข้าวสุก, ปูนขาว, กล้วย

และเกสรดอกไม้ร้อยแปดกับเศษอาหารต่าง ๆ คลุกเคล้าด้วยน้ำมันตังอิ๊ว เพื่อยึดเหนี่ยวผงต่าง ๆ ให้รวมเข้าเป็นองค์พระเครื่อง ฯ สมเด็จวัดระฆัง

เรื่องของส่วนผสมพระสมเด็จนี้ กล่าวกันว่าเกือบ ๙๐ เปอร์เซ็นต์เป็นของที่สมเด็จ ฯ ท่านสะสมได้ในวัดทั้งสิ้น เช่นข้าวสุกซึ่งเป็นของเหลือจากฉัน ท่านก็ให้ลูกศิษย์เก็บไปตากแห้งเพื่อตำเป็นผง แม้ประเภทดอกไม้ถวายพระก็ดี, กล้วยก็ดี, ดินสอพองก็ดี เหล่านี้ก็ได้รวบรวมจากของที่ผู้ไปทำบุญนำไปถวายเกือบทั้งสิ้น

พระสมเด็จ ฯ วัดระฆัง เป็นพระที่มิได้ลงกรุและมิใช่พระกรุอย่างพระสมเด็จ ฯ วัดบางขุนพรหม !ท่านปลุกเศกพระเครื่องด้วยเพียงท่านองค์เดียวเท่านั้น พระคาถาอันวิเศษที่ให้ความยิ่งยงก่อให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์อย่างล้ำเลิศ ซึ่งท่านใช้ปลุกเสกพระเครื่องพิมพ์สมเด็จ ฯ นั้นก็คือ "ชินบัญชรคาถา" นั่นเอง ท่านได้ทำการปลุกเสกพระเครื่องวันละ ๓ ครั้ง คือ เช้า, กลางวัน, และตอนเย็นทุก ๆ วันมิขาด เสร็จแล้วก็แจกจ่ายให้กับผู้มีความประสงค์อยากจะได้ไว้บูชาด้วยมือของท่านเองทุกคน

พระเครื่อง ฯ ที่สมเด็จสร้าง

ดังได้กล่าวมาแล้วตอนต้นว่าสมเด็จเป็นยอด อัจฉริยะเยี่ยมใน ด้าน พุทธา คม สิ่งที่จะรวมตัวเป็นองค์พระเครื่อง จึงไม่มีประเภทพระเนื้อดินแบบง่าย ๆ เป็นอันขาด สมเด็จ ฯ ท่านมิใช่จะเป็นผู้ที่มีสติปัญญาเหนือกว่าปรมาจารย์ทั้งหลายเท่านั้น ท่านยังเป็นยอดนักเศรษฐกิจผู้มองเห็นทางไกลอีกด้วย การสร้างพระของท่านจึงมิได้มีเรื่องให้ได้เดือดร้อนชาวบ้านเลย วัสดุทุกอย่างที่เป็นองค์ประกอบทางเนื้อพระ อย่างเรา ๆ ก็เห็นอยู่แล้วว่าของนั้นหมดคุณค่า ท่านก็ยังปั้นขึ้นมาให้มีค่าเหนือสิ่งใด แล้วเรื่องอะไรเล่าที่ท่านจะสร้างพระเครื่องให้เป็นทองคำขึ้นมาเล่า !? (เขาว่ามี) ในชั่วชีวิตขององค์สมเด็จ ฯ ท่านไม่เคยมีประวัติว่าได้สร้างพระเครื่อง ฯ ให้พุทธศาสนิกชนผู้เลื่อมใสได้เช่า

ซื้อเพื่อเป็นการส่วนตัวหรือเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของวัดเลย แต่ท่านก็มีลูกศิษย์ลูกหาเต็มบ้านเต็มเมือง ทั้งยังเป็นที่โปรดปรานขององค์พระประมุขของชาติอีกด้วย !

จากหลักฐานที่แน่นอน ซึ่งผู้เขียนติดตามเก็บนำมาเล่า และเป็นที่ยืนยันกันแน่นอนโดยเสียงข้างมากจากวงการพระเครื่อง ฯ ในเรื่องพระที่สมเด็จ ฯ ท่านได้สร้างพระตามที่ต่างไว้ ๆ ได้ดังนี้คือ

๑. วัดระฆังโฆสิตาราม (ธนบุรี) สร้างครั้งแรก (มิได้ลงกรุ) ประมาณ พ.ศ. ๒๔๑๐ โดยท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดนี้ และปัจจุบันนี้ "พระสมเด็จวัดระฆัง" นอกจากจะเป็นพระเครื่องที่วิเศษสุดสำหรับผู้ใช้แล้ว ยังจัดว่าเป็นวัตถุโบราณของชาติที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งด้วย (เกินกว่า ๑๐๐ ปี)

๒. วัดใหม่อมตรส (บางขุนพรหม) พระนคร สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๑๓ โดยเสมียนตราด้วงเป็นผู้นิมนต์ท่านเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ มาเป็นประธานในพิธีสร้าง "พระสมเด็จบางขุนพรหม" แล้วนำไปบรรจุไว้ยังเจดีย์ใหญ่ของวัด และต่อมาได้มีผู้ลักลอบ "ตก" พระออกมาหลายครั้ง จนกระทั่งครั้งสุดท้าย พ.ศ. ๒๕๐๐ ทางวัดได้เปิดกรุนำพระเครื่องออกมาจนหมด

๓. วัดไชโยวรวิหาร (จังหวัดอ่างทอง) พระเครื่อง ฯ ได้สร้างภายหลังพระสมเด็จบางขุนพรหมและกล่าวกันว่า วัดนี้ท่านเจ้าประคุณเป็นผู้สร้างขึ้น และพระเครื่องที่เรียกว่า "พระสมเด็จเกศไชโย" ท่านก็ได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่โยมมารดาและคุณตาของท่านด้วยเช่นกัน ต่อมาประมาณ พ.ศ. ๒๔๓๐ ได้มีการปฏิสังขรณ์วัดครั้งใหญ่ จึงเข้าใจว่าพระเครื่องพิมพ์นี้ได้แตกกรุออกมาในระยะนั้นเอง

ลักษณะและข้อควรรู้จากพระสมเด็จ ฯ

วิธีพิจารณาพระสมเด็จวัดระฆังสมัยนี้ เป็นการยากยิ่งสำหรับที่ท่านจะรู้ได้โดยทางตัวอักษร, ทั้งทางเนื้อ, ทางพิมพ์, ทางน้ำหนัก หรือความแห้งเก่าจากคราบผิวขององค์พระก็ดี สมัยนี้นักปลอมแปลงพระฝีมือจัดว่าก้าวหน้าถึงขีด "พระมือผี" ออกอาละวาดหนัก

ผู้ที่ขาดความรอบคอบต้องศูนย์เสียเงินกันมาแล้วเป็นหมื่น ๆ ความผิดพลาดจากของเทียมนี้ มิใช่จะโดนดีแต่ผู้ที่ขาดความชำนาญก็หาไม่ แม้พระอาจารย์ผู้เจนจัดเรื่องสมเด็จก็ยังพลาดอยู่เสมอ ! ฉะนั้นเรื่องของการดูลักษณะต่าง ๆ ของพระสมเด็จจึงเป็นปัญหาที่ยุ่งยากยิ่งที่จะแนะให้กับบางท่านซึ่งยังไม่รู้อะไรมาเลย ผู้เขียนขอให้ท่านได้พยายามได้ชมของแท้ ชมบ่อย ๆ ให้ติดตาแล้วท่านจะรู้ว่าการได้ชมของจริง คือสิ่งที่ท่านได้รับความรู้และเก่งอย่างไม่รู้ตัวเมื่อไปเห็นของเทียมก็จะทราบได้ทันทีว่า นั่นไม่ใช่ของที่เราปรารถนาเสียแล้ว

สำหรับ "พิมพ์" ซึ่งได้แยกออกเป็นแบบต่าง ๆ กันนั้น ท่านจะศึกษาได้โดยสะดวกทั้งมีครบอย่างละเอียดและรวดเร็วกว่าใด ๆ ทั้งสิ้น คือได้ศึกษาทางภาพ ซึ่งมีทั้งขนาดเท่าของจริงและขนาดใหญ่ให้ชมอย่างถนัดตา ท่านจะหาชมได้จากหนังสือภาพพระเครื่อง ๆ ของประชุม กาญจนวัฒน์ ซึ่งมีเล่มเดียวในเมืองไทยและเป็นหนังสือภาพที่บรรดาบูรมาจารย์ในวงการพระทั้งหลาย ได้ยกย่องให้เป็นแบบฉบับที่ควรยึดถือได้โดยถูกต้องด้วย

ข้อควรจำอย่างยิ่งสำหรับนักพระเครื่องผู้สนใจกับพระสมเด็จวัดระฆังก็คือ

๑. พระสมเด็จวัดระฆังทุกองค์ เส้นซุ้ม (แบบหวายผ่า) จะต้องใหญ่และหนากว่าพระสมเด็จบางขุนพรหม

๒. พระสมเด็จวัดระฆังมีทั้งเนื้อราบเรียบ และชนิดเนื้อแตกลายงา ถ้าองค์ใดเนื้อแตกลายงาย่อมหมายถึงพระองค์นั้นได้รับการลงรักปิดทองมาแต่เดิม และเมื่อล้างออกเนื้อจะแตกลายงาดังกล่าว (จะเห็นรักและทองตกค้างตามซอกแง่อยู่ประปราย) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระเนื้อแตกลายงานี้ ด้านหลังจะไม่แตกเป็นอันขาด ! ถ้าแตกทั้งหน้าหน้าและหลัง ก็อาจพูดได้เลยว่าองค์นั้นมิใช่ของจริงเสียแล้ว !

๓. ด้านข้างของพระสมเด็จ ฯ ส่วนมากมักจะถูกตัดด้วยเส้นตอก (แบบพระนางพญา)

๔. พระสมเด็จวัดระฆัง ไม่ใช่พระกรุ ฉะนั้นตลอดทั้งองค์พระจึงไม่ปรากฏคราบกรุ, ดิน, และฝ้าละอองที่จับตามผิวอย่างสมเด็จบางขุนพรหม

หลักใหญ่ ๆ ดังกล่าวมานี้เพียงเป็นทางให้ท่านได้ทราบไว้ เพื่อการเดินทางเข้าสู่อาณาจักรพระเครื่อง "พระสมเด็จ ฯ" ได้โดยถูกต้องเท่านั้นท่านจะเป็นนักพระเครื่องที่เก่งกาจและเชี่ยวชาญได้ก็ต้องเป็นผู้ที่ยอมรับฟังผู้อื่นบ้างเมื่อมีเหตุผล การเข้าสังคมร่วมสังสรรค์กับนักเลงพระที่มีความรู้เสมอ ๆ จะทำให้หูตาสว่างดีกว่านั่งทำตัวประดุจ "คางคกอยู่ในกะลา" คนอวดดี มักตกเป็นเหยื่อของพวกทำพระปลอมจนได้รับความหายนะมาแล้วมากราย การสนใจกับพระเครื่องไม่ควรมุ่งมั่นแต่ทางอิทธิปาฏิหาริย์เท่านั้น "ของดี" ที่ท่านกำลังได้ทราบอยู่นี้นอกจากจะเหนือยิ่งกว่ามณีใดๆ ทั้งปวงแล้ว ยังจัดเป็นวัตถุโบราณอันล้ำค่าอีกแขนงหนึ่งของประเทศชาติไทยเราด้วย

อิทธิพลของพระสมเด็จ ฯ วัดระฆัง

ได้มีผู้กล่าวกันว่าพระเครื่องของสมเด็จได้เริ่มทำปลอมแปลง กันมาตั้งแต่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ทั้งนี้ด้วยความศักดิ์สิทธิ์ในองค์พระนั่นเอง พระเครื่องของท่านมิได้ทำแจกหรือพิมพ์ออกให้เช่ากันอย่างสมัยนี้ บางคนมีเงินเสียเปล่าแต่ก็ยังหาพระสมเด็จแท้ห้อยไม่ได้ เพราะท่านจะมอบให้ใครก็โดยเห็นสมควรแล้วจึงให้ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นข้อที่นักพระเครื่องรุ่นเก่า บางท่านควรสังวรณ์ไว้บ้าง ของที่ได้รับเป็นมรดกบางชิ้นก็อาจเป็นของไม่แท้ได้เสมอ

ด้วยความดีเด่นเหนือกว่าในกระบวนพระเครื่องทั้งหลายนี่เอง ภายหลังที่เจ้าประคุณสมเด็จ ฯ หาชีวิตไม่แล้ว ปรากฏว่าพระเครื่องพิมพ์สมเด็จวัดระฆังกลายเป็นของมีค่าและให้เช่ากันเกร่อ สมัยที่สนามพระยังไม่เป็นตัวเป็นตน ท่านจะไปเสาะแสวงหาพระสมเด็จ ฯ ได้ไม่ยากนัก จะหาได้แถว ๆ โคนต้นมะขามสนามหลวงนั่นเอง ราคาเช่าในสมัยนั้นตกองค์ละ ๑๐ ถึง ๑๕ บาท ถ้าไม่คิดให้ดีฟัง ๆ ดูก็ไม่แพงเท่าใดนัก แต่ว่าถ้าไม่ใช่คนที่พอมีอันจะกินแล้วก็ยากที่จะหาเงินถึงขนาด ๑๕ บาทไปเช่าพระในสมัยนั้นได้

อิทธิพลของพระสมเด็จเข้าเคลือบคลุมพระกรุประเภทมหานิยม ด้วยความโด่งดังยิ่งในราวปี พ.ศ ๒๔๙๐ ราคาเช่าได้พุ่งขึ้นไปถึงองค์ละ ๑,๕๐๐ บาท ถึง ๒,๐๐๐ บาททีเดียว

(และในระหว่างปีนี้เองเป็นระยะที่ประเภท"มือผี"ได้เริ่มระบาด) เวลาล่วงเลยไปจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๕ พระสมเด็จ ฯ จะหาเช่าได้กันในวงการก็ต้องถึงกับวิงวอนขอร้องปั้นกันใช้ ขนาดองค์ลึก ๆ ราคาก็เข้าไป ๗,๐๐๐—๘,๐๐๐ บาท ถ้างามก็เป็นหมื่น (หมายถึงพิมพ์ใหญ่)

พระสมเด็จวัดระฆังในระยะนี้ (ปี พ.ศ. ๒๕๐๙) เกือบจะเป็นการปิดประตูที่จะเช่าหรือหาชมได้ยากเสียแล้ว ปัจจุบันนี้ใครมีก็หวงยิ่งกว่าเพชร คนมั่งมีถือว่า "มันสำคัญตรงที่มีเงิน" คิดจะหาเมื่อใดก็ได้ คนประเภทนี้ถ้าเช่าคราวใดก็มักจะได้ "พระมือผี" เสมอมา สำหรับด้านผู้เชี่ยวชาญเจ้าของรังใหญ่หลายท่านก็พยายามสะสมกักตุนไว้ด้วยความหวงแหนคนละมาก ๆ องค์ บรรดามือเซียนที่วิ่งหาพระขายก็เริ่มตระเวณสอดส่ายสายตาจาก "วงนอก" เพราะขืนมารอตะครุบเหยื่อในสนามก็เห็นจะใช้ทุนเข้าทุ่มเทยื้อแย่งกันเช่าทีเดียว จึงสรุปการเช่าระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๙—๒๕๑๐ ถ้ามีเงินไม่ถึง ๒๐,๐๐๐ บาท รับรองว่าเงินไม่มีความหมายสำหรับพระพิมพ์นี้เลย !

เรื่องของราคาการเช่าพระสมเด็จวัดระฆังปัจจุบันนี้ (ปี พ.ศ. ๒๕๑๒) จึงประมาณราคาเกือบไม่ได้เลย ถ้าเช่ากับคนที่รู้จัก ๆ ก็เห็นจะต้องกำเงินเช่ากันเป็นหมื่นเป็นแสนทีเดียว แต่ถ้าหากไปเจอเอาผู้ไม่รู้ (แต่ขี้คุย) ท่านก็อาจเช่าด้วยเงินไม่ถึงร้อย หรือยกยอปอปั้นกันนิดหน่อยแล้วขอฟรี ๆ ก็ยังได้ เท่าที่ผู้เขียนกระซิบบอกมานี้ หลาย ๆ ท่านอย่าสำคัญผิดว่าเป็นสมเด็จพิมพ์พิเศษ (วงการไม่นิยม) การประมาณราคาการเช่าให้รู้นี้เป็นเรื่องของพระสมเด็จ ฯ "พิมพ์ใหญ่ที่นิยมกันในวงการ" ดังได้กล่าวมาแล้วแต่ตอนต้นเท่านั้น (โปรดดูขนาดเท่าของจริงจากภาพประกอบอีกครั้ง)

พระสมเด็จ "มือผี" ปลอมและแกะ !

พระสมเด็จ ฯ ปลอม หรือที่ผู้เขียนให้ฉายาว่า "พระมือผี" ซึ่งกำลังเป็นที่หวาดหวั่นกับนักเล่นทั้งผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่กำลังจะเริ่มสะสมอยู่เวลานี้นั้น พระประเภทนี้สามารถจำแลงแฝงมาในพระสมเด็จ ฯ ได้ถึง ๓ วิธี คือ

๑. ปลอมโดยวิธีทำเนื้อเปียกและสร้างแม่พิมพ์ขึ้นใหม่

๒. ใช้เนื้อพระโดยพระเก่าผสมแห้งโดยวิธีอัดปั้มลงในแม่พิมพ์

๓. ปลอมโดยวิธีแกะเนื้อ และแก้พิมพ์

การปลอมพระตามวิธีแรก ได้เริ่มทำกันอย่างจริงจังและถูกต้องเมื่อปี ๒๔๙๐ ผู้ผลิตมือนี้นับว่าสุขุมเอาการ พระที่ทำออกมาเป็นการทำแต่น้อย (แต่ใช้เวลา) ผลบั้นปลายเมื่อพระเริ่มมีอายุ ของทุกอย่างที่อำพรางไว้ตลอดจนเนื้อได้เริ่มเปลี่ยนแปลงจนเป็นที่รู้ ๆ กันอยู่ในวงการ ครั้นมาถึงปี ๒๕๐๙ การผลิตพระปลอมโดยวิธีนี้ออกสู่ท้องตลาดมากที่สุด แต่เนื้อติดจะแก่ปูนปลาสเตอร์มาก ข้อสังเกตคือไม่ลึกคม ผิวไม่แห้งจัด โดยเฉพาะพิมพ์สังเกตจะเห็นว่าเพี้ยนไปบ้างนิดหน่อย

วิธีที่ ๒ เป็นวิธีการทำที่น่าหวั่นเกรงอยู่ทุกวันนี้คือ การนำเอาพระเก่า ๆ ที่ใช้ผงขาวแบบสมเด็จ ฯ บางวัด เช่นของวัดสุทัศน์บ้าง วัดอินทร ฯ บ้าง หรือไม่ก็เนื้อแท้ที่หักบิ่นนำมาตำผสมกับเนื้อใหม่ ด้วยวิธีใช้น้ำมันเหนียวหรือน้ำผึ้งเพื่อช่วยให้ยึดตัว แล้วนำลงแม่พิมพ์อัดกันสด ๆ (ใช้เวลาออกสู่ท้องตลาดได้เร็วกว่า และอยู่ตัวกว่าการกดพิมพ์แบบโบราณ) กรรมวิธีเก่าแบบนี้เป็นการรุดหน้าแบบ "ยุคอวกาศ" ผู้ริเริ่มได้จดทะเบียนเป็นความลับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๖ นั่นเอง ถ้าใครคิดสงสัยว่าตัวเองเกิดพลาดท่าสงสัยไปลงนรกเสียแล้วก็จงลองสังเกต (พระของคุณ) อีกสักครั้ง.......เขาว่าพระชุดนี้เนื้อหยาบมาก ทั้งความแห้ง, ผิว, คราบก็จะดูไม่ไหว แต่ถ้าดูพิมพ์แล้วใกล้เคียงที่สุด

วิธีที่ ๓ วิธีนี้กำลังเป็นที่นิยมกันที่สุดในหมู่เซียน "มือผี" เพราะเป็นวิธีรวดเร็วที่สุดโดยสามารถใช้เวลาเพียง ๒ วันเท่านั้นก็ออกตระเวณ "ทุบ" กันได้เลย คือวิธีแกะและแปลงพิมพ์ เป็นการปลอมแปลงได้โดยวิธีประหยัดที่สุด ผู้กระทำสามารถใช้ทุนเพียง ๒๐๐ บาท เมื่อแปลงพิมพ์แล้วนำออกให้เช่า พระองค์นี้จะได้ราคาเป็นหมื่นทีเดียว ?

การแปลงพิมพ์โดยวิธีแกะนี้ เขามักนิยมหาพระผงขาวที่มีเนื้อผสมใกล้เคียงกับของวัดระฆังที่สุด เช่น หลวงพ่อหม่น (คลองสิบสอง) พระวัดเฉลิม (เมืองนนท์) หลวงพ่อ

อัน (วัดบางจาก) พระวัดสุทัศน์, พระวัดอินทร, พระวัดกัลยาและสมเด็จอรหัง เป็นต้น แต่ละองค์ที่จะนำไปแกะนั้นเขามักเลือกองค์หนา ๆ และค่อนข้างใหญ่ พิมพ์ที่นิยมแกะเป็นพระสมเด็จวัดระฆังมากที่สุดก็คือ "พิมพ์ใหญ่" เพราะถ้าคนตาไม่ถึงก็จะได้ราคางามดังกล่าว

การนำเอาพระเก่า ๆ ที่สำเร็จรูปแต่เดิมแปลงพิมพ์นี้ เมื่อแกะเสร็จแล้วจะต้องนำไปเสริมสวย ปรุงแต่งผิวเสียใหม่ เพราะมิฉะนั้นแล้ว เมื่อส่องกล้องดูจะเห็นเป็นรอยขนแมวเป็นเส้น ๆ อยู่ทั่วไป การที่จะต้องนำไปเสริมสวยนี้เป็นวิธีการที่บรรดาเอเย่นต์ "มือผี" ถือนักถือหนาว่าต้องทำทุกองค์ เพราะเป็นทางเดียวที่จะเรียกเงินเข้ากระเป๋าได้คล่อง ๆ จากผู้ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์

ผู้เขียนเห็นว่าท่านจะลองไปจ้างเขาแกะห้อยกันบ้างก็ไม่ผิด แต่ถ้าท่านคิดว่าเพื่อจะนำไปหลอกต้มเขากินแล้ว หลวงพ่อท่านอาถรรพณ์ยิ่งนัก ดังได้ประสบอยู่อย่างทุกวันนี้มีแต่ความเสื่อมโทรมหาความเจริญไม่ เมื่อมาถึงตอนนี้ ท่านผู้อ่านก็คงจะพอเดาได้ว่าพระเก๊อาจารย์ที่มีเนื้อเหมือนพระสมเด็จ ฯ ทำไมราคาจึงแพงขึ้น และเริ่มหายากเสียแล้ว ประการสำคัญที่สุดก็คือ ไม่มีนักปลอมแปลงพระยุคนี้คนใดจะทำพระปลอมโดยไม่มีพระเนื้อแท้ที่เขาพิธีแล้วได้นำรวมใส่ไปด้วย และยิ่งโดยเฉพาะพระแกะด้วยแล้ว ก็ไม่ผิดอะไรกับเพชรมณีที่เรืองแสง อิทธิฤทธิ์ความรุ่งโรจน์แห่งพุทธคุณยังคงอยู่แต่แอบแฝงมาในรูปของพระพิมพ์สมเด็จ ฯ ของวัดระฆัง จึงเป็นที่น่าคิดสำหรับนักสะสมพระเครื่อง ๆ ที่นิยมการตรวจพระด้วยวิธีปลุกตรวจทางใน, และการดูด้วยตาของตนเองโดยแว่นขาย เมื่อได้ทราบข้อความนี้แล้วโปรดพิจารณาให้ถ่องแท้ ท่านก็จะทราบได้ทันทีว่าทำไมพระเก๊จึงยังยืนหยัดอยู่ได้ และไม่มีทางแก้ไขได้เลย เพราะการเดินเข้าสู่อาณาจักรพระเครื่อง ๆ ของผู้สนใจในปัจจุบันนี้ ยังมีวิธีการสะสมและการตรวจพระแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย แต่ละฝ่ายจึงอยู่ในระหว่างทางสองแพร่งนั่นเอง

พุทธคุณและพระคาถาพระสมเด็จ ฯ

จากกิตติศัพท์หลายด้าน โด่งดังไปทั่วทุกหัวเมือง อันทรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของพระสมเด็จวัดระฆัง ฯ ยังตรึงประทับใจของชนชาวไทยทุกท่านมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

พระพุทธคุณของพระเครื่องสมเด็จ ฯ เป็นยอดพระมหานิยมอย่างไม่มีพระพิมพ์อื่น ๆ ใดจะมีอิทธิฤทธิ์เท่า เปรียบได้ดังแก้วสารพัดนึกซึ่งผู้ใช้จะพึงนึกปรารถนา หรือให้ช่วยปัดเป่าภยันตรายใด ๆ ท่านก็สามารถสำแดงให้เห็นได้อย่างน่าอัศจรรย์ยิ่ง พระสมเด็จ ฯ ไม่ใช่พระประเภทคงกระพัน แต่ก็ให้ความแคล้วคลาดแก่ผู้ที่ยังไม่ถึงที่ตายได้อย่างดีเยี่ยมถึงกับมีผู้กล่าวกันว่า

"ถ้าใครมีพระสมเด็จฯ ติดตัวอยู่จะไม่มีการตายโหงเกิดขึ้นเป็นอันขาด...."

พุทธคุณด้านมหานิยม พระเครื่องฯ ของเจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้มีผู้ประสพ-การณ์ในการนำติดตัวไปใช้มาแล้วมากราย อย่างชนิดที่ผู้เขียนไม่สามารถนำมากล่าวได้ ณ ที่นี้ เพราะเกือบจะไม่มีใครเลยที่ห้อยพระสมเด็จ ฯ วัดระฆัง ฯ (ของแท้) แล้วจะไม่ประทับใจและหวงแหนในพุทธคุณของพระเครื่อง ฯ พิมพ์นี้ เคยมีผู้ประสบโชคลาภทางล็อตเตอรี่มาแล้วเป็นจำนวนมาก.........ในด้านการค้าขายเคยมีผู้นำท่านไปบูชาสักการะด้วยดอกมะลิ จนการค้างอกเงยทำมาค้าขึ้นได้เป็นมหาเศรษฐีก็มากราย.........พระพุทธคุณของพระสมเด็จ ฯ ให้ความยิ่งยงแก่บุคคลชั้นหัวหน้ายิ่งนัก พูดง่าย ๆ ก็คือ มีแต่คนนับถือให้ความเคารพยำเกรง......หลาย ๆ ท่านที่รับราชการบอกว่ามีแต่ความก้าวหน้าและโชคดีตลอดมา สรุปในด้านมหานิยมของพระพิมพ์นี้เกือบจะพูดได้ว่า หากท่านนึกประสงค์สิ่งใดแล้ว ก็มักได้ตามความปรารถนาทุกประการ......

พุทธคุณด้านแคล้วคลาด อิทธิปาฏิหาริย์ด้านนี้เคยเป็นที่ประจักษ์ตามานับไม่ถ้วน การที่จะอ้างอิงผู้ที่ประสพการณ์มาแล้ว ถ้าผู้เขียนจะกล่าวถึงก็สามารถที่จะตีพิมพ์เป็นเล่มได้อย่างยืดยาว จึงขอบอกกล่าวแต่เพียงสังเขปดังนี้.......จากอุบัติเหตุมากรายที่เกิดจากรถคว่ำ ปรากฏว่าผู้ที่นำสมเด็จติดตัวไปจะไม่เคยปรากฏเลยว่า ผู้นั้นต้องเสียชีวิตเพราะเหตุนี้ ถึงจะมีบาดแผลเป็นที่น่าหวาดเสียวบ้างก็ตาม ผู้นั้นก็ยังคงมีชีวิตยืนหยัดอยู่ในโลกนี้ได้ต่อมา เว้นเสียแต่ว่าพระสมเด็จ ฯ ที่ท่านห้อยนั้นจะเก๊เท่านั้นเอง!.... เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๘ ที่จังหวัดอยุธยา นักเลงพระ "วันชัย" ถูกยิงเผาขนรวดเดียวพรุนไปทั้งร่าง

บาดแผลที่ได้รับล้วนฉกรรจ์ทั้งสิ้น ถึงขนาดไม่ว่าหมอหรือใคร ๆ เห็นก็ต้องว่าตาย! ต่อมาผลปรากฏว่า นักเลงพระผู้นั้นก็ยังมีชีวิตอยู่ดูโลกต่อไปได้อย่างน่าอัศจรรย์ยิ่ง ทั้งนี้มารู้เอาภายหลังว่า สิ่งที่คุ้มครองตัวครั้งนั้นมีเพียงพระสมเด็จ ฯ องค์เดียว !...บางรายถึงขนาดมีผู้มาซุ่มทำร้ายกลางดึกในขณะที่เดินกลับบ้านคนเดียว แต่คนร้ายกลับมองไม่เห็นคนที่ตัวต้องการประหาร ภายหลังมารู้ตัวว่าตนเองหวิดหาชีวิตไม่เสียแล้ว ก็เพราะผู้ร่วมคิดการสังหาร ๑ ใน ๓ ได้เป็นผู้มาบอก ตนจึงนึกได้ทันทีว่าพระสมเด็จ ฯ ที่ห้อยคออยู่เพียงองค์เดียวนั้น ท่านได้ช่วยให้แคล้วคลาดพรางตาคนร้ายให้มีชีวิตรอดมาได้จนทุกวันนี้

พระสมเด็จ ฯ วัดระฆัง มิใช่จะดีทางแคล้วคลาดดังที่ผู้เขียนได้เล่ามาแล้วเท่านั้นก็หาไม่ พระพิมพ์สมเด็จ ฯ ยังช่วยผู้เจ็บป่วยได้ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก ช่วยได้แม้แต่คนที่ปวดท้องหาแพทย์มาทำการคลอดไม่ทัน เพียงได้ดื่มน้ำมนต์จากพระสมเด็จ ฯ เท่านั้น เด็กก็จะคลอดออกมาจากครรภ์มารดาได้โดยสวัสดิภาพ จากเรื่องนี้แม้นายแพทย์แผนปัจจุบันก็ยังงงและยอมรับนับถือในอิทธิปาฏิหาริย์ของท่านมาแล้ว จนกระทั่งปัจจุบันนี้

พระคาถาสมเด็จ ฯ กล่าวกันว่า ท่านเจ้าประคุณสมเด็จท่านได้ใช้ "ชินบัญชรคาถา" บริกรรมปลุกเสกพระเครื่อง ฯ ของท่านทุก ๆ องค์ เป็นพระคาถาที่ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนักผู้ใดท่องขึ้นใจจะใช้คู่กับพระสมเด็จ ฯ หรือแม้จะใช้ในทางใดทางหนึ่งโดยปราศจากพระเครื่องก็ตาม ความศักดิ์สิทธิ์จะยังคงอยู่ดุจดังมีพระคุ้มกาย....ด้วยพระคาถาต่อไปนี้

ชินบัญชรคาถา

ชยาสนากตา พุทฺธา เชตฺวา มารํ สวาหนํ
จตุสจฺจาสภํ รสํ เย ปีวึสุ นราสภา
ตณฺหงฺกราทโย พุทฺธา อฏฺฐวีสติ นายกา
สพฺเพ ปติฏฺฐิโต มยฺหํ มตฺถเก เต มุนิสฺสรา
เส ปติฏฺฐิโต มยฺหํ พุทฺโธ ธมฺโม ทฺวิโลจเน

สงฺโฆ ปติฏฺฐิโต มยฺหํ อุเร สพฺพคุณากโร
หทเย เม อนุรุทฺโธ จ สารีปุตฺโต จ ทกฺขิเณ
โกณฺฑญฺโญ ปิฏฺฐิภาคสฺมึ โมคฺคลฺลาโน จ วามเก
ทกฺขิเณ สวเน มยฺหํ อาสุํ อานนฺทราหุโล
กสฺสโป จ มหานาโม อุภาสุํ วามโสตเก
เกสโต ปิฏฺฐิภาคสฺมึ สุริโยว ปภงฺกโร
นิสินฺโน สิริสมฺปนฺโน โสภิโต มุนิปุงฺคโว
กุมารกสฺสโป เถโร มเหสี จิตฺตวาทโก
โส มยฺหํ วทเน นิจฺจํ ปติฏฺฐาสิ คุณากโร
ปุณฺโณ องฺคุลิมาโล จ อุปาลี นนฺทสีวลี
เถรา ปญฺจ อิเม ชาตา นลาเฏ ติลกา มม
เสสาสีติ มหาเถรา ชิตา ชินสาวกา
เอเตสีติ มหาเถรา วิชิตวนฺโต ชิโนรสา
ชลนฺตา สีลเตเชน องฺคมงฺเคสุ สณฺฐิตา
รตนํ ปุรโต อาสิ ทกฺขิเณ เมตฺตสุตฺตกํ
ธชคฺคํ ปจฺฉโต อาสิ วาเม องฺคุลิมาลกํ
ขนฺธโมรปริตฺตญฺจ อาฏานาฏิยสุตฺตกํ
อากาเส ฉทนํ อาสิ เสสา ปาการสณฺฐิตา
ชินานา นาวรสํยุตฺตา สตฺตปฺปาการลงฺกตา
วาตปิตฺตาทิสญฺชาตา พาหิรชฺฌตฺตุปทฺทวา
อเสสา วินยํ ยนฺตุ อนนฺตชินเตชสา
วสโต เม สกิจฺเจน สทา สมฺพุทฺธปญฺชเร
ชินปญฺชรมชฺฌมฺหิ วิหรนฺตํ มหีตเล
สทา ปาเลนฺตุ มํ สพฺเพ เต มหาปุริสาสภา

อิจฺเจวมนฺโต สุคุตฺโต สุรกฺโข
ชินานุภาเวน ชิตุปทฺทโว
ธมฺมานุภาเวน ชิตาริสงฺโค
สงฺฆานุภาเวน ชิตนฺตราโย
สทฺธมฺมานุภาวปาลิโต จรามิ ชินปญฺชเรติ ฯ

"ชินบัญชรคาถา" ของเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ มีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก ท่านผู้ใดภาวนาเป็นประจำ จะเจริญด้วยลาภยศผาสุกแก่ครอบครัว เป็นพระคาถาที่ใช้ปัดเป่าโรคภัยไข้เจ็บนา ๆ ชนิด พระคาถานี้ถึงแม้ว่าจะมีพระเครื่องพิมพ์อื่นๆ ซึ่งไม่ใช่พระสมเด็จ ฯ ก็ตาม ท่านจะนำไปใช้ควบคู่กันไป ก็ยิ่งเพิ่มพลังความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่พระเครื่อง ฯ นั้นมีความขลังยิ่งขึ้นโดยไม่เสื่อมสลาย.

□ ประชุม กาญจนวัฒน์ – เสนอ □

มนุษย์เรานี้

หากมัจจุราชยังไม่ประกาศิต หรือบางคนยังไม่ถึงที่ตายก็ต้องมาวายชนม์เสียก่อน ก็น่าเสียดายชีวิตอยู่ ละครย่อมมีฉากจบ ซึ่งก็สุดแล้วแต่จะรูดม่านกันด้วยเกมชีวิตอย่างใดเท่านั้น พระพุทธองค์ท่านดำรัสไว้ว่าไม่มีอะไรจะมาห้ามความตายได้ เกิด–แก่–เจ็บ–แล้วก็ตาย! ว่ายวกดุจวงล้อชีวิต ซึ่งมันจะต้องหมุนไปจนกว่าโลกจะแตกดับ

มากท่านทีเดียวที่นำเอา "ความตาย" ไปใช้ในทางที่ผิด เช่นตายเพราะความประมาท คือเกิดมาทั้งทีไม่เคยสร้างความดี ถึงเวลาตายก็ตายอย่างเสียชาติเกิด อะไรทำนองนั้น ก็เมื่อเรารู้ว่าไม่มีอะไรในโลกจะมาห้ามความตายได้เมื่อถึงกาลเวลาดับ เราก็อาจยิ้มรับกับความตายอย่างสงบสุข แต่สำหรับผู้ที่ยังไม่ถึงที่ตาย ก็ให้บังเอิญจะต้องไปตายกับเขาด้วยโดยที่ยังไม่ถึงกาลดับของชีวิตแล้ว ผู้เขียนเชื่อว่าคงไม่มีใครอยากจะรับไมตรีจากมัจจุราชเป็นแน่แท้

ทำอย่างไรเล่า ? เมื่อเรายังไม่อยากตาย ในเมื่อเราคิดว่ายังไม่ถึงตาย ! เรายังเป็นคนแข็งแรง และเป็นคนหนึ่งซึ่งประเทศชาติต้องการ เราเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ขยันหมั่นเพียร เป็นปราการซึ่งจะขาดเสียมิได้สำหรับครอบครัว เราเป็นคนมีศาสนา โดยเป็นพุทธศาสนิกชนคนไทยคนหนึ่ง และยิ่งเราประกอบแต่กรรมดีด้วยแล้ว เชื่อว่าใคร ๆ ก็ไม่อยากให้คนเช่นนี้ตาย แม้กระทั่งตัวของท่านเอง !

และบัดนี้ถ้าท่านเชื่อว่า "เรายังไม่ควรตาย" และยังไม่แก่เฒ่าหรือเรายังไม่มีโรคภัยอันร้ายแรงซึ่งเป็นกฎของธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงความตายไปไม่ได้แล้ว เราจะสู้กับความตายหรือเราจะเดินอยู่บนเส้นทางของชีวิตที่ "เหนือกว่ามัจจุราช" กันดีกว่าเพราะเรายังมีสิ่งหนึ่งซึ่งยังห้ามความตายได้ในเมื่อกาลเวลาดับขันธ์ยังมาไม่ถึง ของสิ่งนั้นแม้วิทยาศาสตร์ ซึ่งกำลังพัฒนาโลกให้ก้าวหน้าไปสู่ยุคอวกาศ ปัจจุบันนี้ก็ยังไม่สามารถลบล้างอำนาจอันลึกล้ำจากของสิ่งนั้นได้ และของสิ่งนั้นแหละที่ผู้เขียนกำลังจะนำท่านไปรู้จักเพื่อท่านจะได้เสาะแสวงหาไว้ปกป้องชีวิตของท่านบ้างนี่ก็คือ อำนาจกฤตยาภินิหารของไสยศาสตร์ซึ่งมีส่วนควบคู่ไปกับศาสนาพุทธของเราตราบเท่าทุกวันนี้

นั่นก็คือ "พระเครื่องรางของขลัง"

ซึ่งประดุจอาคมขลังโดยเกจิอาจารย์ ผู้เจนจบทางคาถาอาคมปลุกเศกให้อำนาจเป็นพลังไว้ในองค์พระ บ้างก็ทำเป็นรูปแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า บ้างทำเป็นตะกรุด เสื้อยันต์ เหรียญ พระปิดตา ปิดทวารทั้งเก้า ตลอดจนลูกอมกับทำเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ ลำดับมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ นอกจากแบบดังกล่าวมาแล้ว ก็ยังนิยมสร้างเป็นรูปของพระเกจิอาจารย์ซึ่งเป็นผู้กระทำของขลังขึ้นมาเองอีกด้วย ซึ่งล้วนแต่ปรมาจารย์เหล่านั้นจะทุ่มเทอำนาจพลังแห่งคุณวิเศษประจุลงไว้ด้วยจิตอันแรงกล้าด้วยพุทธคุณด้าน

เมตตา, มหานิยม, แคล้วคลาด, คงกะพันชาตรี, มหาอุด !

ณ ที่นี้เราจะอยู่ "เหนือมัจจุราช" โดยผู้เขียนจะขอนำท่านไปรู้จักกับพระเครื่องชุดคงกระพันชาตรี ที่มีคนจำนวนมากได้ประสพการณ์หนีรอดความตายมาแล้วด้วยเรื่อง "๕ ขุนศึกยอดคงกระพัน" ดังต่อไปนี้

๑. พระร่วงหลังรางปืน "ขุนศึกแห่งเมืองชะเลียง"

พระพิมพ์นี้เป็นพระ "ปางประทานพร" เป็นพระร่วงอันดับหนึ่ง ของพระประเภทสนิมแดงทั้งหมด พุทธลักษณะพระพิมพ์นี้งามเป็นเลิศสูงส่งด้วยศิลปสมัยลพบุรี (ยุคต้น) เป็นพระเครื่องยืนที่แสดงออกทาง กายวิภาค อย่างเต็มอิ่ม และแออัดไปด้วย อาภรณ์ ประดับของจอมจักรพรรดิ์ขอมในชุด "ทรงเทริดแบบชิโบ" ซึ่งจะหาชมได้ยากยิ่ง (ดูภาพประกอบ) พระร่วงพิมพ์นี้นอกจากจะเป็นพระเนื้อตะกั่วสนิมแดงแล้ว สัญญลักษณ์ที่สำคัญอันเป็นที่มาของชื่อ ก็คือ ด้านหลังจะต้องเป็นร่องลึก (คล้ายรางปืน) ซึ่งยังไม่เคยปรากฏพบที่ไหนเลยแม้กระทั่งที่ลพบุรีหรือ "กรุงละโว้" เมืองเอกของขอมมาแต่เดิมก็ไม่มีแบบ "หลังรางปืน" เลย

เหมือนจะเป็นเรื่องท้าทายคุณวิเศษในด้านคงกะพันชาตรีของพระพิมพ์นี้ก็ว่าได้ คือ พอพระขึ้นจากปากกรุ......เล่ากันว่าได้เกิดอาถรรพณ์อย่างประหลาด เหมือนมีอำนาจลึกล้ำให้บรรดานักขุดพระทั้งหลายที่ร่วมแรงแฝงกายขโมยพระครั้งนั้น พอได้พระขึ้นจากกรุก็ให้มีอันเป็นไปเกิดวิวาทตีรันฟันแทงกันอุตลุด แต่เมื่อเรื่องสงบลง คณะรัฐประหารพระปรางค์เพื่อหวังของมีค่าก็กนั้นหาได้มีบาดแผลหรือเลือดตกลังเวยแผ่นดินกันเลย ทุกคนกลายเป็น "บุรุษเหล็ก" ไปได้ ทั้งนี้ก็เพราะต่างคนต่างก็ได้พระร่วงพิมพ์นี้กันคนละหลาย ๆ องค์พกอยู่กับตัวนั่นเอง !

ถ้าพระร่วงหลังรางปืนไม่แน่จริงในเรื่องคงกะพันแล้ว นายแพทย์ประจวบ วัชรปาณ นักพระเครื่องรุ่นอาวุโสซึ่งเคยผ่านศึกอินโดจีนมาแล้ว และได้เห็นคนใช้พระร่วงหลังรางปืนนี้ก็มากคน คุณหมอกล่าวว่า *"ผมยังไม่เคยเห็นมีใครตายเพราะใช้พระร่วงพิมพ์นี้เลยสักรายเดียว !*

แม้แต่คุณชัยเจริญ ศุภกสิน จ่าศาลจังหวัดชลบุรี นักนิยมพระมือเก่าก็ยอมรับในคุณวิเศษของพระร่วงนี้เช่นเดียวกับคุณหมอจวบทุกประการ เพราะครั้งหนึ่งได้เคยเป็นเจ้าของพระพิมพ์นี้ และมีประสพการณ์มาแล้วกับตัวเองอย่างปาฏิหาริย์เช่นกัน

1. ขุนศึกแห่งเมืองชะเลียง

พระเครื่องยอดคงกระพันอันดับ 1 เยี่ยมยอดเกรียง
กรจนได้รับขนานนามว่า "พระร่วงหลังรางปืน"
เนื้อตะกั่วสนิมแดง !

2. ขุนศึกแห่งกรุงละโว้

อีกองค์หนึ่งในอันดับนำของพระชุดคงกระพัน นาม
ท่านนั้นคือ พระหูยานหน้ายักษ์ลพบุรี เป็นพระเนื้อชิน
ที่นิยมกันยิ่งนัก

เรื่องที่เล่ามานี้ ผู้เขียนเชื่อว่าถ้าท่านมีพระร่วงดังกล่าวนี้ไว้สักองค์ เราก็อาจหนีความตายได้ถึง ๙๐% แต่ถ้าเป็น "พระร่วงมือผี" ทำขึ้น ใครที่ห้อยพระชนิดนี้ผีมักเรียกไปคุยด้วยทุกราย ถ้าไม่อยากตาย! หรืออยากได้พระร่วงหลังรางปืน อย่ารีบตื่นจ่ายอัฐและกรุณาให้ผู้สันทัดตรวจกันเสียก่อน เพราะเปอร์เซ็นต์การรอดตายมีสถิติพอ ๆ กับเปอร์เซ็นต์พระเก๊ ทีเดียว

๒. พระหูยานลพบุรี "ขุนศึกแห่งเมืองละโว้"

คราวนี้ผู้เขียนขอนำท่านไปรู้จักกับยอดพระคงกระพันอีกพิมพ์หนึ่ง ซึ่งพอเอ่ยขึ้นมาท่านก็ต้องร้องอ้อ......เอาละครับ เราจะขอประเดิมด้วยพระหูยานหน้ายักษ์ลพบุรี ซึ่งเป็นขุนศึกองค์ที่ ๒ ต่อไป พระพิมพ์นี้ถ้าไม่ใช่นักเลงพระจริง ๆ แล้ว มากท่านทีเดียวจะดูพระหูยานผิดเมือง! เรื่องลงท้ายก็คือ เช่าผิดราคาไปอย่างน่าเสียดาย สิ่งที่ควรจำสำหรับพระหูยานหน้ายักษ์ลพบุรีนี้ก็คือ เกศบนจะเป็นมุ่ยผมม้วน (คล้ายมอญโพกผ้า) พุทธลักษณะพระหูยานพิมพ์นี้ถ้าใช้ความสังเกตให้ดีจะเห็นว่า เป็นพระพักตร์ท่านจะแสดงออกในด้านอารมณ์มากที่สุด (พระหูยานเมืองอื่นมักจะเป็นประเภทเกศฝาละมีเช่นของอยุธยาเป็นต้น)

เรื่องการแสดงออกทางพระพักตร์ของพระหูยานนี้ บางครั้งเราอาจจะเห็นพระพักตร์ท่านเคร่งเครียด--ดุดันจนเป็นที่น่ากลัวยิ่ง แต่บางครั้งถ้าพิจารณากันให้ซึ้งแล้วพระหูยานลพบุรีดูราวกับมีวิญญาณ! ท่านอาจตะลึงด้วยความพิศวง เพราะพระองค์ที่ท่านได้เห็นเดิมนั้นอารมณ์ จากความสำนึก โดยสายตาของเรา จะเห็นท่านดุจเทพเจ้า แห่งความปราณี ที่มี พระพักตร์แย้มยิ้มกับเราด้วยกระนั้น

พระหูยานเมืองลพบุรีนี้ มีทั้งพิมพ์เล็ก พิมพ์กลาง พิมพ์ใหญ่ อายุประมาณได้กว่า (๗๐๐ ปี) มีผู้พบที่พระปรางค์วัดมหาธาตุ (เขาว่าที่วัดปืนก็มี) ซึ่งเป็นพระเนื้อชินทั้งสิ้น ต่อมาภายหลังกรุเจดีย์เล็กในบริเวณวัดมหาธาตุแตก ได้มีผู้พบพระพิมพ์นี้เป็น

จำนวนมาก เรียกว่าพระกรุใหม่ (ผิวปรอทขาว) ส่วนกรุเก่าที่ได้ในกรุพระปรางค์นั้นผิวดำ หรือทวงการเรียกว่าสนิมตีนกานั่นแหละครับ

ถ้าท่านไปพบใครห้อยพระหูยานลพบุรี สามารถจะเดาได้เลยว่าท่านผู้นั้นต้องเป็นนักเผชิญภัยใจเด็ดผู้หนึ่งหรือม่ายก็ต้องเป็นทหาร ตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่คอยปราบปรามผู้กระทำผิดหรือปราบศัตรูของประเทศชาติเป็นแน่ ๆ

พระหูยานลพบุรีนี้แน่เหนียวคงกระพันเด็ดอย่างไร สอบถามได้จากผู้ผ่านศึกเกาหลี ศึกเวียตกง หรือตำรวจผู้เคยปราบโจรจีนชายแดนมาแล้ว โดยเฉพาะคุณพิศาล มูลศาสตร์สาทร ท่านปลัดจังหวัดถึงกับบอกว่า "*เหลือใช้ครับ ! ผมห้อยพระหูยานลพบุรีองค์เดียว ยอดมาแล้วครับ*" สำหรับ คุณวิเชียร สุวรรรัตน์ ถึงกับก้มหัวกราบกรานในอภินิหารพระหูยานพิมพ์เล็กยิ่งนักถึงกับกล่าวว่า "*ท่านเหนียวเด็ดจริง !*" และยิ่งคุณฉลอง สุรโชติ นักพระเครื่องลพบุรี ใช้ของดีทั้งพระหูยานกับหลวงพ่อจุก ถูกนักเลงดีรุมแทงหลายแห่ง แต่มีดหาผ่านผิวหนังไปได้เลย "*ท่านยอดคงกระพันจริง ๆ ครับ*"

๓. พระท่ากระดาน "ขุนศึกแห่งลุ่มน้ำแม่กลอง"

อีกพิมพ์หนึ่งซึ่งครองความเป็นเอกในด้านคงกระพันมหาอุดจนถึงกับ "บุศราคัม" ให้ชื่อขนานนามว่า "ขุนศึกแห่งลุ่มน้ำแม่กลอง" พระพิมพ์นี้เป็นพระเนื้อตะกั่วสนิมแดง เดิมมีผู้พบที่วัดเหนือ, วัดกลาง, และวัดใต้ซึ่งอยู่ที่กิ่งอำเภอศรีสวัสดิ์ ต่อมาภายหลังก็ได้มีผู้พบพระพิมพ์นี้เรื่อยมาอีกหลายกรุจนกระทั่งทุกวันนี้ (ดูภาพประกอบซึ่งผู้เขียนได้ถ่ายมาให้ชมด้วยแล้วในเล่ม) "พระท่ากระดาน' การที่ชื่อเช่นนี้ก็เพราะเอาเชื่อของตำบลที่พบพระมาตั้ง วัดดังกล่าวที่พบพระนั้นอยู่ในตำบลท่ากระดานของจังหวัดกาญจนบุรีนั่นเอง พระท่ากระด่านเป็นพระศิลปอู่ทอง บางพิมพ์ก็หน้าแก่ บางพิมพ์หน้ากลางและหน้าหนุ่ม ส่วนมากพระสนิมแดงจัด ที่นิยมกันมากมักเสาะหาประเภท "เกศคดตาแดง" เพราะเคยมีผู้นำเอาไปลองกับปืนมาแล้ว ถึงกับยิงไม่ออกเอาทีเดียว แต่บางคนกลับว่า...

"ออกนะ ต้องยิงออกแน่ ! เพราะแอบเอาพระผูกคอไก่จ่อยิงเผาขนกันทีเดียว พอสิ้นเสียงปืนไก่ขนกระจุยสลับกับเสียงมันสวดกระต๊ากใหญ่ ภายหลังจับไก่มาดู คงเห็นแต่รอยจุดไหม้แดงที่หน้าอกมันเท่านั้นเอง !

นั่นเป็นเรื่องของ "ไก่เหนียว" สำหรับ "คนเหนียว" นั้นพระท่ากระดานชื่อก้องยิ่งนักในเรื่องมหาอุดคงกระพัน ตัวอย่างง่าย ๆ ที่ผู้เขียนยังจำได้คือ ท่านนายพลประชา บุรณธนิต เมื่อครั้งยังรับราชการเป็นตำรวจอยู่ (ประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๕) ท่านนายพลได้ต่อสู้กับคนร้ายถึง ๕ ต่อ ๑ ! ท่านคนเดียวที่กล้าสาดกระสุนโต้กับคนร้ายทั้งสองฝ่ายยิงสู้กันราวกับประทัดแตก ภายหลังเมื่อคนร้ายล่าถอยไปแล้ว ผลปรากฏว่ารถที่ท่านขับไปและหยุดสู้กับคนร้ายที่จังหวัดนครปฐมนั้น ได้พลุนไปด้วยกระสุนปืน สำหรับตัวท่านเองก็โดนกระสุนคนร้ายเข้าอย่างจังหลายนัด แต่มันเป็นเพียงรอยไหม้จุด ๆ ที่ปรากฏตามร่างกายเท่านั้นเอง เหตุการณ์ครั้งนั้นได้เป็นข่าวเกรียวกราวมาแล้วในหน้าหนังสือพิมพ์รายวันหลายฉบับ จากคุณวิเศษของยอดขุนศึกแห่งลุ่มน้ำแม่กลองนี้เอง ท่านจึงได้รับขนานนามจากบรรดาเหยี่ยวข่าวหนังสือพิมพ์ในครั้งนั้นว่า "นายพลหนังเหนียว" ซึ่งผู้เขียนก็ได้ไปเห็นมากับตา และพลอยตื่นเต้นไปกับเรื่องดังกล่าวมาจนกระทั่งเดี๋ยวนี้

พระท่ากระดานเกือบ ๙๐ % มักจะถูกปิดทองและสนิมแดงจัดมากภายหลังได้ปรากฏขึ้นจากกรุอีกบ่อยครั้ง เราเรียกว่าพระท่ากระดานกรุใหม่ ถ้าสังเกตให้ดีสนิมจะเบากว่า ทั้งศิลปก็ค่อนข้างมาทางอู่ทองยุคปลายเสียแล้ว (บางองค์มีแต่ไขขาวขึ้นเท่านั้น)

พระท่ากระดานกรุเก่าเป็นพระอู่ทองยุคต้น ศิลปบริสุทธิ์งดงามยิ่งจัดเป็นวัตถุโบราณที่มีอายุประมาณกว่า ๖๐๐ ปี ขึ้นไปแล้วใครใคร่สนใจเดี๋ยวนี้ยังจะพอหาได้ และถ้าเป็นพระไม่เก๊แล้ว ผู้เขียนกล้าพูดได้ว่า *เรามีพระท่ากระดานติดกายก็เหมือนได้อยู่เหนือมัจจุราช !* "ขุนศึกแห่งลุ่มแม่น้ำแม่กลอง" พระท่ากระดานชื่อก้องจะไม่ทำให้ท่านผิดหวังได้เลยในด้านมหาอุดคงกระพัน หรือจะพูดง่าย ๆ ก็คือ เราอยู่ได้เหนือความตายตลอดเวลานั่นเอง !

๔. พระปรุหนัง "ขุนศึกแห่งกรุงศรีอยุธยา"

ขุนศึกองค์ที่ ๔ ได้แก่พระปรุหนังของจังหวัดอยุธยา สร้างขึ้นด้วยเนื้อชินเงินอ่อน หรือที่เรียกกันว่า "ชินสังฆวานร" พระพิมพ์นี้เป็นพระศิลปอยุธยาบริสุทธิ์ เป็นพระเครื่องพิมพ์เดียวที่มีลักษณะสี่เหลี่ยมและเต็มไปด้วยลวดลายปรุโปร่ง สมัยเราเด็ก ๆ คงจะจำกันได้ดีว่า "หนังตะลุง" เขาทำกันอย่างไร ถ้านึกไม่ออกก็ลองย่องไปชมได้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติได้ทุกวันความปรุงโปร่งของพระนี้ จึงทำให้ นักเลง พระรุ่นเก่า จับความเอามาเป็นนามมงคลเรียกพระพิมพ์นี้ว่า "พระปรุหนัง" ดังกล่าว

พระปรุหนังที่นิยมกันมากคือ ปรุหนังพิมพ์ "บัวเบ็ด" (สังเกตได้ที่ฐานประทับปลายเส้นบัวจะงอคล้ายเบ็ดตกปลา) สำหรับพิมพ์ที่นิยมรองลงมาก็คือ พิมพ์บัวก้างปลา (บัวใต้ฐานเป็นเส้นทะแยงตรงปลายไม่งอเปรียบได้เหมือนก้างปลา) และนอกจากนั้นก็ยังมีพิมพ์ปรกโพธิ์ชนิด "เศียรโต" กับ "ทรงต้อ" ของวัดปราสาทอีกด้วย

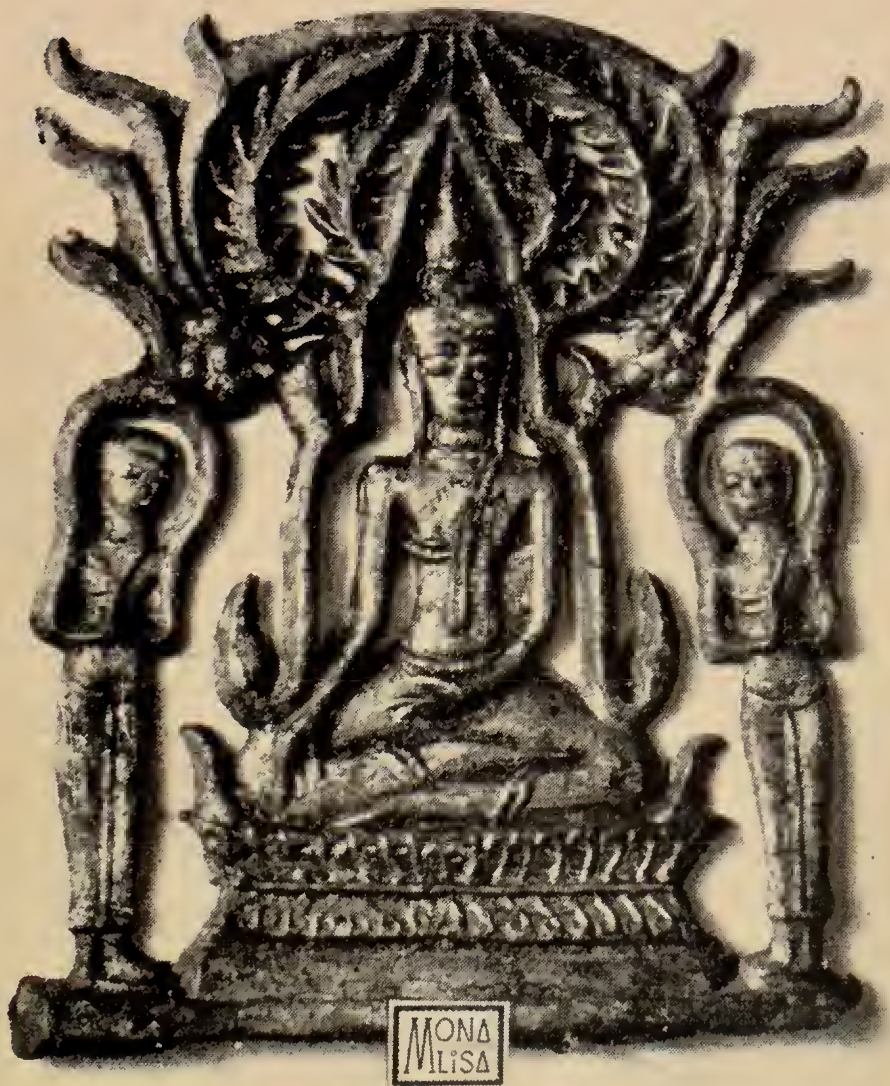
พระปรุหนังกรุแรกพบที่วัดพุทไธสวรรค์ เมื่อประมาณ ๖๐ กว่าปีมาแล้ว ต่อมาก็พบอีกที่วัดมหาธาตุ, วัดราชบูรณะ, วัดพระศรีสรรเพชญ์, วัดชนะสงคราม, และที่วัดปราสาท, ซึ่งอยู่ในจังหวัดอยุธยาทั้งสิ้น...พระปรุหนังจัดเป็นพระเครื่องอันดับหนึ่งของเมืองนี้ เมื่ออดีตมีผู้นิยมกันอย่างกว้างขวางและหวงแหนเป็นที่สุด พุทธลักษณะของพระพิมพ์นี้จะต้องมี พระโมคคัลลาและพระสารีบุตร ยืนขนาบข้างซ้ายขวาทุกองค์ (ยกเว้นปรุหนังเดี่ยว) เป็นพระสนิมตีนกาก็มี ประเภทเกล็ดกระดี่ก็มี สำหรับพระกรุใหม่ที่ขึ้นภายหลังมักจะเป็นประเภทสนิมปรอทขาวเป็นส่วนมาก

เรื่องพุทธคุณของพระพิมพ์นี้ ดีทางแคล้วคลาดคงกระพันและมหาอุดเป็นเยี่ยมจริง ๆ ผู้เขียนเคยประสบมากับตาที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เห็นเขาตีกันตกน้ำตกท่าว่ากันถึงขนาดเป็นเรา ๆ ก็มีหวังจอดในยกแรกไปแล้ว เพราะฝ่ายหนึ่งโต้ด้วยไม้คมแฝก! แต่อีกฝ่ายหนึ่งเล่นงานด้วยขวาน! คนที่ใช้พระปรุหนังมีอาวุธเพียงไม้ ฝ่ายถือขวานใช้พระกริ่งคลองตะเคียน ทั้งคู่ไม่เป็นอะไรเลยและต้องเลิกรากันไปเพราะขึ้นอาละวาดอีก ผู้ใหญ่บ้าน

3. ขุนศึกแห่งลุ่มน้ำแม่กลอง→

ยอดพระคงกระพันเนื้อ ตะกั่วสนิมแดง ที่ขึ้นชื่อลือกระฉ่อนยิ่งคือ "พระท่ากระดาน" พบที่กาญจนบุรี เป็นพระศิลปแบบอู่ทองยุคต้น !

4. ขุนศึกแห่งกรุงศรีอยุธยา

พระเนื้อชินสังฆวานร งามทั้งศิลป–เลิศทั้งการใช้ ชื่อพระปรุหนังพิมพ์บัวเบ็ด (พิมพ์นิยม)

5. ขุนศึกแห่งเมืองสองแคว →

พระท่ามะปรางเนื้อชินมีชื่อดังจนเงี้ยวทั้งปืน !

จะจับส่งนายอำเภอเรื่องจึงยุติผู้เขียนได้ขอพระปรุหนังดูก็ให้รู้สึกตำหนิผู้ใช้อยู่ แต่จะทำไงได้สำหรับคนอยู่ชนบททั้งใช้มานานแล้วด้วย ที่ว่าน่าตำหนิเพราะ...*พระปรุหนังองค์นั้นแกม้วนเสียเกือบกลมคล้ายตะกรุด แถมยังร้อยเชือกแขวนคอเป็นของคู่กายกันตายมาตั้งแต่หนุ่ม ๆ ทีเดียว !*

เมื่อต้นพฤศจิกายน ๒๕๑๑ นี้เอง คุณสุวศักดิ์ พันธารีย์ มือพระอยุธยาได้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ได้แอบไปดูเขาลองพระกันเห็นแล้วถึงกับขนลุกเกรียว คือมีผู้นำเอาพระปรุหนังห่อผ้าพิงไว้กับต้นไม้ ใช้มือปืนยิงพร้อมกันถึง ๓ กระบอก! ตรงไปที่องค์พระพร้อม ๆ กัน กระสุนไม่ได้ลั่นเลยสักโป้ง? อิทธิปาฏิหาริย์ของพระปรุหนังครั้งนั้น เล่นเอาไม่มีใครกล้าลองซ้ำอีกเพราะขนาดปืน ถึงสามกระบอกยังยิงไม่ออกแล้ว ขืนลองซ้ำดีไม่ดีเกิดปากกระบอกปืนแตก! เจ้าของก็จะมาสิ้นชื่อเสียงกระนั้นก็แย่

จึงเป็นข้อคิดอีกหนึ่งที่ว่า พระปรุหนังดีทางด้านแคล้วคลาดคงกระพันแล้วเหนือที่คาดไม่ถึงอีกก็คือ ยังเป็นพระมหาอุดชั้งดีนักแล

๕. พระท่ามะปราง "ขุนศึกแห่งเมืองสองแคว"

เป็นพระเครื่องพิมพ์เดียวที่ประวัติศาสตร์ต้องบันทึกลงไปว่า การปราบเงี้ยวเมื่อสมัย ร. ๕ จากอิทธิปาฏิหาริย์ของพระเครื่องพิมพ์นี้ พวกเงี้ยวถึงกับทิ้งปืน! ไม่ยอมสู้รบวิ่งหนีทหารไทยไปอย่างไม่เหลียวหลัง...เรื่องเป็นอย่างไร? ผู้เขียนจะทิ้งท้ายบอกอิทธิฤทธิ์ของ "ขุนศึกแห่งเมืองสองแคว" ต่อไปนี้

พระท่ามะปราง เป็นพระที่ได้จากกรุ "วัดท่าพระปรางค์" (เข้าใจว่าพระปรางค์คงอยู่ใกล้กับท่าน้ำชื่อวัดจึงเรียกเช่นนั้น) ครั้นต่อมาวัดนี้ชาวบ้านกลับเรียกเพี้ยนไปว่า "วัดท่ามะปราง" (ภายหลังเห็นที่จะมีต้นมะปรางขึ้นแถว ๆ ท่าน้ำมากจึงกลับมาเรียกชื่อเช่นนี้ หรือถ้าจะให้เดาเพิ่มกันอีกนิดก็คือ รสชาดของมะปรางวัดนี้ถ้าไม่หวานก็คงเปรี้ยวพิลึกกันทีเดียว)

สันนิษฐานกันว่า วัดท่ามะปรางซึ่งอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก (เดิมเรียกว่าเมืองสองแคว) เป็นกรุกำเนิดต้นสกุลพระท่ามะปรางพิมพ์แรก พระส่วนมากจึงด้อยความงามลงไปบ้าง ต่อ ๆ มาได้มีผู้พบที่กรุวัดอื่นอีกมากมาย ซึ่งสวยกว่าของวัดท่ามะปราง พุทธลักษณะพระท่ามะปรางวัดนี้ เป็นพระปางมารวิชัย (สะดุ้งมาร) **ประทับ**นั่งบัวเล็บช้างห้ากลีบ เป็นพระพิมพ์เข่าในทั้งหมด (เข่าในหมายถึงมือกุมหัวเข่าจนมองไม่เห็นเข่า) ถ้าสงสัยก็รีบพลิกไปดูภาพประกอบซึ่งผู้เขียนได้ถ่ายไว้ให้ชมในเล่มนี้แล้ว

ถ้าท่านรักท่ามะปรางพิมพ์นี้ โปรดจำสัญญลักษณ์ต่อไปนี้ไว้ให้แม่นคือ

๑. ถ้าเป็นประเภทเนื้อชินพระจะไม่งามเหมือนของกรุอื่น ๆ
๒. ผิวสนิมกรุมีทั้งสนิมตีนกา (ดำจัด) กับสนิมเกล็ดกระดี่ (เนื้อร่อนเป็นเกล็ด)
๓. พระพักตร์โตเรียวแบบผลมะตูม ทรงชะลูด
๔. ต้องเป็นพระเข่าในทั้งหมด
๕. ด้านข้างตัดขอบเรียวไปตามรูปมีปีกเล็กน้อย
๖. ชนิดเนื้อดินมีน้อยแต่งามกว่า พุทธลักษณะคล้ายกับเนื้อชิน

เหล่านี้เป็นสัญญลักษณ์ของพระต้นสกุล "ท่ามะปราง" ยอดพระคงกระพันมหาอุด ซึ่งระบือชื่อก้องอยู่เหนือมิจจุราชจะดีจริงประการใดเราจงมาดูกันต่อไป

...เล่ากันว่า ในสมัยสมเด็จพระปิยะมหาราช (ร. ๕) ในสมัยนั้น มีอยู่ระยะหนึ่งที่ "เงี้ยว" ทางชายแดนภาคเหนือของประเทศไทยได้ก่อการกำเริบรุกรานดินแดนและฆ่าฟันคนไทยมากขึ้นจนเกือบ ๆ จะกลายเป็นสงครามใหญ่ขึ้นมา ดังนั้นองค์พระประมุขของชาติซึ่งเลอเลิศด้วยปรีชาสามารถยิ่งในสมัยที่พระองค์ครองราชย์อยู่นั้น จึงได้มีพระบรมราชโองการรับสั่งให้ พระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) นำทหารส่วนหนึ่งขึ้นไปปราบเงี้ยวผู้กำแหงหาญ ในการเดินทัพครั้งนั้น กรุพระท่ามะปรางได้ถูกเปิดออกและพระยาสุรศักดิ์มนตรีก็ได้นำเอาพระเครื่องส่วนหนึ่ง (ส่วนมากเนื้อชิน) พิมพ์ท่ามะปรางออกแจกจ่ายให้กับทหารที่ไปรบครั้งนั้นโดยถ้วนทั่วกันทุกคน

ท่านเชื่อหรือไม่ ในการเผชิญหน้ากับพวกเงี้ยวครั้งนั้น บรรดาทหารไทยของเราเผด็จศึกลงได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ก็เพราะพวกเงี้ยวเห็นทหารไทยดุจราวกับพญายมผู้จะมาเอาชีวิต เงี้ยวยิง!–ยิง!–ยิง! ทหารไทย, แต่ทหารไทยกลับเดินหน้าเหมือนหัดแถวทหาร ซึ่งน้อยครั้งนักจะได้ยินเสียงปืนจากฝ่ายเงี้ยว นอกเสียจากกระสุนฝ่ายเราลั่นโป้งป้างห้าหั่นเงี้ยวเอาฝ่ายเดียว ทหารเราจะเสียชีวิตบ้างก็เป็นเรื่องชะตาขาดบางคน ผลสุดท้ายเงี้ยวต้องโยนปืนทิ้งและถอยหนีไปอย่างไม่เหลียวหลัง!... ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเงี้ยวไม่สามารถยิงทหารไทยได้ กระสุนส่วนมากสั่น แชะ! แชะ! ขึ้นอยู่ไปก็รังแต่จะตายสิ้นจึงต้องทิ้งปืนเปิดหนีไปดังกล่าวแล้ว และนับแต่นั้นมา พระท่ามะปรางพิมพ์นี้ก็ได้รับการขนานนามใหม่ว่า "เงี้ยวทิ้งปืน" เพราะพุทธคุณในด้านมหาอุดของ "ขุนศึกแห่งเมืองสองแคว" ได้แสดงกฤตยาอภินิหาร ช่วยผู้ประกอบกรรมดีและปราบเงี้ยวผู้ประกอบกรรมชั่วลงได้อย่างราบคาบนั่นเอง

จากอิทธิปาฏิหารย์ของพระท่ามะปราง "เงี้ยวทิ้งปืน" นี้ยังได้มีผู้ประสพการณ์อีกมาก แม้แต่ผู้เขียนเอง หลวงพ่อพิมพ์นี้ก็ได้ช่วยชีวิตมาแล้วอย่างมหัศจรรย์ถึง ๒ ครั้ง การแสดงออกซึ่งความจริงเพียงการปราบเงี้ยว ก็เป็นเครื่อง พิสูจน์ได้อย่างดีใน ด้านพุทธคุณสำหรับพระพิมพ์นี้แล้ว...

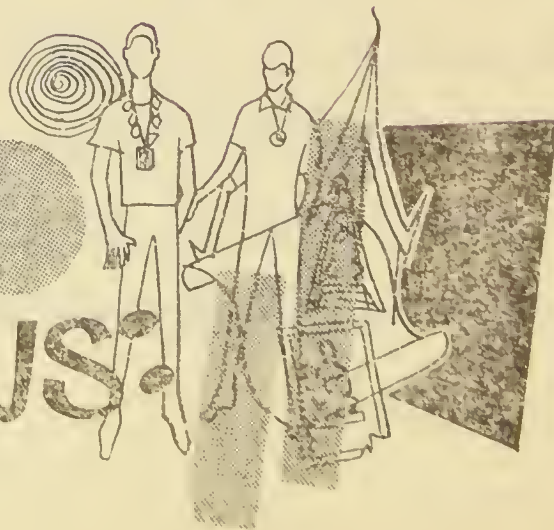
"๕ ขุนศึกยอดคงกระพัน" ผู้เขียนได้เก็บนำมาเล่าเพื่อเป็นอนุสรณ์สำหรับผู้ประกอบกรรมดี ซึ่งยังมีทางเลี่ยงความตายได้คนชั่วพระย่อมไม่คุ้มครอง และบางครั้ง "ของดี" ที่เราเชื่อมั่นก็อาจเสื่อมกฤตยาคมลงได้หากนำไปใช้ในทางที่ผิด หรือการคุ้มครองรักษาพระเครื่องยังไม่ดีพอ เช่นนำท่านไปร่วมเกลือกกลั้วกับสิ่งที่ไม่พึงบังควรจะนำติดตัวไปด้วย ของสิ่งนั้นก็ย่อมเสื่อมสลายสิ้นซึ่งคุณวิเศษ แหละนั่นก็ย่อมหมายถึงไม่มีสิ่งอื่นใดอีกที่จะช่วยท่านได้ต่อไป คำพุทธองค์ท่านดำรัสไว้ มนุษย์ทุกผู้ทุกนาม, ถ้ามีเกิดก็ต้องมีแก่ มีเจ็บก็ต้องมีตาย ชีวิตของมนุษย์จำจะต้องหมุนลีลาไปตามกฎของธรรมชาติ พระเครื่องสามารถเลี่ยงมัจจุราชก็จริงอยู่ หากปฏิบัติการมิเป็นผลแล้ว นั่นก็ย่อมหมายถึงเกมชีวิตของเราได้บรรลุถึง "กฎแห่งกรรม" แล้วด้วยประการฉะนี้

ซีกหนึ่งของ

"มุมสงบ" อันเป็นความปรารถนาของชนกลุ่มหนึ่งที่ต้องการก้าวเข้าไป บางท่านจุดมุ่งเพียงเพื่อศึกษา, เพื่อเสาะหาไว้เป็นสิริมงคลแก่ตนเองเท่านั้น...แต่ มากท่านทีเดียวได้โลดแล่นเข้าไปสู่ใจกลางของอาณาจักรนั้นดุจต้องมนต์อาถรรพณ์จนยากที่จะถอนตัวกลับออกมาได้! แม้ว่าการเข้าไปสู่อาณาจักรนั้น อาจเป็นการนำมาซึ่งความสุขเหนือสิ่งอื่นใดก็ตาม ในขณะเดียวกันนั้น อาจเป็นความทุกข์ที่จะนำท่านไปสู่ห้วงเหวแห่งความหายนะในบั้นปลายก็ว่าได้....! ณ ที่นั้นก็คือ อาณาจักรแห่งความลี้ลับอันเต็มไปด้วยปฏิมากรรมของขลังมากสมัย หรือใน "วงการพระเครื่อง" นั่นเอง!

ประชุม กาญจนวัฒน์

๑๐ บัญญัติ นักเลงพระ

ด้วยเหตุนี้ "๑๐ บัญญัตินักเลงพระ" จึงเกิดขึ้นมาจากประสพการณ์จริงๆ ซึ่งผู้เขียนได้ตะลุยจักรวาฬนั้นมาแล้วเป็นเวลานานพอสมควร เราให้บัญญัตินี้ขึ้นมา—เราเปิดใจให้กับท่านด้วยบัญญัติ ๑๐ ประการ เพื่อนักเลงพระซึ่งกำลังจะก้าวเข้าไปสู่อาณาจักรแห่งนั้น และเราก็ไม่ห้ามหวง "มือพระเก่า" หากคิดจะรับไปปฏิบัติบ้างแล้ว จะเป็นความภูมิใจแก่ผู้เขียนยิ่ง เพราะอย่างน้อยข้อห้ามจาก ๑๐ บัญญัตินักเลงพระซึ่งท่านกำลังจะทราบต่อไปนี้ ก็คงจะไม่มีใครบอกท่านถึงขนาดกระเทาะเปลือกออกมาเช่นนี้เป็นแน่...

๑. อย่าทำตน "ไถ" พระเขาฟรี

พอเริ่มบัญญัติข้อที่ ๑. ผู้เขียนเชื่อว่าคงไม่มีใครที่อยากจะอุตริหัดเป็นนักไถกับเขาแน่ นอกเสียจากบางคนที่มี "สันดานไถ" มาแต่เล็กแต่น้อยแล้ว เราจะไปขอร้องเขาว่าอย่าทำเช่นนั้น เห็นจะยากสักหน่อยเพราะดีไม่ดีคนขอนั่นแหละจะโดนเข้าเองก่อนเป็นแน่!

เราจะพบบรรดานักไถแปลกๆ ในวงการพระที่ชอบไถ พระอะไรเป็นเอาทั้งนั้น "ดาวไถ" ประเภทนี้ชอบไถกันตามวงนอก แล้วมาบอกขายในสนาม บางวันฟลุ๊คอาจได้เงินเป็นหมื่น! ดาวนี้ไม่ชอบไถเงิน เดินเข้าไปบ้านใครโปรดระวังหิ้งพระไว้ให้ดี ถึงไม่มีพิษสงก็มีขี้ผึ้งสีปากสาริกาแรงนักเชียว!

ไถอีกแบบหนึ่ง ถึงขนาดมีสมุด "อนุทินแห่งการไถ" รายใดไถแล้วแกก็จดไว้ ผู้เขียนแอบเห็นรายชื่อผู้ที่เขาไถมาแล้วกว่า ๕๐๐ คน สรุปแล้วแกอาจตั้งหน้าตั้งตาไถได้ทั้งปี วกไปวนมาจนบางรายถูกแกไถจนสิ้นชีวิตไปแล้วก็มี ดาวไถประเภทนี้ถ้าท่านเจอ ผู้เขียนอนุญาตให้ท่านใช้แผน "ไถจิ้มไถ" ไว้ก่อน คือพอเห็นหน้าก็รีบขอพระหรือม่ายก็ทำทียืมเงินเสียก่อนที่แกจะไถ รับรองว่าจะไม่มีการไถเกิดขึ้นอีก ยกเว้นแต่คุณจะได้รับเกียรติถูกบันทึกชื่อเข้าสมุด "อนุทินแห่งการไถ" ของแกเข้าละก้อ...ปีหน้าฟ้าเก่าแกอาจมาเยี่ยมคุณอีกก็ว่าได้

นอกจากนั้นยังมี "ดาวไถอิทธิพล" ดาวนี้เห็นที่คงจะจุติลงมาในนามของ "เง็กเซียนฮ่องเต้" เพราะขนาด "เซียน" เห็นยังกลัว จัดเป็นดาวไถ "ระดับอาวุโส" มีประจำการอยู่ทั่วไปทั้งทหาร, ตำรวจ, ข้าราชการ, และพลเรือน ถ้าลงดาวฮ่องเต้นี้จะไถใครแล้วก็รีบทูลให้ก่อนที่ไฟจะไหม้ตัวท่าน การขัดใจเจ้านายย่อมหมายถึงไม่โดนย้ายก็ถูกออก! ถ้าเป็นพลเรือนก็เห็นจะกินไม่ได้ นอนไม่หลับไปนานทีเดียว เฮ้อ ผู้น้อยก็มีหัวใจอย่าเห็นแก่ได้นักเลยคล้าบ—เจ้านาย!

ออกระยาวไปหน่อยสำหรับบัญญัติข้อนี้ ความหมายสำหรับท่านก็คืออย่าทำตนอย่าง "ดาวไถ" แล้วท่านก็จะเป็นนักเลงพระที่สามารถก้าวไปได้อีกไกลทีเดียว

๒. อย่าอวดดี ดั่งคางคก

"*อันตัวเรานี้เห็นทีจะเกรียงไกรใหญ่ยิ่งสุดแล้ว จะหยั่งดินก็สิ้นสุดผืนโลก จะชโงกชมฟ้าก็แค่หน้าแค่จมูก*"... คางคกมันโวออกมาอย่างนี้ แล้วต่อมาไม่กี่ปีก็ปรากฏว่ามันได้ตายซากอยู่ในกะลาครอบนั่นเอง!

เมื่อเรารู้แล้วว่า คางคกมันสำคัญตัวมันผิด จนผลลัพธ์ในบั้นปลายก็คือความตาย!... ปฏิบัติการของมนุษย์เราทุกวันนี้ บางคนอวดดีไม่ผิดคางคก ในวงการพระที่ตายซากไปแล้วก็หลายราย และที่กำลังร้อง "เหวย ๆ ฟ้า...ข้านี่แหละหนึ่งในตองอู!" อย่างคางคกก็มีอยู่แล้ว จังหวะสุดท้ายคือการรอความตายที่จะมาถึงเท่านั้นเอง

"...*เรื่องพระซุ้มกอทุ่งเศรษฐีมันต้องอั๊ว!*" นายสถูปกำลัง "ฝอยจริง" ให้เพื่อนฟังอย่างผยอง...

"*อั๊วเช่าเป็นไห ๆ ในประเทศไทยอั๊วยอดว่ะ!*" นายสถูปเช่าอย่างนั้นจริง ๆ ทีแรก ๆ ก็ไหละ ๒ หมื่น หนัก ๆ เข้าเซียนลดลงเหลือไหละพันบาทก็ยังเช่า! (พระซุ้มกอแท้ ๆ องค์ละหมื่นบาทขึ้นไป!)

เมื่อ ๒—๓ ปีที่แล้ว นายสถูปเช่าพระบูชาเป็นร้อย ๆ องค์ เช่าพระเครื่องได้ครบ ๘๔ ๐๐๐ องค์หรือเปล่าผู้เขียนตอบไม่ได้ แต่เซียนสนามบอกว่าเห็นจะกว่ากระมัง

การที่นายสถูปกล้าหาญชาญสมรอย่างนี้เพราะแกเล่นด้วยหู! ว่ากันจริง ๆ แล้ว นายสถูปไม่มีภูมิเลย ที่เช่าพระโครม ๆ เพราะเทรนเนอร์บอกว่านั่นแหละถ้าพ่อสถูปตายไปแล้วจะได้เป็นพระอรหันต์! และระหว่างที่ยังยืนโรงสู้เช่าอยู่นี้จะรวยอื้อทีเดียว!

กาลต่อมามีข่าวว่านายสถูปกำลังใกล้อาการคั่นตรีฑูตเข้าไปทุกทีแล้ว ก็พอดีไม่รู้ว่าใครไปแคะขี้หูล้างสมองให้ เลยรอดจากการตายซาก สิ้นเงินไปเพียงไม่กี่ล้านเท่านั้นเอง

เรื่องนี้จบลงด้วย สิงห์, เซียน ต่างก็รวย! สิ่งที่น่าเศร้าใจละอายยิ่งก็คือ "เทรนเนอร์" ซึ่งนายสถูปสามารถก้มกราบเหนือเศียร เหนือมนุษย์ใดในชีวิตของเขาด้วยความเคารพสุดแล้ว ไหงท่านถึงจะฌาปนกิจผมด้วยการเอาหนังคางคกมาห่มให้เช่นนี้เล่าเพ้ย...!

นี่เป็นเรื่องจริง! และถ้าหากนายสถูปจะเป็นคน "รับฟัง" กันบ้างแล้ว เรื่องคงจะไม่บานปลายเลยเถิดไปจนถึงขนาดนั้น ผู้เขียนหวังว่า บัญญัติข้อ ๒ นี้ คงจะมีคติเตือนใจท่านได้บ้าง คือขออย่างเดียวคือ "อย่าอวดดี ดั่งคางคก" ก็แล้วกัน

๓. อย่าฟูมฟก เมื่อโดนเก๊!

บัญญัติข้อนี้ การที่ท่านจะก้าวต่อไปยืนอยู่ในระดับเดียวกับบรรดานักเลงพระทั้งหลายได้นั้น จัดว่าบันไดขั้นนี้แหละจะเป็นการชี้ชะตาการเป็นนักเลงพระของท่านได้อย่างดีว่าจะเลิก หรือจะเล่นต่อไป!

ไม่มีเซียนหรือพระอาจารย์ผู้ใด ที่จะก้าวข้ามบันไดขั้นนี้ไป โดยไม่โดน ของเก๊มาก่อน ผู้เขียนเป็นคนหนึ่งที่ขอยอมรับว่าเป็นครั้งแรก ในชีวิตที่ควักกระเป๋าออกเช่าพระก็โดนเข้าให้โครมใหญ่! จะเลิกหรือไม่เลิกก็อยู่กับจังหวะนี้แหละ

"โธ่, เสียเงินเท่าไรก็ไม่ว่า แต่นี่มันหักเหลี่ยมกันชัด ๆ นี่หว่า......"

นี่ก็เป็นอีกสำนวนหนึ่งที่ภายหลัง "โดนทุบ" กันแล้วก็มักจะครางออกมาดัง-

กล่าว มากรายทีเดียวที่ต้องเลิกไปในจังหวะนี้ และลงเอยด้วยการขว้างหมัดซัดเท้า หรือม่ายก็สรุปเรื่องเอาที่โรงพักกันไปเลยก็มี

สำหรับรายที่ติดจะมีเลือดนักสู้และรักที่จะก้าวต่อไป โดยไม่หวั่นไหวนั้นโปรดได้รับทราบเสียด้วยว่า ณ โอกาสนั้นเองท่านได้ผ่านการสอบสำเร็จไปอีก ๑ ขั้นแล้ว การ "โดนทุบ" ด้วยของเก๊นั้นคือประกาศนียบัตรแห่งความประมาท ก็เมื่อเรา "ไม่ประมาท" เสียอย่างเดียว ทุก ๆ อย่างก็ดูจะราบรื่นไปเอง

อย่าใช้หูแทนตา อย่าทำตัวเป็นราชัณย์ในจักรวาพกะลาครอบแล้ว ภัยจาก "พระมือผี" ก็ย่อมไม่เกิดขึ้นประการฉะนี้

๔. อย่าทำเก๋ ชักดาบเขา

การที่นักเลงพระบางคนจะยอมให้ "ถูกชักดาบ" นั้น เหตุจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องประกอบด้วย "การสมยอม" อันขึ้นอยู่กับ "ความประมาท" นั่นเอง

"ชักดาบ" คำนี้เป็นที่รู้และนิยมกันในหมู่เซียนจากสำนัก "ขื่อเลี่ยวบ่อไล้" แปลเป็นไทยคือ "ไปแล้วไม่กลับ" ส่วนดาบหมายถึงพระที่ท่านฝากเขาไปออกตัวหรือให้ยืมไปด้วยเหตุผลบางประการนั่นแหละ

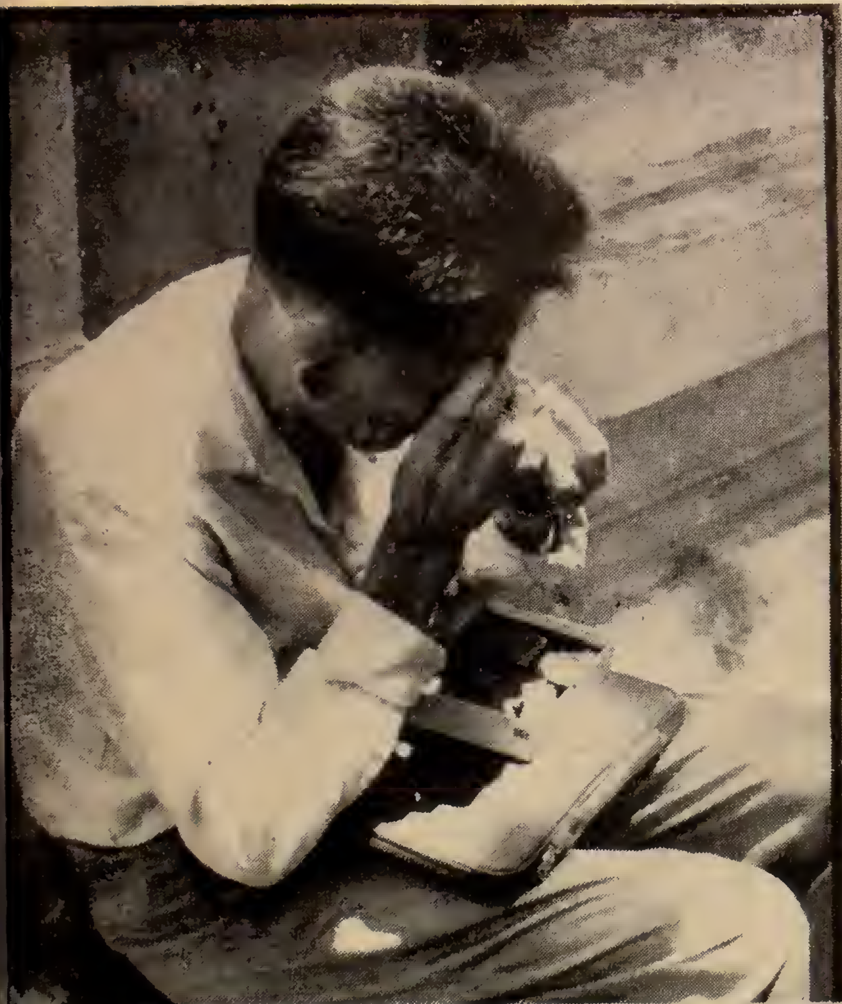
ตัวอย่างเช่น...คุณจอด มีความจำเป็นต้องใช้เงินด่วน! นายดาบ เห็นใจจึงรับอาษาเอา "พระรอด" ไปออกตัวให้แถมยังเพิ่มราคาให้สูงกว่าที่คุณจอดอยากจะได้เสียอีก คุณจอดได้ฟังดังนั้นจึงมอบพระรอดให้ไปทันที รุ่งขึ้นเป็นกำหนดนัดที่นายดาบต้องเอาเงินมามอบให้ แต่จนสาย—บ่าย—ค่ำและจนกระทั่งอีก ๑ อาทิตย์ต่อมาก็มิได้พบหน้าค่าตานายดาบอีกเลย สุดท้ายคุณจอดจึงตามไปพบที่บ้านและได้ความจากนายดาบว่าพระรอดองค์นั้น ผู้ซื้อได้ขอไปดูอีกทอดหนึ่ง และแล้วจนกระทั่งบัดนี้ก็หาตัวไม่พบ... *"จะเอาใช้ก็จะให้ขอให้ใจเย็นอีกนิดเถอะ ไม่โกงหรอกน่า"*

ผลปรากฏว่าคุณจอดได้ใจเย็นตั้งแต่ปี ๒๕๑๐ จนบัดนี้ พ.ศ. ๒๕๑๒ พระก็ยังไม่ได้คืน จีวรก็ต้องศูนย์ เงินค่าก็พระไม่ได้แล้วยังต้องจ่ายค่ารถอีกประมาณ ๓๐๐ บาทให้กับนายดาบซึ่งบอกว่าเป็นค่ารถเพื่อตามจับคนที่ชักดาบเอาพระไปอีกทอดหนึ่ง!

ภาพจาก "สนามพระ" หลังวิหารวัดมหาธาตุ

↓ ....เนื้อดี พิมพ์ดี

↓ ......เอ๊ะ ! ผีนี่หว่า!?!

"เอ,...ผมกำลังคิดว่าควรใช้สิทธิ์บัญญัติข้อที่ ๓ จะดีมั้ยลุง !?!..."

△ ประหยัด พีระมาน ถ่ายภาพ △

...เดี๋ยวนี้นายดาบหรือเซียนดาบ ก็ยังมีอาชีพ "ชักดาบ" หัวซุกหัวซุนดำดินหลบเจ้าของพระตลอดมา แต่ข้างคุณจอดนั้นก็ตั้งหน้าตั้งตาคอยนายดาบจนกระทั่งตัวเองต้องจอดจบชีวิตไปแล้ว—ก็ยังหารู้ไม่ว่า ผู้ชักดาบตัวจริงก็คือนายดาบนั่นเอง อะไรก็ไม่ร้ายเท่ากับดาบของนายดาบที่ลงดาบนายจอดจนจอดไปแล้วนั้น มันคือดาบสองคมทีเดียว!

ท่านรู้แล้ว "อย่า" ปัญหาที่สำคัญก็คือ ตัวท่านเองนั่นแหละควรระวังไว้! ว่าด้วยรายการชักดาบนี้ "ลูกยอ" มักจะมาก่อนดาบจะลง ระวัง! ระวัง!

๕. อย่ามัวเมา เล่นจนหลง

คนสมัยเก่าถ้าลงชอบอะไรแล้ว เขามักจะเรียกว่าบ้า! และถ้าลงมีคำบ้าขึ้นต้นแล้วละก้อ หมอนั่นเป็นต้องชอบถึงแก่นทีเดียว

ระดับรุ่นผู้เขียน—ถอยหลังไปสัก ๓๐ ปี ยังได้เห็น "ตาเบ้า" เสาะหาน้ำมันพรายหมายเผด็จศึกสวาท จนชาวบ้านโจทก์ขานไปทั่วว่า ตาเบ้าบ้าผู้หญิง!... "ลุงแม้น" ใช้เวลากลางวันบ้อกับปลากัดพองกันไปพองกันมา จนตกเย็นให้ลูกน้ำกินสักพักแล้วตักเอาลงทอดให้นอนในอ่างใบพาย พอเช้ากลับต้องวุ่นวายซ้อมลูกไล่ เวียนน้ำ, ล่อตัวเมีย, พอปลาหายเพลียก็ให้อาหาร แล้วนอนดูมันพองกันไปก็พองกันมา จนชาวบ้านพูดกันว่าลุงแม้นบ้าปลากัด!

เจ้าเกลี้ยงก็เป็นคนหนึ่งในยุคนั้น หมอนี่คลั่งของขลังขนาดหนัก เห็นพระที่ไหนเป็นต้องขอปลุกเต้นกันผาง ๆ บางทีลองหนังด้วยมีดหมู! เอาตะปูตอกแขน! หนังมันก็ช่างเหนียวชมัด! จนชาวบ้านเก็บเอาไปเล่าลือกันว่า "อ้ายเกลี้ยงมันบ้าพระ"

พอมาสมัยนี้เล่นพระกันไป ๒ ทาง ทางหนึ่งตรวจดูพระแบบสมัยใหม่ด้วยแว่นขยาย อาศัยหลักความจริงสิ่งที่เห็นกับตา ส่วนอีกทางหนึ่งใช้ตรวจด้วยวิทยาคม อาศัยผู้อื่นเป็นตาให้ เจ้าของพระได้แต่ใช้หูฟัง คือวิธีปลุก หรือตรวจดูทางในท่านว่าแท้ก็เล่นกันได้ทุกพิมพ์!

จะวิธีไหนก็ตามขึ้นอยู่กับตัวท่านจะพึงศึกษา คนที่เข้าไปในอาณาจักร์พระเครื่องมักจะมีกิเลศแห่งความโลภ, หลง, ริษยา,! และเชื่อคนง่าย จ่ายคล่อง จนกว่าจะเจอกับบัญญัติข้อที่ ๓ เข้านั่นแหละทุกสิ่งทุกอย่างจึงจะเบาบางลงไป

มันเป็นเรื่องอาถรรพณ์อย่างหนึ่งกับคนที่ "มั่ว" วัตถุซึ่งเกิดจากวิทยาคมบางคนถึงกับปล่อยใจให้ตกอยู่ในอารมณ์หลงราวกับจะลอยเข้าสู่แดนสนธยากระนั้น และบางคนเล่นจนถึงขนาดคุยกับพระเครื่องเป็นตุเป็นตะก็มี! ที่เล่นจนเป็นพระอาจารย์ใหญ่ปลุกและดูทางใน ตรวจพระจนหลงไหลแม้กระทั่งก้อนอิฐห่อผ้าเช็ดหน้า ท่านก็ว่าแรงดี! เหนียวดี! สำหรับคนที่ชอบส่องแว่น พอเริ่มส่องก็ส่องได้ส่องเอา ข้าวปลาไม่ต้องกิน เมียเรียกไม่ได้ยินเพราะมัวฝันแต่เรื่องพระ ยามนอนก็ไม่หลับเพราะเกิดเห็นเพดานมุ้งเป็นพระไปหมด บางคนตี ๕ ยังบ้านั่งส่องพระอยู่คนเดียว หลงเล่นจนลืมลูกลืมเมียเงินทองมีเท่าไรเช่าพระหมด พอรู้ตัวว่าตกที่นั่งลำบาก ออกปากกับเซียนจะออกพระบ้าง ก็มีแต่คนหัวเราะส่ายหน้า ด้วยของทั้งหมดที่หมอนั่นนั่งบ้านั่งส่องนั้นแหละ... "เก๊ทั้งนั้น!"

บัญญัติข้อนี้มีทั้งท้ายอยู่นิดเดียวคือ "อย่า"

๖. อย่าพะวงพระ "ลาวตถรถ"

บัญญัติข้อนี้ มีให้ดูเกือบทุกวัน ขึ้นอยู่กับเวลาเท่านั้นที่พระประเภทนี้จะโผล่ขึ้นที่ถนนสายไหน ปัญหาข้อนี้จึงไม่มีอะไรที่เป็นสาระนักและผู้เขียนก็เชื่อว่า ถ้าเป็นนักเลงพระจริง ๆ แล้ว จะมองก็เพียงหน้าผู้ถือพระพร้อมกับระเบิดคำพูดว่า "ฮ่วย" ก็เป็นอันจบเกมกันไป

ตอนสาย ๆ หากท่านเกิดไปนั่งแช่ที่ร้านกาแฟที่ไหนสักแห่ง บางทีท่านอาจจะพบกับชายบ้างหญิงบ้าง พูดจาเหน่อ ๆ บอกยี่ห้ออยู่แล้ว

"*...ไน๊ ช่วยค่อยด้วย ค่อยบ่มียัดน่ะ...*"

เขาจะถือพระตรงเข้ามาแล้วพูดกับท่านอย่างนั้น พระที่ท่านเห็นส่วนมากเป็นแบบลีลาทุ่งเศรษฐีใส่ตลับทอง (ชุบ) พร้อมด้วยเข็มกลัด ๑ ตัว ติดร้อยอยู่ด้วย ทีแรกแกจะบอกให้เช่าองค์ละ ๕๐ บาท ถ้าใครหลวมตัวสวาปามเข้าไปก็เสร็จ! บางคนโง่แต่อวดฉลาดจะต่อรองทันที

"...*ยี่สิบก็แล้วกันน่า*"

เปล่า,—แทนที่แกจะปฏิเสธ, กลับให้ทันทีเลย!

ถ้าท่านไปพบเข้าบ้างเช่นนี้ อย่าพะวงสนใจเลยคล้าบ สมัยหลังสงครามโลกใครได้พระลาวตกรถมักจะได้พระดี แต่พระลาวตกรถสมัยนี้ พอแกได้ค่ารถแล้ว แทนที่จะกลับอิสาน กลับไพล่ไปสนามหลวงซื้อพระเก๊พิมพ์ทุ่ง ๆ ประเภท ๕ องค์บาท! แล้วออกตะรอนแร่ไปตามถนนวันแล้ววันเล่า จนบัดนี้ อิสานรุ่งเรืองไปไหน ๆ แล้ว เขาเหล่านั้นก็ยัง

"โน้, ซ่วยค่อยด้วย ค่อยบ่มีค่ายัดกลับบ้าน ค่อยตกยด!"

๗. อย่าใจคดทุบหม้อข้าว!

สมัยนี้ไม่ว่าใจคดหรือใจเอียงก็ตามที ให้นั่งทุบหม้อข้าวกันไปสักกี่ร้อยใบดึกดื่มค่ำคืนก็ยังมีข้าวให้กิน ตามหัวข้อบัญญัติเป็นความหมายเตือนสติสำหรับคนไม่รู้คุณคนและให้พึงสังวรณ์ไว้

ถ้าเป็นเรื่องในวงการพระด้วยแล้ว คนประเภทนี้ยังมีหลงเหลืออยู่พอสมควร คนดีที่ชอบสร้างบุญให้กับคนประเภทนี้ก็เถอะ แม้จะเป็นกุศลก็ควรช่วยแต่พอเหมาะพอควร เพราะตราบใดเสือยังไม่ทิ้งลาย ไม่วันใดวันหนึ่งมันก็คงแยกเขี้ยวตะปบท่านอย่างไม่มีปัญหา

ผู้เขียนกล้าที่จะพูดว่า นักเลงพระประเภทเงินหนาบางท่าน มักภูมิปัญญาอ่อนในภาคปฏิบัติ นักเลงพระประเภทเงินบาง เรื่องภาคปฏิบัติจัดอยู่ในขั้นเซียนทีเดียว ด้วยเหตุนี้เองเซียนจึงมีผู้อุปถัมภ์ตลอดเวลา ผู้ใหญ่บางคนใจบุญช่วยเซียนแม้กระทั่งเมียเซียน

ลูกเซียน เงินทองขาดเหลือเซียนก็ใช้คำพูดว่า "ยืม" แต่ไม่เคยใช้ ท่านผู้ใหญ่ช่วยก็หวังเพียง "ยืมตา" ดูพระให้ พอชักหญ้ายก็เคยลืมคุณข้าวแดงแกงร้อน เรื่องก็เข้าทำนองที่ว่า เป็นเซียนทั้งทีมันต้องมีปล่อยแสงปล่อยเกียมซุ่ยให้เจ้านายกินเก้นบ้างเห็นจะดีแน่...*ต่อมาปรากฏว่ายอดเซียนซามูไรก็เล่นทางในท่านเข้าให้จริง ๆ วิธีการคือให้พระสมเด็จเก๊ฝากเพื่อนถือไปให้เจ้านายเช่า โดยตีราคาองค์ละสามหมื่น ท่านผู้ใหญ่ซึ่งเป็นเจ้านายของเซียนซามูไรกำลังอยากจะได้พระสมเด็จวัดระฆังอยู่แล้ว พอส่งให้เซียนผู้นั้นดู เซียนก็ทำทีร้องอู้ฮู ! ไม่แพงเลยครับท่าน...!*

เท่านั้นแหละท่านก็จ่ายทันที เรื่องนี้เพื่อนที่ถือพระได้ไปสามพันบาท เหลือสองหมื่นเจ็ดเป็นของเซียน อื้อไปเลย! ต่อมาเพียงไม่กี่วัน พระนั้นมีคนค่อนขอดว่าเก๊ ! เก๊ ! เก๊ ! จึงรู้ตัวว่าเสียท่ายิ่งไปงัดของเก่าออกมาก็เจอเข้าให้อีก เมื่อเรื่องบานปลายเซียนนั้นก็เหาะหายลับไป...จึงขอสรุปเรื่องนี้ คือ ท่านว่ามัน "ทุบหม้อข้าวตัวเองอย่างโง่บัดซบ—ฮ่วย !"

๘. อย่าเช่าพระ ตอนพลบค่ำ

บัญญัติข้อที่ ๘ นี้ บรรดานักเลงพระขนาดมือดี ๆ ยังกลัว จึงจัดเป็นข้อห้ามสำหรับมือใหม่ควรระวัง เพราะการตรวจพระ "แสง" เท่านั้น เป็นหลักสำคัญยิ่งและก็ควรเกิดจากธรรมชาติซึ่งเป็นเวลาเช้า—สาย—บ่ายจะเหมาะกว่าแสงไฟ

เมื่อ ๘—๙ ปีผ่านไป ถ้าเซียนมาเคาะประตูบ้านเวลาใกล้ค่ำ ท่านจะเรียกคนขายพระที่ไปพบผู้ซื้อเวลานั้นเป็นผี ! ก็ไม่ผิด เพราะหาของดีชมยากนักแล...แต่, ปัจจุบันนี้ถ้าลงผีจะหลอกใครแล้วละก้อ กลางวันแสก ๆ แม้กระทั่งเซียนก็ยังโดนหลอกถึงกับเข่าทรุดไปแล้วก็มี !

นักเลงพระมือเก่าท่านห้ามนักหนาเวลาค่ำ โปรดจำไว้ อย่าเช่าเป็นอันขาด ! สำหรับกลางวันขอให้จำหน้าพวกผี ! ถ้าเกิดจะเอ๋กันเข้าก็เลี่ยงหนีไปเสียก่อนภัยจะมาขอกระซิบว่า ผีที่ชอบหลอกกลางวันนั้น ปากหวานยอคนเข้าไส้นักแล—ระวัง !

๙. อย่าลูบคลำ พระถูเหงื่อ!

นี่ก็เป็นอีกข้อหนึ่งอาจเป็นเหตุวิวาทเกิดขึ้นได้โดยไม่รู้ตัว! ปัญหานี้ออกจะโบราณคร่ำคร่าไปสักหน่อยก็ตาม แต่ก็ยังมีคนประเภทนี้หลงเหลืออยู่มิใช่น้อย ท่านที่เป็นนักสะสมของสวยควรระวังนักเลงพระประเภทต่อไปนี้ให้ดี

ก. นักเลงพระประเภทเกาะขอบสนามหลวง

ข. นักเลงพระเภทมือเก่าเล่ายี่ห้อ

นักเลงประเภท ก. ส่วนมากเล่นมานาน กับเพิ่งเล่นก็มี พวกนี้ชอบมั่วแลกเปลี่ยน ใช้เวลาว่างนั่งถูนั่งขัดพระ บางทีถูเหงื่อซับหน้าจนผิวพระเต็มไปด้วยขี้ไคลหนาเปอะพวกนี้ไปบ้านใครมักคุยจ้อ ในกระเป๋าเต็มไปด้วยพระเก๊ ถ้าเราเกิดเผลอไผลงัด "ของดีผิวงาม" ออกมาอวด ทั้ง ๆ ที่ระวังอยู่แล้วก็ยังโดนแกคว้าพระเอาไปลูบหน้าเฉิบ ๆ! บางรายแม้จะเป็นเด็กหัดใหม่พอได้ดูของงาม ๆ ปากโวด่าทับพวกว่า... "ระวังนาคล้าบพวกนั้นชอบเอาพระลูบหน้าโดนเหงื่อเสียโมด..." ปากแกด่าทับเขาไป แต่มือของเขาเองกลับขยับถูพระไปมาอย่างติดสันดาน ท่านจึงว่ามันก็ตะเภาเดียวกันนั่นแหละ—ระวัง!

ส่วนนักเลงพระประเภท ข. มักได้แก่รุ่นเก่าลายคราม ถ้าเกิดปะทะคารมกับนักเลงรุ่นนี้ ควรที่จะอภัยกันบ้าง เพราะสมัยรุ่นคุณปู่ คุณตาของเราเป็นนักเลงพระนั้นเขานิยมปลุกมากกว่าส่อง นิยมเอาใบตองแห้งขัดมากกว่าการล้างผิวเก็บสนิม จึงอาจเป็นเรื่องธรรมดา ๆ ถ้าแกจะบอกว่าพระของเราเก๊! เพราะอะไรก็ดูใหม่สอาดไปหมดและบทบาทต่อไปก็คือแกจะหยิบพระของเราไปถูเหงื่อ หรือม่ายก็จะแนะให้หาใบตองแล้วเริ่มสอนวิธีขัดพระให้เป็นพิเศษอีกด้วย!

นักเลงพระที่เล่นของสวยสมัยนี้ ถือว่านักเลงพระประเภท ก. กับ ข. เป็นอันตรายอย่างใหญ่หลวงทีเดียว บางรายถึงกับลงมือลงไม้ไปโรงพักกันเลย (อันเนื่องจากฝ่ายหนึ่งพื้นหายไปทั้งแถบ) ผู้เขียนจึงขอเตือนนักเลงพระทุก ๆ ประเภทไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า

๑, สมัยนี้เขานิยมพระสวย ผิวต้องดีไม่เลอะเหงื่อ ถ้าเทียบราคาการเช่าแล้วพระองค์เลอะเหงื่อผิวถลอกราคาอาจถูกตัดให้ต่ำลงมาอีกถึง ๕๐ % ทีเดียว!

๒. รายที่ชอบปฏิบัติตามบัญญัติข้อห้ามนี้ ขอได้โปรดหักใจ กลับนิสัยเสียใหม่จะดีกว่า เพราะนอกจากจะเป็นการแสดงออกถึงท่านนั้นเล่นพระไม่เป็นแล้ว ยังเป็นที่รังเกียจต่อสังคมนี้อีกด้วย และผู้เขียนกล้ายืนได้ว่า ถ้าท่านยังเป็นคนอย่างนี้ มีพระเท่าไหร่ส่งประกวดกับเขาละก้อชาตินี้ทั้งชาติก็ไม่มีทางชนะกับเขาเลย !

๑๐. อย่าเชื่อหู จงใช้ตา

บัญญัติข้อสุดท้าย ท่านไม่ให้ใช้แต่หู ตาเรามีควรใช้ดูคู่กันไป หลาย ๆ คนที่เดียวที่ทำทีถือแว่นส่องไปส่องมาไม่รู้ทำส่องอะไร จนเทรนเนอร์บอกถึงยอมเช่าองค์ที่ส่องนั้น

นักเลงพระประเภทนี้ดีแต่ปาก ฝากความเป็นตายไว้กับเซียน ! ไว้กับพระ-อาจารย์ที่นั่งทางใน จะดีร้ายอะไรไม่รู้พอพระอาจารย์นั่งปลุกบอกว่าแท้เป็นจ่ายเช่าทันทีเรื่องที่กำลังกล่าวถึงนี้เป็น พระสมเด็จองค์ เบ่อเล่อ ประดับพลอยนิล จินดาได้มา จากสระบุรีบอกว่าเดี๋ยวนี้มีคนให้หนึ่งล้านบาทแล้วยังไม่ออก ! ! นี่ถ้าแกไปยืนพูดที่สนามพระ คงมีคนเห็น... "คุณสถาพรหัวร่อ !" หรือม่ายก็ "คุณสถูป—อาย !"

ที่ฝากความตายไว้กับเซียนไม่ต้องไปดูตัวอย่างที่ไหนหรอก แค่ ๆ สนามก็จะเห็น แต่งตัวดี ๆ ท่าทีคุยเข้าหลักน่าเลื่อมใส กระเป๋าหนักเอาการทีเดียว ลองส่งพระแท้ ๆ ให้เช่าสักองค์ดูซิว่าจะกล้าจ่ายเดี๋ยวนั้นหรือไม่ ? เรื่องราวเป็นไปอย่างไรถามเซียน ๆ เขาดูเอาเถอะ...ยอด !

ถ้าท่านเป็นคนหนึ่งที่ไม่อยากทนทรมานเล่นพระมาตั้ง ๑๐--๒๐ ปี แล้วยังต้องใช้หูต่างตาอยู่ละก้อ พยายามศึกษาสนใจ มืออ่อนเข้าไว้ ไม่ช้าก็ยอดไปเอง

ครบถ้วนทั้ง ๑๐ บัญญัติ ซึ่งได้ผ่านสายตาท่านไปแล้วนั้นเมื่อสรุปรวมสั้น ๆ อีกครั้ง "๑๐ บัญญัตินักเลงพระ" ก็จะได้หัวข้อบัญญัติทั้งหมดได้ดังต่อไปนี้

๑. *อย่าทำตน "ไก" พระเขาฟรี*

๒. *อย่าอวดดี ดั่งคางคก*

๓. *อย่าฟูมฟกเมื่อโดนเก๊ !*

๔. *อย่าทำเก๋ ชักดาบเขา*

๕. *อย่ามัวเมา เล่นจนหลง*

๖. *อย่าพะวงพระ "ลาวตกรถ"*

๗. *อย่าใจคด ทุบหม้อข้าว*

๘. *อย่าเช่าพระ ใกล้พลบค่ำ*

๙. *อย่าลูบคลำ พระฤๅเหงื่อ*

๑๐. *อย่าเชื่อหู จงใช้ตา!*

ทั้ง ๑๐ ประการนี้ เป็น "ข้อห้าม" อย่างเด็ดขาด! บัญญัติทุกข้อถ้าท่านเกิดไปเปลี่ยนคำว่า อย่า เป็น จง เข้าเมื่อใด ผู้เขียนกล้าพูดได้ว่า เมื่อนั้น, ความวิบัติทั้งหลายแหล่จะเกิดขึ้นกับท่านอย่างรวดเร็ว! นักเลงพระที่ชาญฉลาดหลายท่านที่ตกอยู่ในความประมาทต้องกลายเป็นคนโง่ไปอย่างช่วยไม่ได้ เพราะขาดคุณสมบัติว่าด้วย ๑๐ บัญญัติของนักเลงพระนั่นเอง

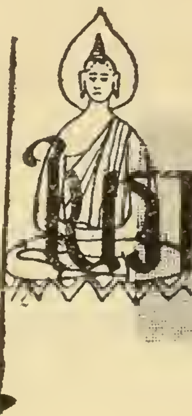
ตราบใดที่ท่านไม่ประมาทและอย่า! ในบัญญัติ ๑๐ ประการ ดังกล่าวมาแล้ว ตราบนั้นก็ยังจะยืนอยู่ในอาณาจักรพระเครื่องได้อย่างภาคภูมิและปลอดภัยยิ่ง ถึงแม้ว่าจะเป็นการเดินที่เชื่องช้าไปสักหน่อยก็ตาม สำหรับสายตาของ "นักเลงพระ" แล้ว เขาจะรู้ได้ทันทีว่าการมุ่งไปข้างหน้าของท่านแต่ละก้าวนั้นดูช่างไม่ผิดอะไรกับราชสีห์ทีเดียว ■

เสฐียร ศุภโสภณ

ความนำ

สุโขทัยเป็นราชธานีแห่งแรก ที่บรรพบุรุษของเรา ได้ร่วมแรงร่วมใจกันสถาปนาขึ้นอย่างมั่นคงบนแหลมทอง และผืนแผ่นดินที่บรรพชนของเราในครั้งนั้นได้สร้างสมไว้นี้ ก็ยังเหลืออยู่เป็นมรดกตกทอดมาจนถึงพวกเราในยุคปัจจุบัน ชั่วเวลาอันสั้นเพียงศตวรรษเศษ ที่นครสุโขทัยได้มีอำนาจอยู่ ราชวงศ์พระร่วงและบรรพชนคนไทยในครั้งกระโน้น ได้สร้างความยิ่งใหญ่ไว้ให้แก่ชาติไทยนานับประการ ทั้งในด้านแสนยานุภาพ

พระพุทธศาสนา ในราชอาณาจักรสุโขทัย

และด้านวัฒนธรรม จนไทยเราได้ก้าวขึ้นสู่ความเป็นชาติมหาอำนาจในสุวรรณภูมิ และตลอดย่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายในเวลาอันรวดเร็วอย่างน่าภาคภูมิใจยิ่ง

สุโขทัยได้ชื่อว่าเป็นแดนปฐมวัฒนธรรมของชาติไทย บรรพชนของเราในยุคนั้นได้สร้างสรรค์สั่งสมสิ่งซึ่งเป็นรากฐานวัฒนธรรมของชาติไทย ไว้หลายอย่างหลายประการ จนเกือบจะกล่าวได้ว่าทุกด้านทุกทางทีเดียว เช่น ทางด้านอักษรศาสตร์และ

วรรณกรรม สุโขทัยก็เป็นถิ่นกำเนิดอักษรไทยและวรรณคดีที่มีค่าควรเมือง ไว้อย่างมากมายหลายสิ่ง เป็นต้นว่า ศิลาจารึกซึ่งมีอยู่หลายสิบหลักด้วยกัน หนังสือเรื่องไตรภูมิพระร่วง ตำหรับท้าวศรีจุฬารักษ์ ฯลฯ

ราชอาณาจักรไทยสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ในยุคที่รุ่งโรจน์ถึงขีดสุดนั้นมีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาลอย่างแทบไม่น่าเชื่อ ดังมีกล่าวอ้างไว้ในศิลาจารึกว่า "มีเมืองกว้าง ช้างหลาย" เป็นยุคที่คนไทยมีความเฉลียวฉลาด กล้าหาญ และขยันหมั่นเพียร อย่างยากที่จะหาใครสู้ได้ ("แต่คนอันมีในเมืองไท ด้วยรู้ด้วยหลวก ด้วยแกล้วด้วยหาญ ด้วยแคะด้วยแรง หาคนจักเสมอมิได้") เป็นยุคที่บ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" เป็นยุคที่เจ้าบ้านผ่านเมืองทรงศีลมีสัตย์ และปกครองลูกบ้านลูกเมืองอย่างเมตตาปราณี "พ่อขุน" ทรงให้ความอบอุ่นและเป็นกันเอง กับไพร่บ้านพลเมืองโดยทั่วหน้า เมื่อ "มีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ" ก็อาจไปสั่นกระดิ่งที่ประตูพระราชวัง เพื่อกราบทูลร้องทุกข์ได้ทุกเมื่อ ชาวสุโขทัยมีสิทธิเสรีภาพอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการค้า การประกอบอาชีพ การถือกรรมสิทธิในทรัพย์สิน การสืบมรดก ฯลฯ เป็นยุคที่ "ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า" จนนักนิติศาสตร์ นักปกครองหลายท่านยอมรับกันว่าระบอบประชาธิปไตยในเมืองไทยเรานั้น ได้มีมาแล้วแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี

บ้านเมืองของเราในสมัยสุโขทัย ได้พัฒนาก้าวหน้าไปไกล จนแทบไม่น่าเชื่อ อาทิ มีการสร้างถนนอย่างทันสมัยขึ้นใช้แล้ว (คือ ถนนพระร่วง จากกำแพงเพชรไปสุโขทัยและจากสุโขทัยไปศรีสัชนาลัย) มีการสร้างเขื่อนกั้นน้ำ (ที่สมัยนั้นเรียกกันว่า "สรีดภงค์") การชลประทานเกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ สุโขทัยเป็นราชธานีอยู่เพียงชั่วเวลา ๑๐๐ ปีเศษ แต่ได้สร้างสรรค์ความเจริญไว้เกินกว่ากาลเวลาแห่งยุคสมัยเป็นยิ่งนัก

รวมความว่าสุโขทัยได้บรรลุถึงซึ่งความเจริญอย่างสูงสุดทางฝ่ายอาณาจักร

ในส่วนทางฝ่ายพุทธจักร หรือทางด้านการพระศาสนานั้นเล่า สุโขทัยก็เจริญรุ่งโรจน์อย่างที่ยากจะหายุคใดสมัยใดเทียบได้ สุโขทัยเป็นยุคเริ่มแรกรับพระพุทธศาสนาแบบหินยานจากลังกา อันเป็นพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยเรามาจนทุกวันนี้ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีที่ถือเป็นหลักพระศาสนาในเมืองไทยเราทุกวันนี้ ก็เชื่อว่าได้ต้นฉบับมาจากลังกาแต่ครั้งสุโขทัย ในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง ประเพณีการบวชชั่วคราวของคนไทย ก็เชื่อกันว่าพระมหาธรรมราชาลิไทย เป็นผู้ทรงริเริ่มปฏิบัติขึ้นก่อนเป็นพระองค์แรก วรรณกรรมเกี่ยวกับการพระศาสนา อันได้ชื่อว่าเป็นวรรณคดีเล่มแรกของคนไทยด้วย คือ "ไตรภูมิกถา" นั้น ก็เป็นพระราชนิพนธ์ของพระมหาธรรมราชาลิไทย กำเนิดมีขึ้นเป็นประเดิมในสมัยสุโขทัย

ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช องค์สกลมหาสังฆปรินายก ก็ได้มีขึ้นแล้วในสมัยสุโขทัย ดังปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงตอนหนึ่งว่า "เบื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยนี้มีอรัญญิก พ่อขุนรามคำแหงกระทำโอยทานแก่มหาเถร สังฆราชปราชญ์เรียนจบไตรปิฎก หลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลุกแต่เมืองศรีธรรมราชมา..." สมเด็จพระสังฆราชหลายองค์ในสมัยสุโขทัย หรือที่ไปจากกรุงสุโขทัย ล้วนมีเกียรติประวัติอันงดงามยิ่ง เช่น สมเด็จพระมหาเถรศรีสรัธาราชจุลามุนีศรีรัตนลังกาทีปมหาสามีเป็นเจ้า พระมหาสามีสังฆราช พระสุมนสุวรรณรัตนมหาสวามี ฯลฯ

ในด้านการช่างศิลปกรรม อันเกี่ยวด้วยการพระศาสนานั้นเล่า เราก็จะได้พบโบราณสถาน และโบราณวัตถุอันล้ำค่า ซึ่งบรรพชนในยุคสุโขทัยของเรา ได้สร้างสรรค์สั่งสมไว้อย่างอเนกอนันต์ เช่น วัดวาอารามนับเป็นร้อย ๆ แห่ง ซึ่งสร้างขึ้นด้วยฝีมืออันประณีตงดงามบางแห่งยังแฝงไว้ด้วยความน่าอัศจรรย์ใจในการก่อสร้างอีกด้วย เช่น วัดศรีชุม วัดพระเชตุพน ฯลฯ แบบอย่างของพระพุทธรูป พระสถูปเจดีย์ พระพิมพ์เครื่อง

ราง และลวดลายจำหลักลายปูนปั้นต่าง ๆ ล้วนได้รับยกย่องว่าเป็นบรมครูของวิชาช่างศิลปกรรมในสมัยหลัง ๆ ต่อมาทั้งสิ้น

พระพุทธรูปที่หล่อสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย ก็ล้วนได้รับยกย่องว่างดงามยอดเยี่ยมยิ่งกว่าพระพุทธรูปสมัยอื่นใดทั้งสิ้น ทั้งในด้านวิจิตรศิลป์และพุทธศิลป์ ถือเป็นแบบฉบับแห่งชาติเสมอด้วยพระพุทธรูปสกุลช่างคุปตะของอินเดีย พระพุทธรูปสำคัญของเราที่มีชื่ออยู่ทุกวันนี้ แทบทั้งสิ้นได้หล่อสร้างในสมัยสุโขทัย เช่น พระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ พระศรีศาสดา พระศรีศากยมุนี ฯลฯ ยิ่งกว่านั้นพระพุทธรูปที่หล่อด้วยทองคำหนักเป็นตัน ๆ มีศิลปะงดงามประทับใจเท่าที่ได้พบมาแล้วนั้น ก็ล้วนสร้างในสมัยสุโขทัยทั้งสิ้น

นอกจากนี้สุโขทัยยังได้ให้กำเนิดพระพุทธรูปและพระพิมพ์แบบหนึ่ง ซึ่งสร้างขึ้นด้วยความประณีตงดงาม อ่อนช้อยดุจมีชีวิตชีวา เหนือกว่าสกุลช่างสมัยใด ๆ ทั้งสิ้น คือ พระพุทธลีลาหรือพระปางลีลา ซึ่งถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของกรุงสุโขทัยอย่างแท้จริง

สุโขทัยเป็นสมัยแรกที่ได้เริ่มมีการสร้างพระสถูปเจดีย์ทรงระฆังแบบลังกา จนได้กลายเป็นแบบอย่างสร้างกันต่อมาในสมัยหลัง ๆ และพระเจดีย์แบบนี้ที่เป็นฝีมือช่างสุโขทัยนั้นได้ชื่อว่าสร้างได้ส่วนสัดงดงามที่สุด และองค์ที่สำคัญที่สุด ก็เห็นจะได้แก่ พระเจดีย์ที่วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัย

พระเจดีย์อีกแบบหนึ่ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นสัญญลักษณ์ของกรุงสุโขทัยได้ ก็คือพระเจดีย์ทรงดอกบัว หรือที่แต่ก่อนมาเรียกกันว่า พระเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ อันจะพบเห็นได้ตามพระอารามต่าง ๆ ในราชอาณาจักรสุโขทัยครั้งนั้น เช่น วัดมหาธาตุ วัดตระพังเงิน ในเมืองสุโขทัยเก่า วัดเจดีย์เจ็ดแถว วัดสวนแก้วอุทยานน้อย ในเมืองศรี-สัชนาลัย ฯลฯ เป็นพระเจดีย์ที่มีศิลปะงามสง่า ไม่ซ้ำแบบกับพระเจดีย์ในสมัยอื่นใดทั้งสิ้น

รวมความว่าในด้านวัตถุ สุโขทัยก็ได้บรรลุถึงซึ่งความเจริญสุดยอดใน

ด้านการพระศาสนา

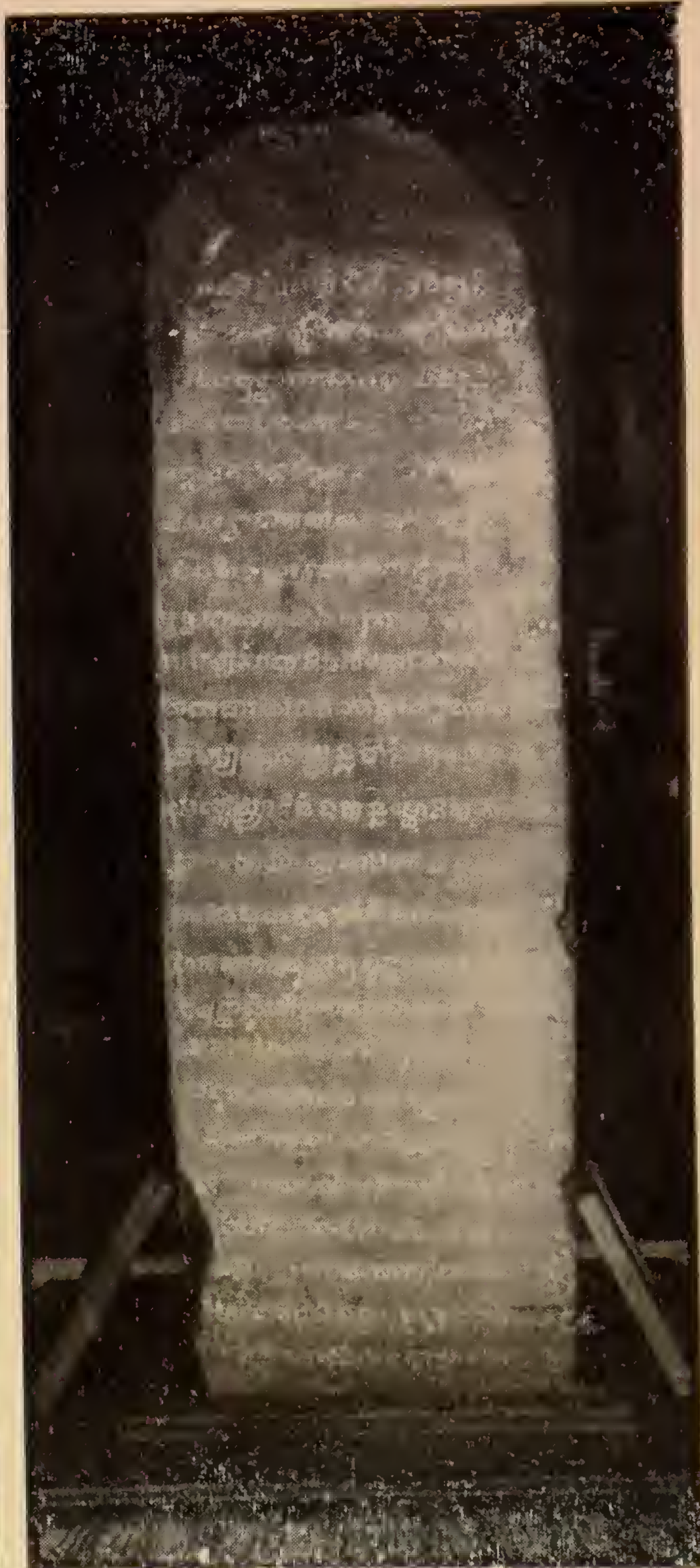
ในด้านจิตใจก็มีหลักฐานเป็นพยานอยู่ในศิลาจารึก และตำนานต่าง ๆ มากมาย ล้วนยืนยันตรงกันว่าพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์สุโขทัยนั้น ล้วนทรงมีพระราชศรัทธาในการพระศาสนาอย่างแรงกล้า จนถึงกำหนดเรียกพระนามเป็นราชประเพณีเหมือนกันว่า "พระมหาธรรมราชา" แทบทุกพระองค์ หรือบางครั้งก็ออกพระนามอย่างอื่น แต่ก็มีความหมายทำนองเดียวกันนี้ เช่น พระญามหาธรรมราช พระญาธรรมิกราช พระญามหาธรรมราชา เมื่อมีหลาย ๆ องค์เข้าก็ใช้คำขยายความประกอบด้วย เช่น ท่านมหาธรรมราชาผู้ปู่ มหาธรรมราชาธิราชผู้หลาน ดังปรากฏอยู่ในศิลาจารึกหลักที่ ๙ เป็นต้น

ประชาชนชาวสุโขทัยเองโดยทั่วไป ก็ล้วนเป็นผู้มีศรัทธาในพระศาสนา ชอบถือศีลบำเพ็ญทาน เมื่อถึงหน้าเทศกาลเข้าพรรษาก็พากันเข้าวัดถือศีลโดยทั่วทุกตัวคน ดังปรากฏเป็นหลักฐานแจ้งอยู่ในศิลาจารึกหลักที่ ๑

บรรยากาศของราชอาณาจักรสุโขทัยสมัยนั้น จึงเต็มไปด้วยเรื่องของศาสนา วัดวาอาราม และการทำบุญทำกุศลของชาวสุโขทัย ตั้งแต่ "พ่อขุน" ซึ่งเป็นบุคคลชั้นสูงสุด ลงมาจนกระทั่งถึงขุนนาง ข้าราชการ และประชาชนโดยทั่วไป

รวมความว่าพระพุทธศาสนาในราชอาณาจักรสุโขทัย ได้เจริญถึงขั้นสูงสุดทุกด้านทุกทางอย่างยากที่จะหายุคใดสมัยใดเทียบได้ จนกลายเป็นแบบอย่างให้พระมหากษัตริย์ในสมัยต่อมาพากันทรงเจริญรอยตาม อาทิ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ยิ่งใหญ่แห่งสมัยกรุงศรีอยุธยายุคต้น ทั้งสองพระองค์

เรื่องราวเกี่ยวด้วยการพระศาสนาในราชอาณาจักรสุโขทัยนั้น มีอยู่มากมายเกินกว่าจะบรรยายกันให้จบสิ้นได้โดยง่าย แต่ในที่นี้จะขอหยิบยกมากล่าว แต่เพียงสอง

↑ ศิลาจารึก

จารึกวัดป่ามะม่วง (หลักที่ 6) เป็นอักษรขอม ภาษาบาลีกล่าวสรรญเสริญ พระเกียรติคุณ พระมหาธรรมราชาลิไทในคราวทรงผนวช เมื่อ พ.ศ. 1905

← ศิลปสุโขทัย

พระพุทธรูปปางลีลาสมัยสุโขทัย ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่ระเบียงวัดเบญจมบพิตรได้รับการยกย่องว่าเป็นพระพุทธรูปสุโขทัยงามที่สุดในโลก

รัชสมัยเท่านั้น คือรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง กับรัชสมัยพระมหาธรรมราชาลิไทย ซึ่งเป็นรัชสมัยที่การพระศาสนาได้เจริญรุ่งโรจน์เป็นพิเศษ และจะกล่าวแต่เพียงบางด้านบางประการ แต่เฉพาะที่สำคัญพอเป็นสังเขปเท่านั้น เพื่อมิให้เป็นที่เบื่อหน่ายแก่ท่านผู้อ่านที่มิใช่ผู้ใฝ่ใจในทางนี้จนเกินไป

รัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง

กำเนิดพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์

แต่เดิมทีเมื่อก่อนรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงนั้น สันนิษฐานกันว่าชาวไทยเราส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาลัทธิมหายาน และศาสนาพราหมณ์อยู่ ซึ่งได้รับถ่ายทอดมาจากขอมผู้เคยเป็นใหญ่ในดินแดนแถบนี้มาก่อน ครั้งนั้นขอมกำลังรุ่งเรืองด้วยพุทธศาสนาลัทธิมหายานกับศาสนาพราหมณ์ กษัตริย์ขอมบางองค์ก็ทรงเลื่อมใสพุทธศาสนา (มหายาน) บางองค์ก็เลื่อมใสศาสนาพราหมณ์ ดังนั้นศาสนาทั้งสองนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศานาลัทธิมหายาน จึงได้มาเจริญรุ่งเรืองในหมู่ชาวไทยด้วย

ส่วนพุทธศาสนาลัทธิหินยานนั้น เพิ่งจะเข้ามาสู่ประเทศไทยในสมัยกรุงสุโขทัยรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงนี้เอง ซึ่งเราเรียกกันว่า "พระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์"

ครั้งนั้นพุทธศาสนาแบบหินยานกำลังรุ่งโรจน์อยู่ในลังกา โดยมี พระเจ้าปรักกรมพาหุมหาราช เป็นองค์พุทธศาสนูปถัมภกที่ยิ่งใหญ่ กษัตริย์ลังกาพระองค์นี้ได้ทรงเริ่มขึ้นเสวยราชย์แต่เมื่อปี พ.ศ. ๑๖๙๖ ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีอานุภาพยิ่งใหญ่ที่สุดของลังกาพระองค์หนึ่งสามารถปราบหัวเมืองทมิฬทั้งปวงไว้ในพระราชอำนาจได้ แต่ครั้นต่อมาในภายหลังกษัตริย์พระองค์นี้ได้เปลี่ยนพระทัยหันมาทนุบำรุงพุทธศาสนาเป็นการใหญ่ ทำนองเดียวกับพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นต้นว่าได้ทรงอาราธนาให้พระมหากัสปเถรเป็น

ประธานทำสังคายนาพระธรรมวินัยขึ้น ซึ่งในตำนานทางฝ่ายใต้ (หินยาน) นั้นนับเป็นมหาสังคายนาครั้งที่ ๗ อันเป็นผลให้พุทธศาสนาซึ่งกำลังทรุดโทรมเศร้าหมองอยู่ในลังกาเวลานั้น ได้บริสุทธิ์หมดจดกลับคืนมาสู่ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ลงด้วยกันเป็นอันดี จนเป็นที่เลื่องลือมาถึงประเทศน้อยใหญ่ทั้งหลายที่นับถือพุทธศาสนาด้วยกัน

โดยเหตุนี้เองจึงได้มีพระภิกษุสงฆ์จากถิ่นประเทศในแถบสุวรรณภูมินี้ อันได้แก่มอญ ไทย และเขมร พากันเดินทางออกไปศึกษาลัทธิธรรมของพระพุทธศาสนาที่ฟื้นฟูปรับปรุงขึ้นใหม่ในลังกาที่กล่าวนี้เป็นอันมาก แต่ในการนี้พระสงฆ์ลังกาได้ตั้งข้อรังเกียจพระสงฆ์ซึ่งมาจากประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ ว่ายังไม่บริสุทธิ์เหมือนอย่างสงฆ์ในลังกา จึงเกี่ยงให้พระภิกษุชาวต่างประเทศที่ไปนั้น รับอุปสมบทใหม่แปลงเป็นนิกายลังกาวงศ์เช่นเดียวกันเสียก่อน ซึ่งพระสงฆ์เหล่านั้นก็ยอมปฏิบัติตามด้วยดี

แต่ในการศึกษาพระธรรมวินัยที่ลังกาครั้งนั้น มีสิ่งที่น่าสังเกตว่าพระสงฆ์ชาวต่างประเทศเหล่านี้ ไม่มีความรู้ในภาษาสิงหลของชาวลังกา อีกทั้งพระเถรชาวลังกาผู้เป็นครูอาจารย์ก็ไม่รู้ภาษาของชาติเหล่านี้ ดังนั้นจึงได้มีการใช้ภาษาบาลีเป็นภาษากลาง ทั้งในการสนทนาและศึกษาพระธรรมวินัย ภาษาบาลีจึงได้เป็นภาษาที่มีความสำคัญยิ่งต่อพุทธศาสนาฝ่ายหินยาน เป็นภาษาที่จำเป็นสำหรับพระภิกษุสงฆ์เหล่านั้น ทั้งไทย มอญ เขมร พม่า ลาว ที่จะอ่านพระไตรปิฎกและสนทนากับอาจารย์ชาวลังกา และปรากฏว่าพระภิกษุสงฆ์ที่ไปศึกษาลัทธิลังกาวงศ์ครั้งนั้นได้ไปอยู่กันเป็นเวลาหลายปี จึงได้มีความเชี่ยวชาญแตกฉานในภาษาบาลีเป็นอย่างดียิ่ง จนถึงกับสามารถแต่งหนังสือเป็นภาษาบาลีได้

ครั้นเมื่อพระสงฆ์เหล่านั้นได้กลับมายังประเทศของตน ก็ได้นำเอาวิธีการศึกษาพระพุทธศาสนาแบบลังกามาแพร่หลายในบ้านเมืองของตนด้วย ทั้งพระมหากษัตริย์ก็ได้

ทรงให้ความอุปถัมภ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ภาษาบาลีจึงได้มาเจริญอยู่ในประเทศเหล่านี้รวมทั้งประเทศไทยเราด้วย และการศึกษาภาษาบาลีนั้นนับว่าเป็นความจำเป็นสำหรับพระสงฆ์ตลอดมาจนทุกวันนี้

พุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์เข้าสู่ประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยเรานั้น ปรากฏว่าพระภิกษุที่ได้ออกไปศึกษาพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์นั้น ได้นำมาเผยแพร่อยู่ ณ เมืองนครศรีธรรมราชก่อน แต่เมื่อราว พ.ศ. ๑๘๐๐ ครั้นต่อมาเมื่อพ่อขุนรามคำรามแหงได้เสด็จพระราชดำเนินลงไปยังหัวเมืองฝ่ายใต้ในแหลมมลายา จึงได้ทรงพบปะพระสงฆ์เหล่านี้เข้า ทรงเห็นว่าพระสงฆ์แบบลังกาวงศ์นี้ยึดมั่นอยู่ในพระธรรมวินัย มีวัตรปฏิบัติเคร่งครัด ก็ทรงเลื่อมใสศรัทธา จึงโปรดให้อาราธนาขึ้นมาตั้งสังฆมณฑลขึ้นที่กรุงสุโขทัย และตั้งแต่นั้นมาพระไตรปิฎกของเรา ซึ่งแต่ก่อนใช้ภาษาสันสกฤต ก็ได้เปลี่ยนมาเป็นใช้ภาษามคธแทน ส่วนภาษาสันสกฤตนั้นยังคงนิยมใช้กันแพร่หลายอยู่ในหมู่ฆราวาสจนปัจจุบัน เป็นต้นว่าในการแปลพระปริยัติธรรมนั้น ได้แปลศัพท์ "สตฺถา" ว่า "พระศาสดา" ซึ่งความจริงนั้นก็คือแปลภาษามคธที่เรานำมาใช้กันใหม่ เป็นภาษาสันสกฤตซึ่งได้ใช้กันมาแต่เดิมนั่นเอง

สมัยก่อนรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงขึ้นไปนั้น สันนิษฐานว่าพระไตรปิฎกน่าจะมีบริบูรณ์อยู่ก็แต่เฉพาะในลังกา ซึ่งเป็นสถานที่ที่ได้สังคายนาเท่านั้น ส่วนพระไตรปิฎกที่มีอยู่ในนานาประเทศ รวมทั้งไทยเราด้วยนั้น คงบกพร่องวิปลาศคลาดเคลื่อนไปตาม ๆ กัน เพราะการคัดลอกตกหล่น ทั้งภาษาที่ใช้ก็เป็นภาษาที่ชาวเมืองไม่เข้าใจกันด้วย แต่เมื่อมาถึงสมัยลัทธิลังกาวงศ์นี้ พระสงฆ์ที่ออกไปสืบพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาภาษามคธมาจนแตกฉานสามารถอ่านและเข้าใจพระไตรปิฎกได้โดยชัดแจ้ง

ดังนั้นคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษามคธบาลี ที่ถือเป็นหลักพระพุทธศาสนาของไทยเราทุกวันนี้ จึงนับว่าได้ฉบับมาจากลังกาแต่ครั้งกรุงสุโขทัยรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงเป็นต้นมา

เมื่อพระสงฆ์ลังกาวงศ์ จากนครศรีธรรมราช ได้ขึ้นประดิษฐาน อยู่ที่กรุงสุโขทัยแล้ว จึงได้เกิดมีพระสงฆ์ไทยขึ้นสองนิกายด้วยกัน คือ "คณะเหนือ" ได้แก่นิกายเดิมคณะหนึ่งกับ "คณะใต้" คือพวกลังกาวงศ์ที่ขึ้นไปจากนครศรีธรรมราชอีกคณะหนึ่ง พระสงฆ์ลังกาวงศ์นั้นอยู่ในวัดอรัญญิก ห่างไกลจากหมู่บ้านออกไปนอกตัวเมือง แต่มีระยะทางพอเดินเข้ามาบิณฑบาตรถึงในเมืองได้ วัดดังกล่าวนี้เฉพาะในกรุงสุโขทัยเองก็มี วัดป่ามะม่วง วัดเขาพระบาทน้อย วัดสะพานหิน เป็นต้น เพราะพระสงฆ์ลังกาวงศ์ไม่ชอบอยู่ในละแวกบ้าน ชอบมักน้อยสันโดษ จึงไปอยู่เสียที่อรัญญิก ประชาชนที่เลื่อมใส รวมทั้งองค์พระมหากษัตริย์ด้วย จึงพากันไปสร้างอารามถวายให้ในอรัญญิกนั้น ครั้นมีกุลบุตรบวชในลัทธิลังกาวงศ์มากขึ้น ก็มีการสร้างวัดในอรัญญิกเพิ่มเติมขึ้นอีก จึงได้มีวัดขนาดย่อม ๆ เรียงรายติดต่อกันไปหลายวัด ส่วนพระสงฆ์นิกายเดิมนั้นคงอยู่ตามวัดใหญ่ ๆ ภายในตัวเมือง เป็นต้นว่า วัดมหาธาตุ วัดตระพังทอง ฯลฯ

การรวมสงฆ์ทั้งสองนิกายเข้าด้วยกัน

แต่แรกพระสงฆ์ทั้งสองนิกายดังกล่าวนี้ ต่างก็ไม่ยอมร่วมสังฆกรรมกัน ทั้งนี้คงจะเนื่องมาจากเหตุสองประการ คือ

๑. พระสงฆ์นิกายเดิมใช้ภาษาสันกฤตเป็นหลัก แต่พระสงฆ์นิกายลังกาวงศ์ยึดถือภาษามคธเป็นสำคัญ จึงเข้ากันไม่ได้

๒. พระสงฆ์นิกายลังกาวงศ์รังเกียจพระสงฆ์นิกายเดิม ท่านองจะเห็นว่าปะปนกับพวกลัทธิมหายานมาเสียช้านาน จนยุ่งเหยิงไปหมด จึงไม่ยอมร่วมสังฆกรรมด้วย

โดยเหตุนี้พระสงฆ์ในกรุงสุโขทัยเมื่อแรก ๆ นั้น จึงแยกกันอยู่เป็นสองนิกาย

ส่วนการที่พระสงฆ์ทั้งสองนิกายจะรวมเป็นนิกายเดียวกันได้นี้ สันนิษฐานว่าคงจะเนื่องมาแต่พ่อขุนรามคำแหง องค์ประมุข อีกทั้งประชาชนผู้เป็นพุทธศาสนิกชน เลื่อมใสพระสงฆ์นิกายลังกาวงศ์มากกว่า ด้วยถือวินัยเคร่งครัด พวกผู้ดีมีบรรดาศักดิ์ในตระกูลชั้นสูงนิยมบวชเรียนแต่ในนิกายลังกาวงศ์มาก ประชาชนพลเมืองทั่วไปพากันเจริญรอยตาม จึงเป็นเหตุให้พระสงฆ์นิกายเดิมลดน้อยลงไปทุกที จนในที่สุดต้องรวมกับนิกายลังกาวงศ์เป็นนิกายเดียวกัน ดังที่เรียกกันทุกวันนี้ว่า "**มหานิกาย**"

เรื่องการรวมสงฆ์ทั้งสองนิกายเข้าเป็นนิกายเดียวกันนี้ ปรากฏว่าในบางประเทศ เช่น มอญ เป็นต้น พระเจ้าแผ่นดินต้องบังคับให้พระสงฆ์นิกายเดิมบวชแปลงเป็นลังกาวงศ์

แต่ในเมืองไทยเรานั้น พระสงฆ์นิกายลังกาวงศ์กับนิกายเดิม รวมกันได้ด้วยปรองดองเป็นอันดี ทั้งนี้ด้วยพระบรมราโชบายอันชาญฉลาดสุขุมของพ่อขุนรามคำแหงนั่นเอง

ในเรื่องที่รวมสงฆ์ทั้งสองนิกายเข้าเป็นอันเดียวกันได้โดยท่านองปรองดองนี้ มีสิ่งที่สังเกตได้ ๒ ประการด้วยกัน คือ

ประการแรก ในวิธีบรรพชาอุปสมบท ซึ่งใช้กันแพร่หลายอยู่เป็นอันมากแม้ในสมัยหลัง ๆ ต่อมา ที่กำหนดให้ผู้บรรพชาจะต้องรับไตรสรณาคมณ์สองครั้ง คือกล่าวเป็นภาษามคธครั้งหนึ่ง เช่นว่า "พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ" แล้ว ยังต้องกล่าวรับเป็นภาษาสันสกฤตอีกครั้งหนึ่งด้วยว่า "พุทฺธมฺ สรณมฺ คจฺฉามิ" ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสงฆ์นิกายลังกา-วงศ์ใช้ภาษามคธบอก—รับไตรสรณาคมณ์ ส่วนสงฆ์นิกายเดิมนั้นใช้ภาษาสันสกฤต เพื่อที่จะให้การบวชได้สมบูรณ์ครบถ้วนตามแบบของทั้งสองนิกาย จึงกำหนดให้รับไตรสรณา-คมณ์เป็น ๒ ภาษาสองครั้งดังกล่าวมาแล้ว

วิธีการบรรพชาอุปสมบทดังกล่าวนี้ เพิ่งจะเลิกไปเมื่อประมาณ ๓๐ ปีมานี้เอง คือในสมัยที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นสมเด็จพระสังฆ-ราชเจ้า

ประการที่สอง จะเห็นได้จากใบสีมาพระอุโบสถ บรรรดาวัดซึ่งสร้างแต่ครั้ง

สุโขทัยเป็นต้นมา แม้จนสมัยกรุงเทพฯ นี้ ถ้าเป็นวัดหลวงมักทำใบสีมา ๒ แผ่นปักซ้อนกัน ถ้าเป็นวัดราษฎร์ทำสีมาเพียงแผ่นเดียว

เรื่องนี้สันนิษฐานว่าเดิมทีคงปักสีมาเพียงแผ่นเดียวเหมือนกันหมด แต่ต่อมาเมื่อมีสงฆ์ลังกาวงศ์เข้ามาถึง คงรังเกียจสมณวงศ์ในประเทศไทยดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงรังเกียจสีมาซึ่งสงฆ์นิกายเดิมผูกไว้ ไม่ยอมทำสังฆกรรม เช่นอุปสมบทให้ในวัดเดิม อันก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ที่เคยอุปสมบทลูกหลานในวัดที่สร้างไว้สำหรับตระกูล หรือซึ่งเคยให้อยู่วัดใกล้บ้านอุปการะกันสะดวกมาแต่ก่อน

ด้วยเหตุนี้เอง พระมหากษัตริย์ของเรา (ซึ่งน่าจะมีพ่อขุนรามคำแพงเป็นผู้ทรงริเริ่มขึ้นก่อนเป็นพระองค์แรก) จึงทรงอาราธนาพระสงฆ์ลังกาวงศ์ ให้ผูกสีมาตามบรรดาวัดหลวงซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ทำสังฆกรรมได้ทั้งสงฆ์นิกายเดิมและลังกาวงศ์ ฉะนั้นวัดใดที่ได้ผูกสีมาซ้ำแล้ว จึงให้ปักใบสีมาเพิ่มขึ้นรวม ๒ ใบเป็นสำคัญ โบสถ์ที่มีสีมา ๒ ใบจึงมีแต่วัดหลวงเป็นพื้น

การสร้างวัด—สร้างเจดีย์

ในการสร้างปูชนียสถานสำหรับพุทธศาสนาแต่ก่อนมานั้น มักสร้างกันเป็นรูปปรางค์จะยกตัวอย่างเฉพาะแต่ในเมืองสุโขทัย—สวรรคโลก ก็ได้แก่ ปรางค์วัดพระศรีรัตน-มหาธาตุ สวรรคโลก ปรางค์สามยอด วัดศรีสวาย และปรางค์วัดพระพายหลวง ในเมืองสุโขทัย เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างตามแบบพุทธศาสนามหายาน

ครั้นล่วงมาถึงรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง พุทธศาสนาหินยานแบบลังกาวงศ์ได้แพร่หลายขึ้นไปถึงกรุงสุโขทัย ประเพณีการสร้างปูชนียสถานอันเป็นหลักของวัดนั้น ก็ได้เปลี่ยนมาเป็นสร้างเจดีย์กันทั้งสิ้น และแบบอย่างเจดีย์ที่ได้เริ่มสร้างขึ้นในรัชกาลนี้ มีอยู่หลายแบบด้วยกัน บางแบบได้รับอิทธิพลมาจากลังกา อันสงฆ์นิกายลังกาวงศ์เป็นผู้นำมาแพร่หลายขึ้นเป็นครั้งแรก บางแบบก็ได้แบบมาจากจีน ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงได้เสด็จไปพบเห็นและทรงนำมาดัดแปลงเป็นแบบของไทยขึ้น เจดีย์แบบต่าง ๆ ที่กล่าวนี้ เฉพาะวัด

สำคัญ ๆ ก็ได้แก่ วัดมหาธาตุ วัดเขาพระบาทน้อย ในเมืองสุโขทัยเก่า และวัดเจดีย์เจ็ดแถว วัดช้างล้อมในเมืองสวรรคโลกเก่า แบบอย่างเจดีย์เหล่านี้ต่างก็มีความสวยงามแปลก ๆ กันไปตามแบบฉบับของตน

วัดสำคัญวัดหนึ่งซึ่งสร้างขึ้นในรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหง ก็คือ **วัดช้างล้อม** ซึ่งได้โปรดให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๘ อยู่ในอำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัยเดี๋ยวนี้ เป็นวัดใหญ่และสำคัญที่สุดในเมืองศรีสัชนาลัยเก่า ศิลาจารึกได้กล่าวถึงการสร้างวัดนี้ไว้ว่า

"๑๒๐๗ ศกปีกุน (เป็นมหาศักราชตรงกับ พ.ศ. ๑๘๒๘) ให้ขุดเอาพระธาตุออกทั้งหลายเห็น กระทำบูชาบำเรอแก่พระธาตุได้เดือนหกวัน จึงเอาลงฝั่งในกลางเมืองศรีสัชนาลัย ก่อพระเจดีย์เหนือหกเข้าจึงแล้ว ตั้งเวียงผาล้อมพระธาตุสามเข้าจึงแล้ว"

ลักษณะของวัดนี้มีสิ่งที่ชวนสะดุดใจมาก ก็คือที่ฐานเจดีย์รูประฆังนั้น ทำเป็นรูปช้างยืนโผล่หน้าออกมาครึ่งตัวล้อมรอบไว้ เป็นจำนวนช้างถึง ๓๖ เชือก ตัวสถูปเจดีย์อันสง่างามนั้นตั้งอยู่บนลานอันกว้าง ลานนี้ล้อมรอบด้วยกำแพงศิลาแลง ซึ่งในจารึกเรียกว่า "เวียงผา" แสดงว่าวัดนี้เป็นวัดสำคัญมาก จึงสร้างใหญ่โต ใช้เวลาสร้างเฉพาะตัวองค์เจดีย์ถึง ๖ ปี และ "เวียงผา" อีก ๓ ปี รวม ๙ ปีด้วยกัน

เจดีย์แบบที่มีช้างยืนล้อมรอบฐานนี้ เป็นการเลียนแบบจากลังกาโดยตรงและปรากฏว่าไม่มีสร้างในสมัยอื่นเลย นอกจากสมัยสุโขทัยเท่านั้น ซึ่งเชื่อว่าสร้างในรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงทั้งสิ้น มีอยู่ถึง ๓ แห่งด้วยกัน คือนอกจากที่กล่าวนี้แล้ว ยังมีที่เมืองสุโขทัยตัวนครหลวงอีกแห่งหนึ่ง และที่เมืองกำแพงเพชร เมืองลูกหลวงที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง

การสร้างเจดีย์แบบประหลาดนี้ เข้าใจว่าเป็นการเลียนแบบจากลังกาถึงสองทาง คือทั้งทางพุทธศาสนาและทางการบ้านเมือง

กล่าวคือพ่อขุนรามคำแหงได้ทรงชนช้างชนะขุนสามชน จึงโปรดให้สร้างเจดีย์นี้ขึ้นไว้เป็นที่ระลึก เช่นเดียวกับที่พระเจ้าทุษฐคามินีแห่งลังกาสมัยโบราณได้ชนช้างมีชัยต่อพระยาเอฬารทมิฬ แล้วได้โปรดให้สร้างเจดีย์ชัยมีรูปช้างยืนล้อมรอบขึ้นไว้เป็นที่ระลึกนี่ว่าในส่วนทางการบ้านเมือง ส่วนในทางศาสนานั้นพ่อขุนรามคำแหงได้โปรดให้บรรจุพระบรมธาตุไว้ในองค์พระเจดีย์ เพื่อเป็นที่สักการะแทนองค์พระบรมศาสดาอีกด้วย ซึ่งพระบรมธาตุนี้ตามศิลาจารึกกล่าวว่าทรงขุดได้ และได้โปรดให้มีการสมโภชเปิดให้ประชาชนได้เข้านมัสการเป็นเวลา ๑ เดือนกับ ๖ วันก่อนสร้างเจดีย์

มีวัดแปลกอยู่วัดหนึ่ง ซึ่งเชื่อกันว่าสร้างในรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงเช่นกันคือวัดศรีชุม วัดนี้ไม่มีเจดีย์เป็นหลักของวัดเช่นวัดอื่น ๆ แต่กลับสร้างมณฑปใหญ่โตขึ้นแทนมณฑปก่อเป็นตัวตึกสี่เหลี่ยมใหญ่มหึมา ทำอย่างมั่นคงแข็งแรง ผนังมณฑปก่อเป็นสองชั้น คนเดินลอดเข้าไปได้จนทะลุหลังคา ในมณฑปนั้นมีพระพุทธรูปปูนปั้นองค์ใหญ่ (ในศิลาจารึกเรียก "พระอจนะ" ซึ่งชาวเมืองกล่าวกันว่าเป็นพระพูดได้ วัดนี้นอกจากสร้างเพื่อเป็นปูชนียสถานในพุทธศาสนาแล้ว สันนิษฐานกันว่าน่าจะสร้างเพื่อประโยชน์ในทางยุทธศาสตร์อีกด้วย นับเป็นสิ่งที่แปลกอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ปรากฏมีสร้างกันในสมัยอื่นอีกเช่นกัน

การสร้างพระพุทธรูป

นอกจากการสร้างวัดและเจดีย์แบบต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว กรุงสุโขทัยในรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหง ยังได้ให้กำเนิดแบบอย่างพระพุทธรูปที่งดงามที่สุด ท่าทรวดทรงอ่อนไหวราวกับมีวิญญาณมีชีวิตจิตใจจริง ๆ ซึ่งไม่มียุคใดทำได้เสมอเหมือน แม้จนในยุคหลัง ๆ ที่การวิทยาศาสตร์เจริญแล้ว แบบของพระพุทธรูปที่งามยอดเยี่ยมนี้ บางส่วนขององค์พระก็ได้แบบมาจากลังกา เป็นต้นว่า พระเกตุมาลาที่เปลวเพลิง พระพุทธรูปสุโขทัยที่นิยมเลื่องลือไม่แต่ในเมืองไทยเท่านั้น หากยังเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในต่างประเทศอีกด้วย

พระพุทธชินราช

ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุจังหวัดพิษณุโลก
เป็นพระรูปขนาดใหญ่ที่จัดว่างามเป็นเอกอีกองค์หนึ่ง

ความสวยงามอันสูงสุดของพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย ซึ่งได้เฟื่องฟูขึ้นในรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงนี้ มีปัจจัยอยู่สองประการด้วยกัน ประการแรกกล่าวได้ว่าสมัยนี้เป็นยุคที่พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งโรจน์ขึ้นอย่างถึงขนาด และอีกประการหนึ่งซึ่งนับว่าเป็นองค์พระประกอบที่สำคัญยิ่ง ก็คือองค์พระมหากษัตริย์ได้เป็นผู้ทรงให้ความสนับสนุนอย่างแข็งขันอยู่ตลอดเวลา

สมัยสุโขทัยจึงได้รับการยกย่องว่าเป็น "**ยุคทองในการทำพระ**"

นอกจากความงามเป็นเยี่ยมแล้ว ในรัชกาลนี้ยังได้มีการสร้างพระพุทธรูปองค์ขนาดใหญ่ด้วยทองคำอันเป็นวัตถุล้ำค่า เป็นจำนวนหลายองค์อีกด้วย ซึ่งเวลานี้ประดิษฐานอยู่ในกรุงเทพ ฯ หลายองค์ เช่น ที่วัดไตรมิตรวิทยาราม วัดมหรรณพาราม และวัดหงส์รัตนาราม ธนบุรี เป็นต้น

ในการสร้างพระสมัยสุโขทัยยุคนี้ มีข้อที่น่าสังเกตอย่างยิ่งประการหนึ่ง ก็คือชอบสร้างพระในท่ากำลังก้าวเดิน ซึ่งเรียกกันว่า "**พระลีลา**" ทำด้วยฝีมือประณีตงดงามยิ่ง มีทำกันทั้งพระพุทธรูปและพระพิมพ์ ชาวบ้านทั่ว ๆ ไปมักเรียกกันว่า "**พระกำแพงเขย่ง**" เพราะขุดพบพระพิมพ์แบบนี้เป็นจำนวนมากได้ที่กำแพงเพชรก่อนที่อื่น

การที่พ่อขุนรามคำแหงโปรดให้สร้างพระในท่าเดินไว้มาก ๆ นั้น เห็นจะเป็นด้วยทรงมีพระราชประสงค์ในการสร้างความก้าวหน้าให้แก่ชาติบ้านเมือง ทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักร

กล่าวคือสำหรับฝ่ายอาณาจักรในขณะนั้นประเทศของเรากำลังขยายตัวรุดหน้าออกไปไพศาลอย่างที่ไม่เคยมียุคใด ๆ แต่ก่อนมาเสมอเหมือนเลย เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้ประชาชนของพระองค์ได้ตระหนักในข้อนี้ เพื่อเป็นการปลุกใจชาวไทยยุคโน้นให้ขยันหมั่นเพียร และมุ่งก้าวรุดออกไปข้างหน้าอย่างไม่ยอมหยุดยั้ง จึงได้โปรดให้สร้างพระลีลาไว้มาก ๆ

ส่วนในทางศาสนจักรนั้นเล่า กล่าวได้ว่าเป็นสมัยแรกเริ่มที่เราได้รับพระพุทธศาสนาหินยานแบบลังกาวงศ์ อันบริสุทธิ์ผุดผ่องยิ่งกว่าลัทธิใด ๆ ในแหลมทองนี้เข้ามา

โดยที่พระลีลานั้นเป็นปฏิมาเครื่องหมายแทนพระพุทธองค์ขณะที่กำลังทรงก้าวเดิน เพื่อโปรดเวไนยสัตว์ทั้งปวง ประหนึ่งเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนาไปด้วยในตัว ดังนั้นพ่อขุนรามคำแหงจึงโปรดให้สร้างพระแบบนี้ขึ้น เพื่อเป็นอนุสรณ์เตือนใจในการเผยแพร่ธรรมอันใหม่ของพระพุทธศาสนา ที่ดีกว่าเหนือกว่าลัทธิเก่าที่เรานับถือกันมาแต่ก่อน และเพื่อให้ลัทธินี้ได้แพร่หลายก้าวหน้าไปในทุกแคว้นของอาณาจักรไทยครั้งกระโน้นโดยทั่วถึงกัน จึงโปรดให้สร้างพระลีลานี้ขึ้นเป็นจำนวนมาก ๆ อย่างที่ไม่เคยปรากฏในสมัยใด ๆ เลย ทั้งก่อนและหลังสมัยสุโขทัย

นอกจากพระลีลาแล้ว ยังมีพระยืนก็เป็นอีกแบบหนึ่ง ที่พ่อขุนรามคำแหงทรงชอบสร้าง มีชื่อเรียกในศิลาจารึกว่า "พระอัฏฐารศ" ซึ่งเป็นเครื่องเตือนใจให้คนเรากอปรด้วยวิริยะอุตสาหะ สามารถยืนหยัดเผชิญหน้าต่อสู้กับอุปสรรค และทุกข์ภัยทั้งปวงได้ทุกเมื่อ อันเป็นคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนาประการหนึ่ง

จากการได้มาซึ่งพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ ทำให้เราได้พระพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่ง เข้ามาในสมัยสุโขทัยเมื่อรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหง พระพุทธรูปองค์นั้นคือพระพุทธสิหิงค์ ซึ่งเวลานี้ประดิษฐานอยู่ ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นพระพุทธรูปที่ได้รับการยกย่องว่างามและศักดิ์สิทธิ์มากองค์หนึ่ง เดิมเป็นของพระเจ้ากรุงลังกา พ่อขุนรามคำแหงได้ตรัสให้เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชแต่งทูตไปทูลขอ ซึ่งได้มาสมพระราชประสงค์ พระองค์ท่านทรงปีติโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับเสด็จไปรับด้วยพระองค์เองที่เมืองนครศรีธรรมราช อัญเชิญมาประดิษฐานอยู่ ณ กรุงสุโขทัย เป็นที่เคารพเลื่อมใสของพระมหากษัตริย์สุโขทัยตลอดมาทุก ๆ องค์ รวมทั้งประชาชนทั่วไปด้วย

สุโขทัยในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง

ด้วยพระราชศรัทธาอันแรงกล้าใน พุทธศาสนา ของ พระมหา กษัตริย์สุโขทัย เรา ครั้งกระโน้น อีกทั้งด้วยแรงศรัทธาของประชาชนทั่วไป นครสุโขทัยจึงมีสภาพเหมือน ๆ

กับนครหลวงอื่น ๆ ของเราในยุคต่อ ๆ มา กล่าวคือเต็มไปด้วยวัดวาอารามใหญ่น้อยมากมาย ทั้งในใจกลางกรุง และรอบ ๆ ชานกรุงออกไปยังความสง่างามและก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในบ้านเมืองของเราเป็นอย่างยิ่ง

"กลางเมืองสุโขทัยนี้มีพิหาร มีพระพุทธรูปทอง มีพระอัฏฐารศ มีพระพุทธรูป มีพระพุทธรูปอันใหญ่ มีพระพุทธรูปอันราม (ขนาดกลางไม่ใหญ่ไม่เล็ก) มีพิหารอันใหญ่ มีพิหารอันราม มีปู่ครู......มีเถร มีมหาเถร"

ตอนนี้เป็นการพรรณนาถึงบริเวณวัดมหาธาตุ ซึ่งอยู่ใจกลางกรุง "**พระพุทธรูปทอง**" ในที่นี้ยังสงสัยอยู่ว่าจะเป็นพระทองวัดไตรมิตร ฯ หรือวัดมหรรณพ์ ฯ

"เบื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยนี้ มีอรัญญิก พ่อขุนรามคำแหงกระทำโอยทาน (ให้ทาน) แก่มหาเถร สังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวก (รู้หลัก) กว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลุกแต่ (มาแต่) เมืองนครศรีธรรมราชมา"

ข้อความตอนนี้พรรณนาถึงวัดสะพานหิน (ซึ่งเรียกในจารึกว่า "อรัญญิก") และบอกอย่างชัดแจ้งว่าพระสงฆ์ที่ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้เจนจัดในพระไตรปิฎก และได้รับตำแหน่งสูง ๆ นั้น ล้วนแต่มาจากนครศรีธรรมราช อันเป็นถิ่นแรกที่รับลัทธิลังกาวงศ์ของเมืองไทย

ในจารึกตอนนี้มีกล่าวต่อไปอีกว่า "ในกลางอรัญญิกมีพิหารอันหนึ่ง มนใหญ่สูงงามแก่กม (ที่สุด) มีพระอัฏฐารศอันหนึ่งลุกยืน"

"เบื้องตะวันออกเมืองสุโขทัยนี้ มีพิหาร มีปู่ครู........."

"เบื้องตีนนอน (ทิศเหนือ) เมืองสุโขทัยนี้ มีตลาดปสาน (ตลาดมีห้องแถว) มีพระอจนะ มีปราสาท........."

"พระอจนะ" สันนิษฐานกันว่าเป็นพระประธานในวัดศรีชุม "ปราสาท" เข้าใจว่าเป็นปราสาทหินวัดพระพายหลวง

"เบื้องหัวนอน (ทิศใต้) เมืองสุโขทัยนี้ มีกุฎีพิหารปู่ครูอยู่......."

นี่คือสภาพของนครสุโขทัยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหง เท่าที่ศิลาจารึกพรรณนาไว้

การเผยแพร่ธรรม

ในรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหงนี้ นอกจากจะได้ทรงสร้างถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาตามแบบอย่างลังกาวงศ์ ซึ่งได้ดัดแปลงมาเป็นแบบไทย ๆ เป็นจำนวนมาก และนอกเหนือไปจากการปฏิบัติบำรุงพระสงฆ์ผู้เจนจบในพระไตรปิฎก ซึ่งนิมนต์มาจากนครศรีธรรมราช ดังได้กล่าว (อ้างข้อความในศิลาจารึก) มาในตอนก่อนแล้ว พระองค์ท่านยังได้ทรงขวนขวายเอาพระทัยใส่ในการเผยแพร่ธรรมของพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เข้าถึงจิตใจของประชาชนคนไทยโดยทั่วถึงกันอีกด้วย

เมื่อปี พ.ศ. ๑๘๓๕ พระองค์ท่านได้โปรดให้ ก่อพระแท่นทำด้วยศิลา (จารึกเรียก "ขะดารหิน") ขึ้นแท่นหนึ่งที่ท่ามกลางดงตาล ขนานนามว่า "มนังคศิลาบาตร" ถ้าเป็นวันพระก็โปรดให้ "ฝูงปู่ครูเถรมหาเถรขึ้นนั่งเหนือขะดารหิน สวดธรรมแก่อุบาสกฝูงท่วยจำศีล" คือเทศนาโปรดพุทธศาสนิกชนและบุคคลทั่วไปนั่นเอง หากเป็นวันธรรมดาพระองค์ท่านก็ทรงใช้เป็นที่ประทับสำหรับว่าราชการบ้านเมือง ("ผิใช่วันสวดธรรมพ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัยขึ้นนั่งเหนือขะดารหิน ให้ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุนฝูงท่วยถือบ้านถือเมืองกัน")

นอกจากนี้ยังมีหลักฐานแบ่งไว้ชัดแจ้งว่าพ่อขุนรามคำแหงได้ทรงเอาพระทัยใส่ศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จนทรงรอบรู้ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ซึ่งศิลาจารึกวัดศรีชุม (หลักที่ ๒) ได้สรรเสริญพระองค์ท่านไว้ดังนี้

"ลูกพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ผู้หนึ่ง ชื่อพ่อขุนรามราชปราชญ์รู้ธรรม ก่อพระศรีรัตนธาตุอันหนึ่งในศรีสัชนาลัย"

เพราะฉะนั้น ณ พระแท่นมนังคศิลาบาตรที่กล่าวถึงนี้ นอกจากจะใช้เป็นที่ประทับว่าราชการแล้ว พระองค์ท่านจึงยังทรงใช้เป็นที่อบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่มวลพสกนิกรของพระองค์อีกด้วย ดังมีจารึกกล่าวถึงพระองค์ท่านไว้ว่า

← พระศรีศากยมุนี

สร้างโดยพระมหาธรรมราชาลิไทในปี พ.ศ. 1905 หน้าตักกว้าง 6 เมตรเศษ เป็นพระพุทธที่ยิ่งใหญ่อีกองค์หนึ่งของสุโขทัย

พระพุทธรูปสุโขทัย →

พระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปแบบสุโขทัยบริสุทธิ์ ใต้ฐานมีอักขระ อยู่ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

"พ่อขุนรามคำแหงนั้นหาเป็นท้าวเป็นพระยาแก่ไทยทั้งหลาย หาเป็นครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้งหลายให้รู้บุญรู้ธรรมแท้"

(คำว่า "หา" ไม่ใช่คำปฏิเสธ ถ้าเป็นคำปฏิเสธต้องกล่าวว่า "หามิได้" ถ้าพูดคำว่า "หา" เฉยๆ กลับเป็นคำยืนยันให้มีน้ำหนักยิ่งขึ้น)

ทุกวันดับและวันเพ็ญพ่อขุนรามคำแหงจะทรงช้างเผือกคู่พระทัย ชื่อ "**รูจาศรี**" ประดับเครื่องเต็มยศอย่างสวยงาม เสด็จออกไปนมัสการพระอัฏฐารศ ณ อรัญญิก (คือ อาณาบริเวณแถบวัดสะพานหิน และวัดเขาพระบาทน้อย ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของตัวเมืองนั่นเอง)

โดยเหตุนี้เอง ในศิลาจารึกของพระองค์ท่าน จึงสามารถกล่าวอวดอ้างแก่คนไทยรุ่นหลังอย่างเต็มภาคภูมิได้ว่า

"คนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยปั่วท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุนทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชายทั้งผู้หญิง ฝูงท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน"

คือคนในกรุงสุโขทัยยุคนั้น ทั้งหญิงทั้งชายทุกชั้นวรรณะ มักทำบุญทำทาน มีศีลธรรมเป็นอันดี และถือศีลกันอย่างเคร่งครัดเมื่อเข้าพรรษาทุกคน

เมื่อออกพรรษาแล้ว ก็มีการทำบุญทอดกฐินกันเป็นเวลานานถึงเดือนหนึ่งจึงแล้วใช้เงินทองเป็นจำนวนถึงปีละสองล้าน (เบี้ย) และข้าวของนานาชนิดอีกเป็นจำนวนมากมายก่ายกอง ซึ่งได้นำไปทอดกันที่อรัญญิก เมื่อตอนที่ขบวนแห่จะเข้ามาในเมืองนั้นขบวนยาวเหยียดจากอรัญญิกไปจนตกถึงท้องทุ่ง มีเสียงอึกกระทึกกึกก้องไปด้วยสรรพดนตรีที่ประโคมอยู่เซ็งแซ่ สลับด้วยเสียงหัวเราะเสียงร้องรำทำเพลง เป็นที่สนุกสนานชื่นบานอยู่ทั่วหน้ากัน ครั้นตกกลางคืนก็มีการเล่น จุดพลุ เล่นดอกไม้ไฟกันมโหฬาร มีผู้คนเบียดเสียดยัดเยียดเข้ามาชมงานนี้ทั้งสี่ปากประตูหลวง ปานว่านครสุโขทัยนี้จักแตกทะลายไปทีเดียว

รัชสมัยพระมหาธรรมราชาลิไทย

ในสมัยกรุงสุโขทัย เราสามารถกล่าวได้ว่า รัชกาลของพระมหาธรรมราชาลิไทย ราชนัดดาของพ่อขุนรามคำแหงนั้น เป็นรัชสมัยที่พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ได้เจริญรุ่งโรจน์ถึงสุดขีด องค์พระมหากษัตริย์ได้เอาพระทัยใส่ในการศึกษา ทะนุบำรุงเป็นพิเศษยิ่งกว่ารัชกาลใด ๆ ทั้งก่อนและหลังพระองค์ท่าน บ้านเมืองได้ประสบกับความสมบูรณ์พูนสุขอย่างถึงขนาด จนนักประวัติศาสตร์กล่าวกันว่ายิ่งกว่าในรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหงเสียอีก เพราะเป็นรัชสมัยของสันติสุขอย่างแท้จริง ปราศจากซึ่งการสงครามและการรบพุ่งใด ๆ จึงเป็นโอกาสให้ทรงบำเพ็ญพระบารมีในทางศาสนานี้ได้โดยเต็มที่ การราวีของกองทัพกรุงศรีอยุธยาโดยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) นั้น เพิ่งมาอุบัติขึ้นในปลายรัชสมัย

โดยที่พระมหากษัตริย์สุโขทัยพระองค์นี้ ทรงพระเจริญวัยมาในท่ามกลางความเติบโตขยายตัวของพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ ฉะนั้นจึงไม่เป็นที่สงสัยเลยว่าเรื่องของพระพุทธ ศาสนานี้ได้ ฝังลึก อยู่ใน พระทัย พระองค์ ท่านมา ตั้งแต่ยังทรง พระเยาว์ เลย ทีเดียว เพราะการศึกษาของทางการบ้านเมืองเราสมัยนั้น ก็ย่อมเป็นเช่นในยุคหลัง ๆ ต่อมา กล่าวคือโรงเรียนคือวัด วัดคือโรงเรียน พระสงฆ์องค์เจ้าทั้งหลายเป็นครูอาจารย์สั่งสอนกุลบุตรกุลธิดาทั้งปวง ดังนั้นพระอาจารย์ผู้ถวายพระอักษรให้แก่พระมหาธรรมราชาลิไทยนี้จึงต้องเป็นพระสงฆ์ลังกาวงศ์ผู้แตกฉานในวิชาพุทธศาสตร์เป็นอย่างดียิ่ง ซึ่งเมื่อประกอบกันเข้ากับที่พระมหากษัตริย์สุโขทัย พระองค์นี้ทรงมี พระสติปัญญาปฏิภาณ เฉลียวฉลาดว่องไวในการศึกษาเป็นอย่างยิ่งอยู่แล้ว

ความจึงปรากฏว่าพระองค์ท่านทรง เป็นจอมปราชญ์ใน ทางวิชา พระพุทธศาสนาเป็นพระองค์แรกของประเทศไทย

เนื่องมาแต่พระอาจารย์ของพระองค์ท่านเป็นพระสงฆ์ผู้เปรื่องปราด มาจากลังกาวงศ์นั่นเอง จึงทำให้พระองค์ท่านได้ทรงรับการอบรมสั่งสอนให้ซึมซาบ ในคติประเพณีที่

ประพฤติปฏิบัติกันอยู่ในลังกาเวลานั้นได้เป็นอย่างดี เป็นต้นว่ากษัตริย์อาจสูงสุดได้สองทาง คือทางหนึ่งด้วยการเป็นนักรบ ที่เรียกกันว่าเป็น "พระเจ้าจักรพรรดิ์" อีกทางหนึ่งด้วยการทนุบำรุงพุทธศาสนาเป็นพิเศษ ซึ่งเรียกกันว่าเป็น "พระเจ้าธรรมราช" และโดยที่พระราชอาณาจักรสุโขทัยในตอนนี้ การภายนอกได้เริ่มเสื่อมโทรมมาแต่รัชกาลพระชนกแล้ว ประเทศราชบางเมืองเริ่มตีจากออกเป็นอิสระ กรุงศรีอยุธยานครหลวงแห่งใหม่ของไทยอุบัติซ้อนขึ้นมาทางใต้ กำลังนับวันจะเติบโตยิ่งใหญ่ มีท่าจะเหนือกว่าสุโขทัยขึ้นมาทุกวัน เพราะได้เปรียบกว่ากันในทำเลที่ตั้งและภาวะแวดล้อมด้วยประการทั้งปวง หากพระองค์ท่านจะทรงบำเพ็ญพระบารมีด้วยการทำสงครามขยายอาณาจักรต่อไป ก็มีหวังขาดทุนมากกว่าได้กำไร สู้ทรงหันมาบำเพ็ญพระบารมีในทางธรรมจะดีกว่า

สาเหตุประการหลังที่กล่าวมานี่เอง เมื่อได้ประกอบกับสาเหตุประการแรกเข้าจึงได้กลายเป็นพลังอันสำคัญที่ช่วยเร่งเร้าส่งเสริม ให้พระมหาธรรมราชาลิไทยได้ทรงปักพระทัยมั่นแน่วแน่ ในอันที่จะเอาเป็นพระราชภาระต่อการทนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งกว่ารัชกาลใด ๆ ทั้งสิ้น

ทรงผนวชเป็นพระองค์แรก

ในบรรดาพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวกับ การทนุบำรุง พระพุทธศาสนาทั้งหมด ของพระมหาธรรมราชาลิไทย แม้ว่าล้วนแต่ยิ่งใหญ่มโหฬารเพียงใดอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาแต่ก่อนเลยก็ตาม แต่เห็นจะไม่มีสิ่งไหนยิ่งใหญ่สำคัญและมีผู้กล่าวขวัญถึงกันมากยิ่งไปกว่าการผนวชของพระองค์ท่าน เมื่อปีพุทธศักราช ๑๙๐๕ ซึ่งนับเป็นการผนวชชั่วคราวครั้งแรกของพระมหากษัตริย์ไทย และได้เป็นแบบฉบับให้พระมหากษัตริย์ไทยองค์ต่อ ๆ มา ตลอดจนชาวไทยทั่วไปได้เจริญรอยตามพระองค์ท่านด้วย

โดยที่เรื่องการผนวชของพระมหาธรรสราชาลิไทยนี้ มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาในเมืองไทยเป็นอันมาก จึงจะขอนำมากล่าวไว้พอสมควร ที่นี่ก่อนเรื่องอื่นทั้งหมด

มูลเหตุแห่งการผนวชของพระองค์ท่านนั้น อาจกล่าวได้ว่าประการแรกเกิดจากการที่ทรงเลื่อมใสศรัทธาแก่กล้าต่อพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์เป็นอย่างยิ่ง "**รัฐนิยม**" ของสุโขทัยยุคนั้นกำลังหันเหไปทางลังกาเต็มที่ และเหตุผลอีกประการหนึ่งซึ่งปรากฏอยู่ในศิลาจารึก (หลัก ๕) ก็คือ ทรงปรารถนา "พุทธภูมิ" กล่าวคือสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าอีกพระองค์หนึ่งเลยทีเดียว เพื่อนำฝูงสัตว์โลกทั้งหลายข้ามสังสารวัฏนี้ไป ("เพื่อจัก...จุงเป็นพระพุทธจุงจักเอาฝูงสัตว์ทั้งหลายข้ามสังสารทุกข์นี้")

แต่เหตุผลประการสำคัญที่สุดนั้น ก็คือ พระองค์ท่านคงจะได้ทรงศึกษาเรื่องราวของ**พระเจ้าอโศกมหาราช** องค์เอกอัครศาสนูปถัมภกของพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดแห่งอินเดียเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๓ ซึ่งมีเรื่องโดยย่อว่า กษัตริย์อินเดียพระองค์นี้ขึ้นเสวยราชย์เมื่อราว พ.ศ. ๒๗๐ ในตอนแรกนั้นได้ทรงมุ่งแต่ทำสงครามแผ่แสนยานุภาพทำให้ผู้คนบาดเจ็บล้มตายลงเป็นจำนวนมากมาย จนเกิดสังเวชในพระทัยขึ้นมา จึงทรงเปลี่ยนพระทัยหันมาทนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นการใหญ่ อย่างที่ไม่เคยมีใครทำมาเทียมเท่าแต่ก่อนเลย เช่นโปรดให้มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นเป็นครั้งที่ ๓ ส่งสมณทูตไปเผยแพร่พุทธศาสนาในนานาประเทศ ได้ทรงสร้างพุทธเจดีย์และกุฏิวิหารขึ้นไว้ที่สังเวชนียสถานและตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นอันมาก ยิ่งกว่านั้นยังได้เสด็จออกผนวชอยู่คราวหนึ่งด้วย จนได้พระนามสามัญญาอีกพระนามหนึ่งว่า "**พระเจ้าศรีธรรมาโศกราช**" พระราชกรณียกิจอันยิ่งใหญ่ของพระเจ้าอโศกในเรื่องทนุบำรุงพระพุทธศาสนานี้ จึงเป็นที่ยกย่องเชิดชูอยู่ในหมู่พุทธศาสนิกชนโดยทั่วหน้า

ดังนั้นพระมหาธรรมราชาลิไทย ซึ่งทรงฝักใฝ่มีพระทัยมุ่งอยู่ในทางนี้มาแต่เดิมแล้ว จึงได้ทรงยึดถือเอาพระเจ้าอโศกเป็นแบบฉบับในการทนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยประการทั้งปวง เท่าที่จะทรงสามารถขวนขวายจัดทำขึ้นมาได้ รวมทั้งการเสด็จออกผนวชซึ่งนับว่าเป็นประการสำคัญที่สุด ไม่เคยมีพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ใดได้เคยทรงทำมาก่อนเลย

นอกจากนี้ยังมีมูลเหตุอีกข้อหนึ่ง ซึ่งสันษฐานว่าน่าจะเป็นมูลเหตุของการผนวชในครั้งนี้ด้วย ก็คือในการขึ้นเสวยราชย์ของพระองค์ท่านเมื่อปี พ.ศ. ๑๘๙๐ นั้น ปรากฏว่า (มีรายละเอียดอยู่ในศิลาจารึกหลักที่ ๔) พระองค์ท่านต้องทรงปราบดาภิเษกประหารอริราชศัตรูก่อนขึ้นเสวยราชย์ จึงทำให้พระองค์ท่านต้องสลดพระทัยเป็นอันมาก เช่นเดียวกันพระเจ้าอโศก ซึ่งโดยปรกติแล้วพระองค์ท่านมีพระทัยฝักใฝ่แต่ในทางธรรม ทรงมีเมตตาและขันติเป็นอย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้นเมื่อมีพฤติการณ์ดังนี้เกิดขึ้น จึงทรงเห็นว่าเป็นการทำบาปอย่างหนึ่ง และการที่ได้ทรงออกผนวชครั้งนี้ ก็นับได้ว่าเป็นการล้างบาปอยู่ด้วย

ครั้นปี พ.ศ. ๑๙๐๕ เมื่อพระองค์ท่านทรงปลงพระทัยในอันที่จะออกผนวชแน่นอนแล้ว ก็โปรดให้ราชบัณฑิตออกเดินทางไปอาราธนาพระมหาสามีสังฆราช ผู้เป็นปราชญ์เจนจบในพระไตรปิฎก มีศีลและวินัยเคร่งครัดอันสถิตย์อยู่ในลังกาทวีป มาจากเมืองนครพัน (เมือง "นครพัน" นี้ มีเค้าสันนิษฐานได้จากตำนานเก่า ๆ เช่น พงศาวดารโยนกและตำนานพระธาตุดอยสุเทพ ว่าคงเป็นเมืองเมาะตะมะในรามัญประเทศนี่เอง ฉะนั้นเรื่องตรงนี้น่าจะเป็นว่า พระมหาสามีสังฆราช* นี้ เดิมท่านคงอยู่ในลังกา เป็นพระสงฆ์ที่เลื่องลือกันอยู่มากในเรื่องความจัดเจนในพระธรรมและมีวินัยเคร่งครัด จนประเทศต่างๆที่นับถือพระพุทธศาสนาพากัน อาราธนาให้เสด็จเข้ามาเผยแพร่ลัทธิลังกาวงศ์ในประเทศของตนให้มั่นคงยิ่งขึ้น และในเวลาที่กล่าวนี้ท่านกำลังประทับอยู่ที่เมืองเมาะตะมะ ซึ่งในจารึกและตำนานเก่าเรียกว่า "นครพัน" ฉะนั้นพระมหาธรรมราชาลิไทยจึงโปรดให้ไปอาราธนาพระองค์ท่านมาจากเมืองนี้)

---

* การตรวจค้นต่อมา ทำให้เชื่อได้ว่าพระมหาสามีสังฆราชองค์นี้ ก็คือพระอุทุมพรบุปผามหาสวามี องค์ที่ปรากฏอยู่ในตำนานมูลศาสนา พงศาวดารโยนก ตำนานพระธาตุดอยสุเทพ และตำนานอื่น ๆ อีกเป็นอันมากนั่นเอง

พอสมเด็จพระสังฆราชเสด็จพระราชดำเนินมาได้ครึ่งทาง ก็มีรับสั่งให้ดำเนินการก่อสร้างกุฎีวิหารขึ้น ณ วัดป่ามะม่วง (ในตำนานเก่าเช่นชินกาลมาลินีหรือชินกาลมาลีปกรณ์และพงศาวดารโยนก เรียก "วัดอัมพวนาราม") ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของตัวเมือง และเป็นพระราชอุทยานสำหรับประพาสสำราญ พระราชหฤทัยของ พระมหากษัตริย์ สุโขทัย สมัยนั้นการตกแต่งวัดนี้ได้ทำกันอย่างหรูหราประณีตเป็นยิ่งนัก ถึงกับศิลาจารึกได้พรรณนาไว้อย่างน่าตื่นใจว่า

"รับสั่งให้นายช่าง ปลูกกุฎีวิหารระหว่าง ป่ามะม่วงอันมีใน ประจิมทิศเมืองสุโขทัยนี้ นายช่างได้ปราบภูมิภาคเสมอกัน แล้วเททรายเกลี่ยตามที่ทางให้งามทั่วทิศานุทิศ อุปมาเหมือนพระวิษณุกรรมเป็นผู้นฤมิตรก็ปานกัน"

การสร้างวัดป่ามะม่วง ซึ่งทำกันเป็นพิเศษสุดฝีมือครั้งนี้ นอกจากจะสร้างไว้สำหรับเป็นที่ประทับจำพรรษาของสมเด็จพระสังฆราชเจ้าแล้ว คงจะได้เตรียมไว้เป็นที่ประทับของพระองค์ท่านเองเมื่อออกผนวชด้วย เพราะได้เสด็จออกผนวชในปีเดียวกับที่สมเด็จพระสังฆราชองค์อุปัชฌาย์เสด็จมาถึง

พอสมเด็จพระสังฆราชกับคณะสงฆ์บริวารเสด็จมาถึง ก็โปรดให้จัดพิธีรับเสด็จขึ้นอย่างมโหฬาร จัดหมากพลู ข้าวตอก ดอกไม้ ไต้หอม ธูป เทียน ต้นกัลปพฤกษ์ ทำสักการะบูชาตลอดทาง มีพระบรมวงศานุวงศ์ อำมาตย์มุขมนตรี ข้าราชการ ตลอดจนอาณาประชาราษฎร รายทางรับเสด็จกันคับคั่ง ตั้งแต่เมืองฉอด (แม่สอด) เชียงทอง (อยู่ระหว่างเมืองตาก—กำแพงเพชร) บางจันทร์ บางพาน (อยู่ใกล้กำแพงเพชร) ตลอดกระทั่งถึงพระนครสุโขทัย

ส่วนภายในพระนครสุโขทัยนั้น ก็เร่งรีบจัดการตกแต่งถนนทาง ที่สมเด็จพระ-สังฆราชจะเสด็จพระราชดำเนินผ่าน จากประตูเมืองด้านตะวันออก ไปจนจรดประตูเมืองด้านตะวันตก และต่อไปจนกระทั่งถึงวัดป่ามะม่วง อันเป็นจุดหมายปลายทาง เบื้องบนทำเป็นเพดานอันงามวิจิตร กางกันแสงอาทิตย์มิให้ส่องลอดลงมาต้องพระวรกาย อีกทั้ง

แขวนไว้ซึ่งพวงบุปผาสุมาลัยไว้เป็นระยะ ๆ ส่วนเบื้องล่างนั้นก็โปรดให้ลาดผ้าเบญจรงค์อันงดงามไว้รับเสด็จ เพื่อมิให้พระยุคลบาทได้เหยียบลงต้องพื้นธรณีจนตลอดทาง

ศิลาจารึกหลัก ๕ ได้พรรณนาถึงความงดงามของหนทางที่สมเด็จพระสังฆราชเสด็จพระราชดำเนินนี้ว่า *"ผิจักเปรียบไปดูหนทางนั้นงามดั่งหนทางในเมืองฟ้า"*

สมเด็จพระมหาสามีสังฆราชได้เสด็จมาประทับจำพรรษาอยู่ ณ วัดป่ามะม่วงจนสิ้นไตรมาส ครั้นออกพรรษาแล้วพระมหาธรรมราชาลิไทยก็โปรดให้จัดงานบำเพ็ญพระราชกุศล ทำบุญโอยทานครั้งมโหฬารยิ่ง เพื่อฉลองพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ขนาดเท่าองค์พระพุทธเจ้า (ตามความเชื่อของชาวสุโขทัยยุคนั้น) ที่โปรดให้หล่อขึ้น ทรงสดับพระธรรมเทศนาทุก ๆ วันจนครบร้อยวัน

(พระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ขนาดเท่าองค์พระพุทธเจ้าที่ว่านี้ ก็คือพระศรีศากยมุนี ซึ่งเวลานี้ประดิษฐานอยู่ในวิหารวัดสุทัศน์ฯ จังหวัดพระนครนั่นเอง เป็นพระพุทธรูปหล่อที่งามมากองค์หนึ่ง และใหญ่ที่สุดในกระบวนพระพุทธรูปหล่อด้วยกันที่ยังบริบูรณ์ดีอยู่ทั้งองค์ หน้าตักกว้างถึง ๓ วา ๑ คืบ เดิมประดิษฐานอยู่ที่วิหารหลวง วัดมหาธตุเมือง สุโขทัยเก่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯเป็นผู้โปรดให้อัญเชิญลงมาไว้ที่กรุงเทพฯ)

พระราชทรัพย์ที่ได้ทรงประกอบพระมหากุศล และทรงกระทำมหาทานครั้งนั้นมีรายการแจ้งอยู่ในจารึกดังนี้

๑.ทองหมื่นหนึ่ง	*๒.เงินหมื่นหนึ่ง*	*๓.เบี้ยสิบล้าน*
๔.หมากสิบล้าน	*๕.จีวรสี่ร้อย*	*๖.บาตรสี่ร้อย*
๗.หมอนนั่งสี่ร้อย	*๘.หมอนนอนสี่ร้อย*	*๙.เสื่อสี่ร้อย*

และเครื่องกระยาทานทั้งหลายอีกเอนกอนันต์เหลือที่จะคณานับ

ครั้นออกพรรษาแล้ว ณ วันพุธ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีฉลู พุทธศักราช ๑๙๐๕ พระราชพิธีผนวชอันยิ่งใหญ่ครั้งแรกในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทยก็เริ่มขึ้น พอตะวันเย็นวันนั้นพระมหาธรรมราชาลิไทยก็ทรงสมาทานทศศีลเป็นดาบสเพศ(ซึ่งนับว่าแปลกไปจากที่เราปฏิบัติกันอยู่ทุกวันนี้) เฉพาะพระพักตร์"พระสุวรรณปฏิมากร"(ตามที่จารึก-

หลัก ๔ เรียก) หรือ"พระพุทธรูปทอง"(ตามที่จารึกหลัก ๕ เรียก) อันประดิษฐานอยู่ในพระราชมนเทียร และพระองค์ท่านได้ทรงสักการะอยู่เป็นเนืองนิจ แล้วจึงอาราธนาสมเด็จพระมหาสามีสังฆราช และพระภิกษุสงฆ์เถรทั้งปวงขึ้นบนเหมปราสาทราชมนเทียร

("พระสุวรรณปฏิมากร" หรือ "พระพุทธรูปทอง" นี้ยังไม่ อาจ ลง ยุติ ได้ว่าจะเป็นพระทองคำองค์ใดแน่ เพราะเวลานี้ได้พบพระทองคำถึง ๕องค์ด้วยกันแล้ว องค์ที่สำคัญน่าสนใจมากก็คือที่วัดไตรมิตรฯ และวัดมหรรณพ์ฯ)

เมื่อสมเด็จพระมหาสามีสังฆราชเจ้าพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ เถรานุ เถร ทั้ง ปวง ขึ้นประทับนั่งบนพระสุวรรณเหมปราสาทเรียบร้อยแล้ว พระราชพิธีผนวชก็ได้จัดทำขึ้น ใน พระราชมนเทียรนั่นเอง พิธีเริ่มด้วยทรงบรรพชาเป็นสามเณรก่อน แล้วจึงทรงเข้าพิธีราชอุปสมบทเป็นพระภิกษุ อย่างที่เราปฏิบัติกันอยู่ทุกวันนี้

การผวนชในพระราชมนเทียรนั้น สันนิษฐานกันว่าในสมัยสุโขทัยเมื่อแรก ๆ นั้นยังไม่มีการสร้างโบสถกัน แต่การบวชนั้นสามารถทำกันได้แม้ในพระพระราชฐาน เมื่อได้ทรงอุทิศถวายเป็นวิสุงคามสีมาแล้ว ซึ่งมีตัวอย่างอยู่ในประวัติศาสตร์สมัยหลังๆต่อมา เช่นในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อใกล้จะสวรรคตนั้น ได้ทรงถวายพระที่นั่งสุทธาศวรย์และพระที่นั่งธัญญมหาปราสาทเป็นวิสุงคามสีมาแก่คณะสงฆ์ เพื่อให้ข้าราชบริพารได้บวชหนีภัยจากพวกกบฏ อันมีขุนหลวงสรศักดิ์เป็นหัวหน้า และจากซากโบราณสถานในเมืองสุโขทัยทุกวันนี้นั้น ก็ปรากฏว่าโบสถ์ที่สร้างสมัยนั้นเท่าที่เหลืออยู่ล้วนแต่เล็กมาก เล็กกว่าวิหารทั้งนั้น การสร้างโบสถ์ใหญ่โตนั้นเราเพิ่งมาทำกันในสมัยอยุธยายุคหลังๆ ที่มีการนิยม"**บวชเรียน**"กันมากขึ้นนั่นเอง

เมื่อจะทรงผนวชขอศีลนั้น สามเณรพระมหาธรรมราชาลิไทยได้ทรงยืนขึ้นยอพระหัตถ์ยกขึ้นอัญชลีน้อมนมัสการ"พระสุวรรณปฏิมากร" (พระพุทธ) พระไตรปิฎกทรงเก็บไว้ในพระราชมนเทียร(พระธรรม) และองค์สมเด็จพระมหาสามีสังฆราชเจ้า พระสงฆ์) ครบองค์สามแห่งพระศรีรัตนตรัย แล้วทรงตั้งสัตยาธิษฐานว่า

"ผลบุญที่อาตมาบรรพชาอุปสมบทต่อพระศาสนาพระพุทธเป็นเจ้าคราวนี้ อาตมาไม่ปรารถนาจักรพรรดิสมบัติ อินทรสมบัติ พรหมสมบัติ ปรารถนาเป็นองค์พระพุทธเจ้านำสัตว์ทั้งหลายข้ามไตรภพนี้เทอญ"

พอทรงอธิษฐานเสร็จ ก็ทรงรับไตรสรณาคมน์ แล้วในบัดดลนั้นเองพื้นปฐพีก็หวั่นไหวไปทั่วทุกทิศ!

"ในขณะนั้นพระธรณีเจ้าก็บันดาลกัมปนาทหวาดไหว มิอาจที่จะดำรงพระคุณอันหนักของพระองค์ไว้ได้ในกาลนั้น ก็มีสำคัญประหนึ่งว่าสำแดงพระปาฏิหาริย์มีประการเอนกแท้จริงการเป็นดังนั้น ก็เป็นธรรมนิยมของพระโพธิสัตว์เจ้าทั้งหลาย"

(จากคำแปลพระคาถายอพระเกียรติในการผนวชครั้งนั้น ซึ่งสมเด็จพระมหาสามีสังฆราชได้ทรงนิพนธ์ไว้เป็นภาษามคธ เรียก "จารึกหลัก๖" อยู่ระหว่างพัทธสีมาวัดป่ามะม่วง ปัจจุบันอยู่ในพระที่นั่งศิวโมกขพิมาน บริเวณพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ)

ครั้นเสร็จพระราชพิธีผนวชแล้ว ก็เสด็จลงจากพระมหาสุวรรณเหมปราสาทเพื่อจะทรงราชดำเนินไปยังวัดป่ามะม่วง

ทันทีที่พระบาททั้งคู่ได้เหยียบลงต้องธรณีพื้นปฐพี ก็หวั่นไหวสะเทือนไปทั่วทุกทิศอีกเป็นคำรบสอง ยังความตื่นเต้นอัศจรรย์เป็นยิ่งนัก

สมเด็จพระมหาสามีสังฆราชได้ทรงบรรยายถึงพระอากัปกิริยาของพระมหาธรรมราชาลิไทย เมื่อขณะทรงเป็นบรรพชิตเพศไว้ดังนี้

"ครั้นเมื่อพระราชาเจ้าได้ทรงบรรพชาแล้ว ก็เสด็จลงจากพระราชมนเทียรของพระองค์ พระอินทรีย์สังวรสงบระงับราวกับว่าพระมหาเถรผู้มีพรรษากาล ๖๐ ปีเป็นประมาณ

และ*"พระองค์เป็นผู้ที่ฝูงชนทั้งหลายคร่ำครวญอยู่เอิกเกริก บูชาแล้วด้วยเอนก* บูชา"

สำหรับวัดป่ามะม่วง อันเป็นที่ประทับของพระองค์ท่านเมื่อขณะทรงผนวชนั้น สมเด็จพระสังฆราชเจ้าได้ทรงพรรณนาไว้อย่างน่าฟังดังนี้

"งามราวกับว่าสวนนันทนอุทยาน เป็นรัมยสถานดาษดาด้วยคณาพิหคต่างๆ มีพื้นทรายอันเรียรายด้วยทรายงาม ราวกับว่าแสงแก้วมุกดาเงินทองอันกองไว้ เป็นสถานอันควรแก่ชนทั้งหลายผู้ปรารถนาวิเวก"

การผนวชของพระมหาธรรมราชาลิไทยครั้งนั้น จะได้ทรงเวนราชสมบัติให้พระราชโอรสหรือผู้ใดเป็นผู้รักษาไม่ปรากฏในจารึก และจะได้ผนวชอยู่นานเท่าใดก็ไม่เป็นที่ทราบชัด แต่เชื่อว่าคงไม่นานนัก เพราะมีเรื่องราวและรายการเสด็จไปในที่ต่างๆในปีต่อมา ซึ่งจะนำมากล่าวไว้ในตอนต่อไปพอสมควร แต่อย่างไรก็ดีเรื่องนี้พอจะลงยุติได้ว่าพระองค์ท่านจะต้องลาผนวชก่อนพ.ศ. ๑๙๑๔ เป็นแน่ เพราะทางกรุงศรีอยุธยาอันมีสมเด็จพระบรมราชาธิราช(ขุนหลวงพะงั่ว)เป็นประมุข ได้เริ่มราวีย่ำทำลายสันติสุขของพระราชอาณาจักรสุโขทัยในปีที่กล่าวนี้ ติดต่อกันตลอดมาเป็นเวลานานถึง ๖ ปีเต็มๆ จนกระทั่งพระราชอาณาจักรสุโขทัยต้องประสบกับอาวสานลง

พระปรีชาสามารถในทางพุทธศาสตร์

ในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยหลายต่อหลายหลักด้วยกัน ต่างก็พร่ำพรรณนาถึงพระปรีชาสามารถ ในด้านวิทยาการของพระมหาธรรมราชาลิไทยนานาประการ เป็นต้นว่าทรงเจนจบและแตกฉาน ในคัมภีร์พระไตรปิฎกตลอดจนคัมภีร์ไตรเพท ทรงเชี่ยวชาญในทางไสยศาสตร์ คณิตศาสตร์ โหราศาสตร์ ดาราศาสตร์ อักษรศาสตร์ ฯ ล ฯ ทรงสามารถจะทำปฏิทิน และถอดลบวัน เดือนปี แก้ไขศักราชที่ขาดเกินให้ถูกต้องได้โดยมิเคลื่อนคลาด จนเป็นที่เลื่องลือกันทั่วไปในครั้งนั้น นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานกันว่า "**พระร่วงลบศักราช**" ที่ปรากฏเรื่องอยู่ในพงศาวดารเหนือนั้น เห็นจะเป็นพระมหาธรรมราชาลิไทยนี่เอง

นับได้ว่าพระมหาธรรมราชาลิไทยนี้ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่เจนจัดในทางพุทธศาสตร์อย่างแท้จริง ประจักษ์พยานที่เป็นมรดกตกทอดอยู่จนถึงพวกเราทุกวันนี้ก็คือ **"ไตรภูมิพระร่วง"** ซึ่งจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไปข้างหน้า และโดยเหตุที่ทรงเป็นนักคำนวณชั้นยอดนี่เอง จึงได้ทรงเอาความจัดเจนนี้มาใช้ในทางพระพุทธศาสนาด้วย เป็นต้นว่าทรงคำนวณขนาดของพระวรกายของพระพุทธเจ้า แล้วทรงออกแบบให้ช่างหล่อพระพุทธรูปขึ้นตามส่วนสัดที่ได้ทรงคำนวณนั้น (พระพุทธรูปองค์ที่กล่าวนี้ก็คือ **"พระศรีศากยมุนี"** ที่ได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง) ทรงอุตสาหะสอบสวนหลักฐานเกี่ยวกับพุทธลักษณะจากคัมภีร์พระไตรปิฎก แล้วทรงคิดแบบพระพุทธรูปให้ลงรอยกันกับตำราเท่าที่จะทำได้ จนได้แบบของพระพุทธรูปที่งามเป็นเยี่ยม เช่น พระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ ฯลฯ ซึ่งทำนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่เสมอกัน อันทรงได้เค้ามาจากคัมภีร์มหาปุริสลักษณะในบทที่ว่า **"ทีฆงฺ คุลี"** ซึ่งแปลว่า *"นิ้วพระหัตถ์และนิ้วพระบาทยาวงาม"* นิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่และนิ้วพระบาททั้งห้ามีประมาณเสมอกัน ไม่เหลื่อมล้ำไม่ยาวไม่สั้นดังสามัญมนุษย์ ฯลฯ ดังนี้เป็นต้น

ตอนหนึ่งในจารึกหลัก ๕ ได้ทรงคำนวณถึงเรื่องวันผนวชของพระองค์ดังนี้

"แต่พระพุทธเจ้าเข้านิรพานมาเถิงวันบวชนั้น ได้พันเก้าร้อยห้าปี......นับด้วยวันแต่พระนิรพานมาเถิงวันบวชนั้นได้หกแสนเก้าหมื่นห้าพันหกร้อยวันหนึ่ง"

ในกระบวนการคำนวณเกี่ยวกับเรื่องราวของพระพุทธศาสนา ของพระมหาธรรมราชาลิไทยนี้ ที่ได้รับยกย่องว่าเป็นชิ้นสำคัญก็คือ การคำนวณอายุพระพุทธศาสนาอันเป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่าน ที่ลงอยู่ในศิลาจารึกนครชุม (หลักที่ ๓) จารึกหลักนี้ได้โปรดให้ทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๑๙๐๐ อันเป็นปีที่ได้ทรงสถาปนาพระธาตุเจดีย์ที่เมืองนครชุม (กำแพงเพชร) ความตอนหนึ่งได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า

"แต่ปีอันสถาปนาพระมหาธาตุนี้เมื่อหน้า ได้สามพันเก้าสิบเก้าปี จึงจักสิ้นศาสนาพระเป็นเจ้า"

หมายความว่าอีก ๓๐๙๙ ปี นับจากปีที่ทรงสร้างพระธาตุนี้ (พ.ศ. ๑๙๐๐) พระพุทธศาสนาจะดับศูนย์สิ้นไป (ใน พ.ศ. ๕๐๐๐) ซึ่งตรงกับคตินิยมที่ชาวเราเชื่อถือกันตลอดมาในชั้นหลัง ๆ นี้ จึงทำให้เรียกงานฉลองยี่สิบห้าพระพุทธศตวรรษว่า "**งานฉลองกึ่งพุทธกาล**" การที่กล่าวขวัญกันในเมืองไทยเราทำนองนี้ อาจเริ่มมีมาแต่รัชสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไทยเป็นประเดิมก็ได้

ต่อจากข้อความที่ได้กล่าวมาแล้ว พระองค์ท่านก็ได้ทรงกำหนดระยะกาลแห่งความเสื่อมของพระพุทธศาสนาไว้เป็นตอน ๆ มีความสำคัญดังนี้

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๐๐ ไป จะหาผู้รู้พระไตรปิฎกจบไม่ได้เลย อีกทั้งจำพวกพระอภิธรรม คัมภีร์และชาดกต่าง ๆ ก็จะขาดตกบกพร่อง หาต้นฉบับบริบูรณ์ไม่ได้

ตั้งแต่ พ.ศ. ๓๐๐๐ ไป พระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีลจะหมดไป จะมีคนครองไตรจีวรอย่างพระแต่ไม่มีศีล ไม่มีวินัย

ตั้งแต่ พ.ศ. ๔๐๐๐ ไป จะหาผู้ครองไตรจีวรไม่ได้เลย

ถึง พ.ศ. ๕๐๐๐ ไป ก็เป็นกาลอันสิ้นสุดของพระพุทธศาสนา พระบรมธาตุอันกระจัดกระจายอยู่ในที่ต่าง ๆ ทั้งในมนุษย์โลก เทวโลก และนาคโลก จะเหาะไปรวมกันที่เกาะลังกา แล้วล่องลอยทางอากาศไปชุมนุมกันที่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงตรัสรู้ แล้วจะบังเกิดเพลิงไหม้เผาผลาญพระบรมธาตุอย่างสิ้นเชิง เปลวเพลิงพุ่งขึ้นไปจนถึงชั้นพรหมโลก

นี่คือหลักฐานอันหนึ่งซึ่งเกี่ยวกับการค้นคว้าการคำนวณ และการเอาพระทัยใส่สอบสวนในเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของพระมหาธรรมราชาลิไทย

นอกจากนี้พระองค์ท่านยังเป็นผู้ทรงริเริ่ม ในการจัดระเบียบสังฆมณฑลตามแบบลังกา คือแบ่งคณะสงฆ์ออกเป็นสองฝ่าย มี**คามวาสี**ฝ่ายหนึ่ง และ**อรัญญวาสี**อีก

ฝ่ายหนึ่ง พระสงฆ์ฝ่ายคามวาสีนั้นถือการเรียนภาษามคธ ศึษกาพระพุทธวัจนะในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่าง ๆ เป็นสำคัญ แล้วนำไปเทศนาสั่งสอนประชาชน พระสงฆ์พวกนี้มักอยู่ตามวัดในเมือง นับเป็นฝ่ายคันถธุระ ส่วนพระสงฆ์ฝ่ายอรัญญาวาสีนั้น คือพวกชอบธุดงค์ท่องเที่ยวไปตามป่า ยึดมั่นในการบำเพ็ญภาวนาหาความสงบ กระทำจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใส ถือพระธรรมวินัยเคร่งครัดเป็นสำคัญ พระสงฆ์พวกนี้มักอยู่ตามวัดในอรัญญิก นับเป็นพวกวิปัสนาธุระ

พระองค์ท่านเป็นผู้ทรงจัดระเบียบพิธีพราหมณ์ อันเป็นเค้าโครงของพิธีทวาทศมาศ (พระราชพิธีสิบสองเดือน) ต่อมา โดยมีพระราชประสงค์จะประสานพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์เข้าด้วยกัน อันจะเห็นได้จากเมื่อทรงผนวชนั้น ได้ทรงถือเป็นเพศดาบสตามพิธีพราหมณ์ก่อน แล้วจึงทรงเข้าพิธีพุทธเป็นสามเณรและภิกษุในภายหลัง

คตินิยมที่ชาวไทยเราถือกันมาแต่โบราณว่า เทพเจ้าในศาสนาพรามณ์เป็นสัมมาทิฏฐิช่วยพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนานั้น ก็คงจะเริ่มเกิดขึ้นแต่ในรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไทยนี้เป็นต้นมา ฉะนั้นในพิธีทางศาสนาของทางการบ้านเมืองของเราตลอดลงไปกระทั่งถึงชาวบ้านทั่วไป จึงต้องมีพิธีพรามณ์คลุกคล้าปะปนอยู่ด้วยตลอดมากระทั่งปัจจุบันนี้

ทรงให้กำเนิดวรรณคดีทางศาสนา

โดยที่ในรัชกาลของพระมหาธรรมราชาลิไทยนี้ เป็นยุคที่พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์กำลังฟูเฟื่องถึงที่สุดทุก ๆ ทางนี่เอง พระธรรมคัมภีร์ต่าง ๆ จึงได้หลั่งไหลจากลังกาเข้ามาสู่กรุงสุโขทัยเป็นอันมาก แล้วได้ถูกถ่ายทอดแปลลงเป็นภาษาไทย รวมทั้งวรรณคดีชาดกต่าง ๆ ด้วย เป็นต้นว่ามหาชาติ (มีหลักฐานอยู่ในจารึกหลัก ๓ ตอนที่ทรงกล่าวถึงความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในอนาคตกาล ตอนหนึ่งว่า " ธรรมเทศนาอันเป็นต้นว่า พระมหาชาติหาคนสวดแลมิได้เลย ธรรมชาดกอันอื่นใช้ร์มีต้นหาปลายมิได้ มีปลายหาต้นมิได้เลย ") แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าตำหรับตำราและวรรณคดีทางศาสนา ที่

พระมหากษัตริย์สุโขทัยได้โปรดให้ทำขึ้นไว้ได้ศูนย์หายไปหมด ด้วยมูลเหตุหลายต่อหลายประการด้วยกัน คงมีเหลือไว้เป็นพยานหลักฐานให้เราได้ทราบชัดถึงความรุ่งเรืองทางศาสนาแต่ครั้งนั้นเพียงเล่มเดียว คือ "**ไตรภูมิกถา**" หรือที่เรียกกันทั่ว ๆ ไปในสมัยนี้ว่า "**ไตรภูมิพระร่วง**" อันเป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระมหาธรรมราชาลิไทยเอง

ที่เราทราบว่าเป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่าน ก็เป็นด้วยในบานแผนกเดิมของหนังสือเล่มนี้ มีบอกไว้อย่างชัดแจ้งว่า

"เนื้อความไตรภูมิกถานี้ มีในกาลเมื่อใดไส้ และมีแต่ในปีระกาโพ้นเมื่อสักราชได้ ๒๓ ปี ปีระกาเดือนสี่เพ็ง วันพฤหัษบดีวาร ผู้ใดหากสอดรูบมิได้ไส้สิน เจ้าพระญาเลไทยผู้เป็นลูกแห่งเจ้าพระญาเลลิไทย ผู้เสวยราชสมบัติในเมืองศรีสัชชนาไลยและสุกโขทัยและเจ้าพระญาลิไทยนี้ ธ เป็นหลานเจ้าพระญารามราชผู้เป็นสุริยวงษ์ และเจ้าพระญาเลไทยได้เสวยราชสมบัติในเมืองสัชชนาไลยอยู่ได้ ๖ เข้า จิ่งได้ไตรภูมิ"

แต่ปีที่ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเรื่องนี้ ยังเป็นที่สงสัยกันอยู่มาก ตามข้อความที่ยกมานี้ อาจเป็นได้ว่าทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นแต่เมื่อยังดำรงพระอิสริยยศเป็นพระมหาอุปราชครองเมืองศรีสัชชนาลัยอยู่ได้ ๖ ปีแล้วก็ได้ นั่นหมายความว่าทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นในปี พ.ศ. ๑๘๘๘ หรืออาจเป็นปีอื่น ๆ ก็ได้ ซึ่งถ้าจะสันนิษฐานกันแล้วยังจะต้องกล่าวต่อไปอีกยืดยาวนัก

อย่างไรก็ดีหนังสือ "ไตรภูมิกถา" นี้ นับได้ว่าเป็นหนังสือเล่มแรกในวงวรรณคดีของชาติไทยเรา เป็นหนังสือเก่าที่สุดที่เรามีอยู่เป็นสมบัติของชาติเวลานี้ ทั้งเป็นหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนาอีกด้วย และสิ่งที่น่าภาคภูมิใจยิ่งอีกประการหนึ่งก็คือ หนังสืออันเป็นบทพระราชนิพนธ์เล่มนี้ เป็นหนังสือที่สำเร็จขึ้นด้วยพระวิริยะอุตสาหะเป็นอย่างยิ่ง ทรงสอบสวนค้นคว้าจากตำราคัมภีร์ต่าง ๆ เป็นอันมาก เท่าที่ได้ทรงอ้างไว้ก็เป็นจำนวนถึง ๓๐ คัมภีร์ด้วยกัน นอกจากนี้ยังทรงสอบถามจากนักปราชญ์ราชบัณฑิตด้วยกันเวลานั้นอีกทั้งที่เป็นฆราวาสและบรรพชิตหลายต่อหลายคน เท่าที่ได้ทรงออกนามไว้ก็มี "เรียนแต่พระ

อโนมทัสสีและพระมหาเถรธรรมปาลเจ้าบ้าง ๆ พระมหาเถรสิทธัฏฐะเจ้าบ้าง ๆ พระมหาเถรพงษะเจ้าบ้าง ๆ พระมหาเถรบัญญาณทันธส ๆ เรียนแต่ราชบัณฑิตผู้หนึ่งชื่ออุปเสน-ราชบัณฑิต ผู้หนึ่งชื่ออทรายราชบัณฑิต เรียนแต่ใกล้ด้วยสารพิไลยแต่พระมหาเถรพุทธ-โฆสาจารย์ในเมืองหริภุญไชย ๆ"

นับว่าเป็นงานค้นคว้าที่ยิ่งใหญ่มากพอดูทีเดียว สำหรับหนังสือเล่มนี้ ซึ่งไม่เคยมีชาวไทยคนใดได้ทำขึ้นไว้ก่อนเลย

หนังสือเล่มนี้เริ่มเรื่องด้วยการกล่าวถึงว่ามนุษย์สัตว์ทั้งหลายย่อมจะวนเวียนไปมาอยู่ในภูมิ ๓ คือกามภูมิ ๑ รูปภูมิ ๑ และอรูปภูมิ ๑ ด้วยเหตุนี้จึงได้ชื่อว่า "**หนังสือไตรภูมิ**" ต่อไปจำแนกกามภูมิ (แดนอันเกี่ยวข้องอยู่ด้วยเรื่องกาม) ออกเป็นส่วนย่อย ๆ อีก ๑๑ ภูมิ คือเป็นอบายภูมิ (ทุคติภูมิ—ภูมิที่ไม่น่าอยู่) ๔ ได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย ดิรัจฉาน สุคติภูมิ ๗ คือเป็นมนุษย์ภูมิ ๑ กับสวรรค์อีก ๖ ภูมิ ส่วนรูปภูมิ (แดนสุขอันไม่มีเรื่องกามเกี่ยวด้วย) นั้นเรียกกันว่า "พรหมโลก" แบ่งออกเป็น ๑๖ ชั้นด้วยกัน และในอรูปภูมิ (แดนของพรหมซึ่งไม่มีรูป มีแต่ "จิต") นั้น จำแนกได้อีก ๔ ชั้น เมื่อรวมชั้นต่าง ๆ ของภูมิทั้งสามแล้วได้ ๓๑ ชั้นด้วยกัน

ต่อจากนั้นก็กล่าวถึงการปฏิสนธิ คือการกำเนิดของสัตว์ต่าง ๆ ในภูมิทั้งสามนี้ ซึ่งมีแปลก ๆ กันอย่างสนใจ แล้วพรรณาถึงรายละเอียดความเป็นไปของแต่ละภูมิอย่างพิสดารน่าตื่นใจ เช่นสภาพอันน่าทุเรศของเปรต การลงโทษอันแสนหฤโหดทารุณชวนสยดสยองในแดนนรก ความสวยงามตระการตาของชาวสวรรคและความเป็นไปในเทวภูมิหรือแดนบรมสุขของเทวดาและพรหม ถัดจากนั้นก็บรรยายถึงแผนที่สากลจักรวาฬ มีโลกมนุษย์ โลกสวรรค์ และโลกอื่น ๆ ตลอดจนเวลาและฤดูกาล เรื่องป่าหิมพานต์ เขาไกรลาส สระอโนดาษ ช้างเอราวัณ ต้นปาริชาติ ต้นกัลปพฤกษ์ ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่แปลกประหลาดมหัศจรรย์ แล้วกล่าวถึงเรื่องโลกในสากลจักรวาฬถึงแก่ความประลัย คือต้องศูนย์สิ้นไปด้วยน้ำและลม และจะบังเกิดมีขึ้นอีกด้วยอย่างไร ในที่สุดของเรื่องจบล ง

ด้วยการกล่าวถึงพระนิพพาน การกระทำตนเข้าสู่ประตูพระนิพพาน อันเป็นความปรารถนาสูงสุดของพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ก็มีข้อความบางตอน กล่าวจูงใจให้ทำบุญทำกุศลบำรุงพุทธศาสนาด้วยประการต่าง ๆ ซึ่งความดีที่มนุษย์ได้กระทำไว้นี้ เทวดาจะเที่ยวตระเวณจดชื่อจารึกลงไว้ในแผ่นทอง แล้วนำไปให้แก่บัญจสิขรเทวบุตร ๆ เอาไปให้พระมาตลี แล้วพระมาตลีจะได้รวบรวมนำไปทูลถวายต่อพระอินทร์อีกต่อหนึ่ง แล้วเหล่าเทวดาทั้งหลายก็จะตรวจดูบัญชีรายชื่อในแผ่นทองนั้น ถ้าเห็นว่ามีเป็นจำนวนมาก เหล่าเทวดาก็จะพากันแซ่ซร้องสาธุการยินดีเป็นอันมาก ด้วยว่ามนุษย์ทำดีจะได้ขึ้นมาเกิดเป็นเทวดาร่วมกันต่อไปมากขึ้น แต่หากว่าเห็นบัญชีรายชื่อในแผ่นทองนั้นมีน้อย เทวดาก็จะเศร้าใจพากันร้องว่าโอ้อนิจจามนุษย์ทำบุญกันน้อยมาก ชรอยว่าเขาคงชวนกันทำแต่บาปกรรม แล้วจะต้องไปเกิดในแดนนรกมากต่อมากนัก กลัวว่า "จำเนียรไปภายหน้าเหยียวว่าเมืองฟ้านี้จะเปล่าเสียแล ฯ"

จากข้อความที่พรรณนาถึงความเป็นไปในแดนต่าง ๆ ของนรกและสวรรค์ ที่ปรากฏอยู่ใน "ไตรภูมิกถา" นี้ ได้ก่อให้เกิดภาพจิตรกรรมอันสวยงามตระการตาตามฝาผนังโบสถ์วิหารและในเล่มสมุดหนังสือโบราณมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา อันก่อให้เกิดคุณค่าทางศิลปะด้านนี้ขึ้นมาอีกทางหนึ่งด้วย

ความมุ่งหมายอันสำคัญในการที่ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ขึ้น กล่าวได้ว่าจุดใหญ่อยู่ที่จะขัดเกลาจิตใจสั่งสอนให้พลเมืองเชื่อในเรื่องบุญบาป ประพฤติมั่นอยู่ในศีลธรรมจรรยาอันดีงาม ซึ่งก็ได้สัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นที่น่าพึงใจยิ่ง บรรพบุรุษของเราเชื่อกันอย่างจริงจังว่า นรกสวรรค์นั้นเป็นของมีจริง พากันสยดสยองต่อการที่จะต้องถูกทรมานอย่างแสนสาหัสด้วยประการต่าง ๆ ในยมโลก บังเกิดความใฝ่ฝันที่จะประกอบแต่กรรมดีเพื่อจะได้ไปเกิดในเทวโลกหรือไม่ก็โลกพระศรีอาริย์ อันเป็นแดนแห่งบรมสุขอย่างแท้จริง พระราชประสงค์สำคัญข้อนี้ก็ได้มีกล่าวอยู่ตอนหนึ่งในบทพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ด้วยว่า

พระอัฏฐารศ→

ประดิษฐานอยู่ใน ซากวิหาร ของวัด สะพานหินซึ่งเป็น อารามสำคัญ ที่พ่อ ขุนราม คำแหง จะ ทรงช้างเผือกออก นมัสการ ทุก วัน เพ็ญ

วัดช้างล้อม→

อยู่ที่ เมือง ศรีสัช นาลัย มีเจดีย์ทรง ระฆังแบบ ลังกา ฐานทำเป็นรูปช้าง จำนวนถึง 36 เชือก มีซุ้มประ ดิษ ฐาน พระพุทธ รูปถึง 19 ซุ้ม

"ผู้ใดจักปรารถนาสวรรค์นิพพาน จงสดับนี้ฟังไตรภูมิกถาด้วยทำนุกอำรุง อย่าได้ประมาทสักอันดังนี้ จึ่งจะได้พบพระศรีอาริยไมตรีเจ้า เมื่อจะลงมาตรัสแก่สัพพัญญุตญาณในโลกนี้แล ฯ"

ความเชื่อในเรื่องท่านองนี้ ได้ฝังรากลึกอยู่ในจิตใจชาวไทยเรามานับด้วยร้อย ๆ ปี เพิ่งจะมาเสื่อมคลายไปในตอนที่อารยธรรมแผนใหม่ของชาวยุโรปได้แพร่หลายเข้ามาถึงเมื่อไม่นานมานี้เอง

จึ่งนับได้ว่าพระราชกรณียกิจในเรื่องนี้ของพระมหาธรรมราชาลิไทย เป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวด้วยการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาของพระองค์ท่าน

ทรงสร้างกุศลและสร้างปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ

ได้กล่าวมาแล้วว่ารัชกาลของพระมหาธรรมราชาลิไทยนี้ เป็นยุคที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งโรจน์อย่างถึงขนาดทุกด้านทุกประการ พระมหากษัตริย์ไทยองค์นี้ได้ทรงขะมักเขม้นขวนขวายสร้างบุญสร้างกุศลเป็นพิเศษ ยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ใดแต่ก่อนมา ได้ทรงให้กำเนิดถาวรวัตถุอันเกี่ยวเนื่องด้วยพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากมายหลายต่อหลายสิ่งด้วยกัน ซึ่งจะขอนำมากล่าว ณ ที่นี้โดยสังเขป

สร้างพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์

พระองค์ท่านได้โปรดให้ประชุมช่างฝีมือชาวเชียงแสน–สุโขทัยขึ้น แล้วให้ร่วมกันออกแบบพระพุทธรูปที่งามยอดเยี่ยมเป็นพิเศษขึ้น อันได้รับยกย่องว่าไม่มีพระพุทธรูปองค์ใดทั้งที่สร้างก่อนหน้านั้นและหลังจากนั้นมาจะงามเทียบเท่าได้เลย พระพุทธรูปที่ว่านี้ก็คือพระพุทธชินราช และพระพุทธชินสีห์ นั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธชินราชนั้นกล่าวได้ว่างามที่สุดในกระบวนพระพุทธรูปหล่อด้วยกัน ถึงกับในตำนานกล่าวว่าพระอินทร์ลงมาช่วยหล่อด้วยจึงสำเร็จได้ ความงามของพระพุทธรูปองค์นี้เป็นที่ตรึงตาตรึงใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็นเป็นยิ่งนัก บางคนถึงกับน้ำตาไหลด้วยความปลื้มปีติเมื่อได้เห็นองค์ท่าน พระพุทธ-

รูปองค์นี้เป็นที่สักการะเลื่อมใสของพระมหากษัตริย์ไทยต่อมาทุกยุคทุกสมัย และมีการกล่าวขวัญถึงในด้านความศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เป็นอันมาก แม้พระมหากษัตริย์ที่ทรงมีแนวความคิดเห็นเป็นสมัยใหม่บางพระองค์ เป็นต้นว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงเชื่อว่าพระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระที่เทวดาสร้างเป็นแน่ เพราะดูมีความงามล้ำเลิศเกินกว่าสามัญมนุษย์จะบันดาลขึ้นมาได้

สันนิษฐานว่าพระพุทธชินสีห์นั้นสร้างขึ้นเมื่อปีจอ พ.ศ. ๑๙๐๑ ส่วนพระพุทธชินราชสร้างเมื่อปีกุน พ.ศ. ๑๙๐๒ สร้างที่เมืองพิษณุโลกทั้งสององค์

นอกจากนี้แล้ว พระพุทธรูปสำคัญที่ได้โปรดให้หล่อขึ้นยังอีกหลายองค์ เช่น พระศรีศากยมุนี พระศรีศาสดา ฯลฯ พระพุทธรูปเหล่านี้เกือบทั้งหมดได้ถูกอัญเชิญลงมาไว้ในกรุงเทพ ฯ นอกจากพระพุทธชินราชองค์เดียวที่ยังคงประดิษฐานอยู่ในจังหวัดพิษณุโลกเป็นมิ่งขวัญของชาวเมืองนั้นตลอดมาจนทุกวันนี้

พระพุทธรูปที่สร้างในยุคนี้ มีสิ่งที่น่าสังเกตได้อันผิดจากพระพุทธรูปที่สร้างในยุคอื่นอยู่ประการหนึ่งก็คือ มักทำนิ้วพระหัตถ์สี่นิ้วเสมอกัน ไม่เหลื่อมล้ำยาวสั้นดังสามัญมนุษย์

สร้างวัด สร้างเจดีย์ ปลูกพระศรีมหาโพธิ์

ในรัชกาลนี้ ทางกรุงสุโขทัย มีความ เกี่ยวข้องกับ ลังกา ในด้าน พุทธศาสนา เป็นพิเศษ เชื่อว่าคงจะได้ส่งทูตไปมาติดต่อกันอยู่เป็นเนืองนิจ จึงปรากฏว่าพระมหาธรรมราชาลิไทยได้เอาพระทัยใส่ในการเสาะแสวงหาพระบรมธาตุและพระศรีมหาโพธิ์ อันเชื่อว่าเป็นของแท้และจริงมาจากลังกา นำเข้ามายังกรุงสุโขทัย แล้วสร้างเป็นถาวรวัตถุประดิษฐานขึ้นไว้เป็นที่สักการะบูชาเป็นอันมาก เช่น

เมื่อปี พ.ศ. ๑๙๐๐ ได้โปรดให้สถาปนาพระธาตุเจดีย์ขึ้นที่เมืองนครชุม (กำแพงเพชร) พร้อมกับปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ด้วย เข้าใจว่าคงจะได้มีการสมโภชฉลองเป็นการใหญ่เช่นเคย แล้วโปรดให้ทำศิลาจารึกเล่าเรื่องการที่ทรงสร้างบุญสร้างกุศลขึ้นไว้ ณ ที่

นั้นด้วย สำหรับพระบรมธาตุที่โปรดให้บรรจุไว้ในพระเจดีย์นั้น ทรงยืนยันว่าเป็นของแท้ของจริงได้มาจากลังกา ("พระมหาธาตุอันนี้ใช่ธาตุอันสามานย์ คือพระธาตุจริงแล้ เอาลุกแต่ลังกาทวีปพู้นมาดาย" — ศิลาจารึกหลัก ๓)

ส่วนต้นพระศรีมหาโพธิ์ก็ทรงกล่าวว่าได้มาจากต้นโพธิ์เดิมซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงตรัสรู้และผจญมารมาจริง ๆ ("เอาทั้งพืชพระศรีมหาโพธิ์อันพระพุทธเจ้าเราเสด็จอยู่ใต้ต้นและผจญพลขุนมาราธิราช ได้ปราบแก่สัพพัญญุตญาณเป็นพระพุทธ มาปลูกเบื้องหลังพระมหาธาตุนี้")

พร้อมกันนั้นได้ทรงชักชวนให้คนทั้งหลายกราบไหว้ กระทำสักการะบูชาแก่พระมหาธาตุและพระศรีมหาโพธิ์นี้ จะมีอานิสงค์ดังได้นมัสการต่อพระพุทธองค์เลยทีเดียว

และในระยะนี้ (พ.ศ. ๑๙๐๐—๑๙๐๒) ได้โปรดให้สร้างวัดพระศรีมหาธาตุขึ้น ณ เมืองสองแคว (พิษณุโลก) เพื่อเตรียมไว้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดาด้วย

พ.ศ. ๑๙๐๒ ได้โปรดให้สร้างวัดป่าแดงขึ้น แล้วอาราธนาให้พระมหากัลยาณเถระมาครองเป็นเจ้าอาวาส ต่อจากนั้นได้เสด็จกรีธาทัพขึ้นไปปราบเมืองแพร่ เป็นเวลา ๗ เดือนก็เสด็จกลับ พร้อมกับได้ทรงนำคน ๑๕ ครัวเรือนมาถวายสำหรับวัดป่าแดงนี้ด้วย

นอกจากนี้ก็มีเรื่องเสด็จไปประทับอยู่ที่เมืองสองแคว (พิษณุโลก) เป็นเวลาถึง ๗ ปี ตลอดเวลา ๗ ปีที่สองแควนี้ได้ทรงใช้เวลาให้หมดไปด้วยการทะนุบำรุงเสริมสร้างพระพุทธศาสนา เป็นต้นว่าสร้างวัดสร้างเจดีย์ ปลูกพระศรีมหาโพธิ์ ฯลฯ เช่นที่ได้เคยทรงประพฤติปฏิบัติมาแต่เมื่อครั้งประทับอยู่ในพระนครหลวงและเมืองอื่น ๆ เสร็จแล้วได้ทรงนำขบวนพยุหยาตรามโหฬาร มีชาวเมืองร่วมขบวนโดยเสด็จมาถึง ๑๓ หัวเมืองด้วยกันเข้ามานมัสการพระพุทธบาทในกรุงสุโขทัย ซึ่งจะได้กล่าวถึงเรื่องนี้โดยพิสดารต่อไปในตอนข้างหน้า

เท่าที่ได้พรรณนามาพอสมควรนี้ เราก็จะเห็นได้อย่างชัดแจ้งแล้วว่าพระมหากษัตริย์สุโขทัยพระองค์นี้ทรงเอาพระทัยใส่ในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งยวด ไม่ว่าจะเสด็จไปอยู่ที่ไหน ไม่ว่าจะเสด็จไปด้วยเรื่องอันใดก็ตาม เป็นต้องมีการบำรุงพระพุทธศาสนามาเกี่ยวข้องด้วยทุกครั้งไป

สร้างรอยพระพุทธบาท

รัชสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไทยนี้ ได้มีการสร้างรอยพระพุทธบาทจำลองขึ้นไว้เป็นที่สักการะเป็นจำนวนมากมาย มีทั้งหล่อด้วยสัมฤทธิ์และจำหลักลงแผ่นศิลา ทำขึ้นด้วยฝีมืออันประณีตประดับลวดลายอ่อนไหวงดงาม ซึ่งทำขึ้นตามความเชื่อถือกันในมหาปุริสลักษณะของพระพุทธองค์ ว่าที่ฝ่าพระบาทแต่ละข้างนั้นมีความวิจิตรพิสดารต่างจากสามัญมนุษย์เรานานาประการ แล้วมาปรุงแต่งเสริมต่อตามความนิยมของช่างฝีมือให้งดงามยิ่งขึ้น

ในการสร้างรอยพระพุทธบาทยุคสุโขทัยนี้ มิใช่สักแต่ว่าโปรดให้ช่างทำ ๆ ขึ้นเท่านั้นแต่พระมหากษัตริย์เรายุคนั้นถึงกับได้ส่งคนให้ออกเดินทางไปวัดขนาดรอยพระพุทธบาทบนยอดเขาสุมนกูฏในลังกาจนถึงที่เลยทีเดียว ซึ่งพระพุทธบาทในลังการอยที่กล่าวนี้นับถือกันว่าเป็นรอยพระบาทอันแท้จริงของพระพุทธองค์ ที่ได้ทรงกระทำปาฏิหาริย์เหยียบไว้จริง ๆ

เรื่องนี้ได้มีเล่าอยู่ในจารึกหลัก ๓ ว่า "พระบาทลักษณะนั้นไซร้ พระยาธรรมมิกราชให้ไปพิมพ์เอารอยตีน...พระเป็นเจ้าถึงสิงหลอันเหยียบเหนือจอมเขาสุมนกูฏบรรพตประมาณเท่าใดเอามาพิมพ์ไว้"

ครั้นสร้างขึ้นสำเร็จ ก็โปรดให้นำขึ้นไปประดิษฐานไว้บนยอดเขาเช่นเดียวกับในลังกา แล้วโปรดให้เปลี่ยนชื่อยอดเขานั้นเสียใหม่ด้วยว่า "**สุมนกูฏบรรพต**" (ปัจจุบันเรียกกันว่า "**เขาพระบาทใหญ่**" เช่นเดียวกับในลังกา และได้มีการสมโภชสนุกสนานเป็นประจำทุกปีเสมอมา จนกระทั่งกรุงสุโขทัยสิ้นอำนาจลง

รอยพระพุทธบาทที่สร้างขึ้นเมื่อราวปี พ.ศ. ๑๙๐๒ นั้น เท่าที่มีบอกไว้ในศิลาจารึกปรากฏว่าได้โปรดให้สร้างขึ้นสี่รอย ได้นำไปประดิษฐานไว้ตามยอดเขาในเมืองสำคัญต่าง ๆ ครั้งนั้นสี่เมืองด้วยกัน คือที่เขาสุมนกูฏกรุงสุโขทัยที่กล่าวมาแล้วแห่งหนึ่ง ที่ยอดเขาแห่งหนึ่ง ในเมืองศรีสัชนาลัย (ชื่อในจารึกลบเลือนเสีย เข้าใจว่าคงเป็นยอดเขาสุวรรณคีรี) ที่เหนือจอมเขานางทองในเมืองบางพาน (เมืองเก่าอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร) อีกแห่งหนึ่ง และที่เหนือจอมเขาปากพระบาง (เขากบ) เมืองนครสวรรค์อีกแห่งหนึ่ง ทุกแห่งที่ได้ประดิษฐานไว้โปรดให้ทำจารึกบอกเรื่องราวไว้ด้วย

ในการสมโภชพระพุทธบาทที่เขาสุมนกูฏ กรุงสุโขทัยเมื่อปี พ.ศ. ๑๙๐๒ นั้น ได้มีพรรณนาไว้ในศิลาจารึก (หลัก ๘) อย่างน่าตื่นใจ ซึ่งมีใจความว่าได้โปรดให้ตกแต่งหนทางจากตัวเมืองสุโขทัยไปยังเขาสุมนกูฏอย่างงดงามเป็นยิ่งนัก สองฟากทางตั้งต้นกัลปพฤกษ์แขวนพวงมาลัยดอกไม้ จุดได้เทียนประทีปตามไว้สว่างจ้า เผาธูปหอมควันตระหลบไปทั่ว ปักธงทิวแลสลอนไปทั้งสองข้างทาง เรียงรายขันหมากพลูระทำบูชาครึกครื้น ด้วยระบำรำเต้นและการเล่นทุกชนิด แซ่ซร้องด้วยเสียงสาธุการบูชาและเสียงดุริยพาทย์พิณฆ้องกลองประโคม อยู่สนั่นหวั่นไหว ปานว่า แผ่นดิน แทบจะ ถล่มทลาย ไปเลยทีเดียว ซึ่งนับว่ามโหฬารไม่น้อยไปกว่างานทอดกฐินในสมัยเดียวกันนั้นเท่าใดนัก

หลังจากที่ได้เสด็จไปประทับบำรุงพระพุทธศาสนา อยู่ในเมือง สองแคว เป็นเวลานานถึง ๗ ปีแล้ว พระองค์ท่านก็ได้เสด็จกลับคืนสู่พระนครสุโขทัยพร้อมด้วยกระบวนพยุหยาตรามโหฬาร มีชาวเมืองต่าง ๆ ที่ขึ้นต่อกรุงสุโขทัยเวลานั้นร่วมโดยเสด็จมาถึง ๑๓ หัวเมืองด้วยกัน เช่น สระหลวง (พิจิตร) สองแคว (พิษณุโลก) ปากยม (บางยม เมืองร้างอยู่ในจังหวัดสุโขทัยเวลานี้) พระบาง (นครสวรรค์) ชากังราว (กำแพงเพชร) ฯลฯ ความมุ่งหมายสำคัญที่ได้ทรงนำขบวนมโหฬารเข้ามาคราวนี้ ก็คือเพื่อให้มานมัสการพระพุทธบาทที่เขาสุมนกูฏนั่นเอง

ฉนั้นรอยพระพุทธบาทที่เขาสุมนกูฏกรุงสุโขทัยครั้งกระนั้น ก็เห็นจะมีความสำคัญ อาจเทียบเสมอได้ด้วยพระพุทธบาทเมืองสระบุรี ในสมัยกรุงศรีอยุธยาต่อมาเลยทีเดียว

พระราชจริยาวัตร

พระมหากษัตริย์สุโขทัยพระองค์นี้ มีพระราชจริยาวัตรงดงามเป็นที่น่าตรึงใจยิ่ง ทรงเลื่อมใสและเอาพระทัยใส่ในการพระศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงอยู่ในทศพิธราชธรรมมีพระทัยเมตตาปราณีแก่ไพร่ฟ้า ทรงมีขันติเป็นเยี่ยมยอด ใครจะทำผิดร้ายแรงสักเท่าใด ก็ไม่โปรดให้ลงโทษจนถึงตาย ไปราชการสงครามจับแม่ทัพนายกองข้าศึกได้ ก็ไม่โปรดให้ลงโทษทุบตีหรือฆ่าฟันแต่อย่างใดทั้งสิ้น กลับเอามาทรงชุบเลี้ยงเสียอีก เมื่อจับได้ผู้คิดร้ายหมายจะปลิดปลงพระชนม์ชีพด้วยยาพิษยาเบื่อ เอาใส่ในพระกระยาหารให้เสวย ก็ยังพระราชทานอภัยโทษให้ได้

พระองค์ทรงถือศีลห้าเป็นประจำ และทรงนมัสการพระพุทธรูปในพระราชมนเทียรมิได้ขาดเว้นสักวันสักคืน ทุกวันพระสิ้นเดือนกลางเดือนเสด็จไปนมัสการพระมหาธาตุเจดีย์ตามวัดที่สำคัญต่าง ๆ แล้วทรงสดับพระธรรมเทศนา ทำบุญทำทาน ถือศีลแปดครบถ้วนทุกวันพระ ทรงเอาพระทัยใส่ในการศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นยิ่งนัก

พระมหาสามีสังฆราชได้สรรเสริญพระเกียรติไว้ตอนหนึ่งว่า "พระองค์ประกอบไปด้วยทานบารมีคล้ายกับพระเวสสันดร ด้วยปัญญาบารมีคล้ายกับ....... (ชำรุด) และด้วยศีลบารมีคล้ายกับพระสีลวราช เป็นที่นักปราชญ์ทั้งหลายควรจะเข้าไปสรรเสริญ"

นอกจากนี้ยังมีพรรณนาไว้ตามจารึกและตำนานเก่า ๆ อีกมากกว่ามากนัก ซึ่งสรุปได้ว่าไม่มีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดที่จะบำเพ็ญในทางธรรม ตามหลักของพระพุทธศาสนายิ่งไปกว่าพระมหาธรรมราชาลิไทยได้อีกแล้ว

พระราชประสงค์อันยิ่งใหญ่ซึ่งได้ทรงแสดงไว้ให้คนทั้งหลายได้ทราบก็คือ "เพื่อจัก......จุงเป็นพระพุทธ จุงจักเอาฝูงสัตว์ทั้งหลายข้ามสังสารทุกขนี้"

การเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ในการเผยแพร่ธรรมะของพระพุทธศาสนานั้น กล่าวได้ว่าพระองค์ท่านทรงอุตสาหะไม่น้อย หรืออาจจะยิ่งกว่าองค์พ่อขุนรามคำแหงพระอัยกาเสียอีก และเมื่อประกอบกันเข้ากับที่ทรงแตกฉานในเชิงวิชาพุทธศาสตร์อยู่แล้ว จึงทำให้พระราชกรณียกิจในในด้านนี้ของพระองค์ท่านเป็นไปด้วยดียิ่งขึ้น

พระองค์ท่านได้ทรงเอาพระทัยใส่ในการพร่ำสอน ให้มวลพสกนิกรของพระองค์หมั่นเพียรกระทำสักการะบูชาต่อพระสถูปเจดีย์ พระศรีมหาโพธิ์ พระพุทธบาท ฯลฯ และทรงเร่งเร้าขัดเกลาจิตใจทุก ๆ คน ให้มุ่งกระทำแต่กรรมดี ละเว้นกรรมชั่ว ให้ขวนขวายสร้างบุญสร้างกุศลเสียแต่ในชาตินี้ เพื่อจักได้บรรลุถึงซึ่งความสวัสดีในชาติหน้า เช่นในจารึกหลัก ๓ ตอนหนึ่งทรงกล่าวว่า

"แต่นี้เมื่อหน้าฝูงสาธุสัตบุรุษทั้งหลายจุงเร่งกระทำบุญในศาสนาพระพุทธ เมื่อยังมิเท่าวันชั่วเราบัดนี้ มีบุญหนักหนาจึงจักได้มาเกิดทันศาสนาพระเจ้าไซร้ จุ่งทั้งหลายหมั่นกระทำบูชาพระสถูปเจดีย์ พระศรีมหาโพธิ์ อันเสมอดังตนพระเจ้าเรา ผู้ใดได้ปรารถนาด้วยใจศรัทธาดังอัน สิจักปรารถนาไปเกิดในเมืองฟ้า......."

ใน "ไตรภูมิกถา" ก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ตอนหนึ่งว่า

"ผู้ใดแลจะปรารถนาไปเกิดในเมืองสวรรค์ไส้ อย่าได้ประมาทลืมตัว ควรเร่งขวนขวายกระทำกุศลบุญธรรม ให้ทานรักษาศีลเมตตาภาวนา อุปฐากรักษาศีลบิดามารดาผู้เถ้าผู้แก่ครูอุปัจฌาจารย์ แลสมณพราหมณ์ผู้มีศีลไส้ ก็จะได้ไปเกิดในสวรรค์แลฯ"

ส่วนในด้านการทะนุบำรุงส่งเสริมการเล่าเรียนพระไตรปิฎกนั้น ก็ปรากฏว่าทรงเอาพระทัยใส่เป็นอย่างยิ่งเช่นเดียวกัน พระองค์ท่านถึงกับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้พระราชมนเทียรเป็นที่สำหรับพระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมกันด้วยซึ่งได้กลายมาเป็นประเพณีในสมัยหลังๆต่อมา

โดยที่พระมหาธรรมราชาลิไทยได้ทรงฝักใฝ่ในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นพิเศษยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดแต่ก่อนมา จนเป็นที่เลื่องลือกันแพ่หลายเช่น

นี้ จึงได้มีผู้ขนานพระนามให้พระองค์ท่านใหม่ เป็นการเสริมพระเกียรติยศยิ่งขึ้นว่า "**พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก**" บ้าง "**พระเจ้าศรีธรรมาโศกราช**" บ้าง ดังที่ปรากฏอยู่ในตำนานต่างๆที่แต่งไว้แต่โบราณ

การเผยแพร่พระพุทธศานาไปยังลานนา

เมืองน่าน

ขณะนั้นทางเมืองบัว(เป็นอำเภออยู่ในจังหวัดน่านเดี๋ยวนี้) ซึ่งอยู่ในสมัยของพระยาการเมืองเป็นเจ้าผู้ครองนคร(พระยาการเมืองขึ้นครองราชย์เมื่อพ.ศ. ๑๘๙๖ หลังพระมหาธรรมราชาลิไทย๖ปี) ได้ทราบถึงกิตติศัพท์ที่เลื่องลือเอิกเกริกกันแพร่หลายอยู่ในเวลานั้นว่าทางกรุงสุโขทัยกำลังรุ่งเรืองด้วยพระพุทธศาสนาเป็นยิ่งนัก จึงโปรดให้แต่งทูตลงมาทำไมตรี เพื่อติดต่อด้วยเรื่องอิงพระพุทธศาสนา ซึ่งพระมหาธรรมราชาลิไทยได้ทรงต้อนรับคณะทูตด้วยพระทัยอันโสมนัสยิ่ง ทางไมตรีระหว่ากรุงสุโขทัยกับนครน่าน จึงมีความสัมพันธ์สมานฉันท์เป็นอันดี ตลอดมากระทั่งถึงสมัยพระยาผากองโอรสพระยาการเมืองขึ้นครองเมื่อกรุงสุโขทัยคราวคับขัน ถูกกองทัพไทยใต้ของกรุงศรีอยุธยาขึ้นไปย่ำยี พระยาผากองก็ได้ยกกองทัพลงมาช่วยป้องกันพละราชอาณาจักรสุโสทัยด้วย

คราวหนึ่งหลังจากที่พระยาการเมืองได้ขึ้นครองเมืองไม่นานกัน ทางกรุงสุโขทัยได้มีการสร้างพระอารามหลวงสำคัญขึ้น(ในตำนานทางฝ่ายเมืองน่านออกนามว่า "วัดหลวงอภัย" และเรียกพระนามพระมหาธรรมราชาลิไทยว่า ".พระยาโสปัตตกันที")พระมหาธรรมราชาลิไทยก็ได้โปรดอัญเชิญให้พระยาการเมืองลงไปช่วยในงานพระ ราช กุศล ครั้ง นี้ ด้วย ครั้นเสร็จงานแล้วพระองค์ท่านก็ได้ทรงมอบของที่ระลึกอันเป็นปัจจัย สำ คัญยิ่ง ใน การ เผยแพร่พระพุทธศาสนาให้แก่พระยาการเมืองในโอกาสนั้น คือพระบรมสารีริกธาตุ ๗ องค์ มีสีสรรวรรณะต่างๆกันสององค์เท่าเมล็ดพันธุ์ผักกาดมีวรรณะดังแก้ว สามองค์มีวรรณะดังมุกดีอีกสององค์มีวรณะดังทองคำ ขนาดเท่าเมล็ดงาดำ กับพระพิมพ์ทองคำ ๒๐ องค์ พระพิมพ์เงิน ๒๐ องค์ พระยาการเมืองก็มีพระทัยปีติยินดีเป็นยิ่งนัก

ครั้นกลับไปถึงเมืองบัว พระยาการเมืองก็ปรึกษาถึงการสร้างพระธาตุเจดีย์เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุนี้ ด้วยพระมหาเถรเจ้าธรรมบาล ในที่สุดก็ตกลงกันให้สร้างขึ้นที่ **"ดอยภูเพียงแช่แห้ง"** เมื่อราวพ.ศ. ๑๙๐๐ ได้มีการสมโภชเฉลิมฉลองกันเป็นที่สนุกสนานมโหฬาร พระเจดีย์ที่กล่าวนี้เรียกกันในปัจจุบันว่า **"พระธาตุแช่แห้ง"** เป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์สำคัญ เป็นสิ่งเชิดหน้าชูตาเป็นมิ่งขวัญของชาวเมืองน่านมาเป็นเวลาหลายศตวรรษแล้ว

นครพิงค์

ส่วนทางนครพิงค์เชียงใหม่เวลานั้น กำลังอยู่ในรัชกาลของพระเจ้ากือนา ซึ่งมีพระประสงค์ที่จะได้ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองขึ้นในลานนาประเทศ เช่น เดียว กัน จึงได้แต่งทูตลงมาทำไมตรีด้วยกรุงสุโขทัย เมื่อปีพ.ศ. ๑๙๑๒ และทูลขอพระ**สุมนเถระ*** ซึ่งเป็นอาจารย์สอนปริยัติธรรมอันลือชื่ออยู่ในกรุงสุโขทัยในเวลานั้น ขึ้นไปบำรุงสังฆมณฑลในแว่นแคว้นของพระองค์ ซึ่งพระมหาธรรมราชาลิไทยก็ทรงประทานพระบรมราชานุมัติให้ด้วยดี

และในโอกาสนั้นพระมหาธรรมราชาลิไทยก็ได้ทรงมอบคัมภีร์พระไตรปิฎก กับพระบรมสารีริกธาตุให้แก่พระสุมนเถระนำขึ้นไปยังนครเชียงใหม่ด้วย ตามตำนานกล่าวว่าตลอดทางที่พระสุมนเถรกับคณะทูตเชียงใหม่เดินทางไปนั้น พระบรมสารีริกธาตุได้เปล่งแสงอันประเสริฐ และสำแดงปาฏิหาริย์ต่างๆอย่างน่าอัศจรรย์ใจ บางคราวก็เป็นพายุ บางคราวก็เป็นเหมือนสีทอง บางคราวก็เหมือนแสงดาว แผ่รัศมีรุ่งโรจน์โชติช่วง ยังความปลื้มปิติโสมนัสแก่ผู้ได้พบเห็นเป็นยิ่งนัก

เมื่อพระสุมนเถรได้ขึ้นไปถึงนครเชียงใหม่แล้ว ก็ได้ตั้งหน้าทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ให้รุ่งเรืองขึ้นในแว่นแคว้นลานนา ด้วยความร่วมมืออุปถัมภ์ของพระเจ้า

*ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชแห่งราชอาณาจักรลานนาทรงพระนามว่า พระสุมนสุวรรณรัตนมหาสวามี สมเด็จพระสังฆราชองค์นี้เป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ของราชวงศ์สุโขทัย ชาวลานนาครั้งนั้นเชื่อกันว่าท่านสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว

ก็อนา ได้สร้างปูชนียสถานและปูชนียวัตถุขึ้นไว้เป็นมาก เฉพาะที่สำคัญและเป็นที่สักการะบูชา เป็นสิ่งเชิดหน้าชูตาของชาวเชียงใหม่ตลอดมาจนกระทั่ง ปัจจุบันนี้ก็คือ**พระธาตุเจดีย์ที่วัดบุปผาราม(วัดสวนดอก)**ซึ่งสร้างสำเร็จเมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๗ กับ**พระธาตุดอยสุเทพ** สร้างสำเร็จเมื่อ พ.ศ. ๑๙๒๗ ซึ่งพระธาตุเจดีย์ทั้งสองแห่งที่กล่าวมานี้ ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุซึ่งพระสุมนเถระได้นำไปจากกรุงสุโขทัยทั้งสิ้น

โดยที่พระพุทธศาสนาในสมัยกรุงสุโขทัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไทย ได้เจริญรุ่งเรืองเป็นอันมากดังได้พรรณนามานี้เอง จึงสันนิษฐานได้ว่าพระพุทธศาสนาแบบที่เรียกกันในสมัยหลังๆต่อมาว่า "ลัทธิสยามวงศ์" ซึ่งได้นำกลับย้อนรอยเข้าไปเผยแพร่ในลังกาเมื่อรัชกาลพระเจ้าบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยานั้น คงจะได้เริ่มมีขึ้นมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมาเลยทีเดียว

พิมพ์ที่สัตยการพิมพ์ 889/1 ถนนอรุณอัมรินทร์ นายประสงค์ ตระการสัตยกุล
ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2512 โทร. 61385

พระสมเด็จ วัดระฆัง
5 ขุนศึกยอดคงกระพัน
10 บัญญัติ "นักเลงพระ"
พุทธศาสนาในสมัยสุโขทัย

อนุสรณ์

จากงานฌาปนกิจศพคุณแม่ "เปรม ศรีสดาพร

